פרשת **חיי שרה** תשפ"ב לפ"ק | גליון תתתכ"א שנה כ"ד

קול התאחדותינו

יו"ל ע"י התאחדות האברכים דחסידי סאטמאר

בנשיאות כ"ק פרן רבינו הגה"ק שליט"א

בני ברק יצ"ו

ואברהם זקן בא בימים

באחת הערים היה בית הקברות שגיל הנפטרים שהיה חקוק על המצבות היה נמוך, על מצבה אחת נחרת שהנפטר היה כבן עשרים שנה, על אחרת נחקק נפטר בן שלושים שנה, וכן הלאה.

פעם הגיע שם איש אחד מארץ נכריה ונכנס לבית הקברות והשתומם למראה עיניו, ועצר את העוברים ושבים ושאלם לפשר הדבר: מדוע נפטרים בעיר זו בני אדם כה צעירים

השיבו לו: במקום זה נוהגים לציין את מידת אריכות הימים של הנפטרים, כלומר, את החיים שהאנשים פעלו בהם פעולות טובות ומילאו את תפקידם בעולם.

אמנם גם בעיר זו חיים האנשים שנים ארוכות, אולם שנים אלו אינן נחשבות אלא אם כן עשו בהן מעשים טובים, לימוד תורה וקיום מצוות, ושאר הימים אינם נחשבים כלל.

והנמשל מובן, דהנה בספרי קודש כתבו לפרש מאמה"כ "ואברהם זקן בא בימים וה' ברך את אברהם בכל", דאברהם בא עם כל ימיו, כיון שניצל כל יום, ואף יום אחד מחייו לא הלך לאיבוד, אלא בכל יום ויום עשה ופעל משהו, עד שבאו כולם בחשבון, ולעת זקנה ב"א עם הימי"ם, היינו שלא היה חסר אף יום אחד ממצות ומע"ט.

קיימת אריכות ימים ושנים וקיימת אריכות שנים בלבד, אריכות שנים שיש בה גם אריכות ימים, כוונתה היא לשנים ארוכות אשר כל הימים שבהן היו מנוצלים, ולכן גם הם נחשבים לארוכים, ועל כגון זה נאמר בפסוק (משלי ט יא) כי בי ירבו ימיך ויוסיפו לך שנות חיים.

לעומת זאת, אדם שימיו מבוזבזים וריקים מתוכן אין לו אריכות ימים, אם הוא הגיע לזקנה, אפשר לומר עליו שזכה לאריכות שנים בלבד.

אצל אברהם אבינו שימיו היו מלאים, נאמרה עליו הכפילות הנזכרת: "ימי שני חיי אברהם אשר חי" שנותיו של אברהם אבינו וימיו היו זהים, הוא ניצל את כל ימיו ושנותיו למען מטרות נעלות.

אשרי האיש אשר הולך בדרכו של אברהם, ובהתקרבו לקץ ימיו ניתן לומר עליו שהוא זקן ושבע ימים, ואינו נחשב כאדם צעיר או בילד שרק מעט מחייו היו מנוצלים למען עבודת ה'.

תוכן הענינים

לקח טוב ..... א
תורה ותפילה ..... ב
דבש תפרים ~ לקיטת תפרים ..... ג
קדו"ש יא"ר כו' ..... ד
בשפתי צדיקים ~ לשון חכמים ..... ה
פרפראות לחכמה ~ דורש טוב ..... ו
לשכת הסת"ם ..... ז
חוקים להורותם ..... ח
שעשועי תורה ..... ט
לוח ההילולא ..... י
דרך בעתן ..... יא
נועם שרגא ..... יב
לפתן ציון לא אחשה ..... יג
פשולחן פלכים ..... יד
דברות קודש ..... טו

להכנסת מודעות, מזל טוב, הנצחת שם, לעי"נ, אפשר לפנות:
להר"ר **אלטער אשר אנטשיל אילאוויטש** הי"ו
052-7648437

כל הזכויות שמורות ©

על אף גודל צדקתו היה מתחדש בכל יום וההתחדשות ממשכת חסדים

ואברהם זקן בא בימים וה' ברך את אברהם בכל. יאמר, כי הכתוב אומר לנו צדקתו של אברהם אבינו ע"ה, שאף שאז היה זקן והלך כבר בכל המדריגות ובכל הבחינות, **עם כל זה בא בימים, שהיתה עבודתו ית"ש דומה עליו בכל יום כחדש,** וזהו: **'בא בימים'**, ע"ד שדרשו חז"ל על פסוק (דברים ח, א) **'אשר אנכי מצוך היום'** שבכל יום יהיו בעיניך כחדשים, ועי"ז היה ממשיך חסדים חדשים בכל פעם, כמ"ש (איכה ג, כג): **'חדשים לבקרים'** בחי' בוקר הוא חסד (זוה"ק ח"ג כב:) מתחדש בכל יום 'ברן יחד כוכבי בוקר' (איכה לח, ז).

זרע קודש

וה' ברך 'את' הטפלים להצדיק, 'בכל' שמתברכים ממילא בכל טוב, כי השכינה הק' עם הצדיק

ואברהם זקן בא בימים וה' ברך את אברהם בכל. הנה, הצדיק יש שיוכל להרכין עצמו ומטה שכמו לסבול עם בני ישראל הבאים אליו להגביהם ולהאירם, וכמו שמצינו באברהם אע"ה מגייר האנשים ושרה את הנשים. אבל יש ימים אשר תקשה עליו טרדת בני אדם להרכין עצמו אליהם, **רק מחמת שהשכינה עמו תדיר, ממילא נפעל כל עניני בני אדם הנטפלים אל הצדיק.** וזה הפי': **"ואברהם זקן בא בימים וה' ברך את אברהם" פירוש הטפל לאברהם** ('את' טפל הוא. סוכה ו.), **כלומר זה שהיה מדבק ומחבר עצמו לאברהם היה מתברך: "בכל" מחמת שהשכינה היה עם אברהם.**

אור לשמים

מעלת ימי הבחרות הוא החמימות, ומעלת ימי הזקנה הוא הדעת, וצריך להיות שניהם משמשים בכל עת

ואברהם זקן בא בימים וה' ברך את אברהם בכל. הנה כתוב (פר' ברכה) "וכימיך דבאך", ופירש"י ז"ל: 'כימיך' הם ימי הבחרות, 'דבאך' הם ימי הזקנה. כי ימי האדם נחלקים לימי זקנה וימי בחרות, וכל אחד יש לו מעלה וחסרון. בימי הבחרות האדם הוא בכוחו, בזריזות והתלהבות, ואין חוזק כחסידות בתחלתו, אך עם כך גוברות בו מאוד התגברות התאוה ורתיחות הדמים. ובימי הזקנה הוא להיפך, כי רתיחות והתאוות אינן בחוזק, ויש לו דעת שלמה לעבודתו, אך הוא קרוב לתשות ועצלות רח"ל. ולכן צריך אדם לאחוז בשתי הדרכים, שתי בחינות הימים ביחד, דהיינו **שבימי הבחרות ישתמש גם בימי הזקנה, לענין קרירות התאוה והדמים, שתהיה לו דעת שלמה**, ויהדיו יהיו תמים הבחרות והזקנה, וכמו כן **בימי הזקנה יחזק עצמו בכל עוז בהתלהבות בהשתדלות העבודה, ויהיו יחד הזקנה והבחרות ויתחדשו כנשר נעוריו.** וזהו: **"וכימיך דבאך"** שיהא ביחד ילדות ושיבה. וזהו: **"ואברהם זקן בא בימים"**, ימים רומז על ימי הבחרות (כפירש"י על "וכימיך" כנ"ל) ור"ל **שגם בימי הזקנה היתה לו המעלה של הבחרות.** וזהו גם **"ויהיו חיי שרה מאה שנה"** רומז שגם לעת זקנתה היתה **בת ק' ככת כ'**, שהיו לה שתי בחינות "חיים" ביחד. וזהו: **"שני חיי שרה" שתי בחינות של חיים, הזקנה והילדות ביחד.** ועל כך פירש"י ז"ל: **"כולן שוין לטובה"**, שכל ימיה היו שוין, **כי מתחלה היו לה ילדות וזקנה ביחד, ולעת זקנתה היו לה זקנה וילדות ביחד.**

אמרי נועם

אליעזר שינה הסדר כדי שלא יראו את רוח קדשו

ואשאל אותה ואומר בת מי את וגו' **ואשים הנזם על אפה** וגו' פירש"י: "שינה הסדר, שהרי הוא תחלה נתן ואחר כך שאל, אלא שלא יתפשוהו בדבריו ויאמרו ואיך נתת לה ועדיין אינך יודע מי הוא". לכאורה יפלא על אליעזר, שהיה דולה ומשקה מתורת רבו, מי התיר לו לשנות דיבורו מחשש שלא יתפשוהו בדבריו, והלא מצינו בגמרא (סנהדרין צז.) **"החוא מרכנן דאי הוו יהבי ליה כל חללי דעלמא לא הוי משני בדיבוריה"** כו'. ותו, הלא באמת חפץ ה' הצליח בידו ונתנם לאשר אלה לה, ואם כן למה חשש שיתפשוהו בדבריו, אדרבא יראו וילמדו כי רוח הקודש שרתה עליו. **ונראה, שבאמת מהאי טעמא גופיה שינה הסדר כדי שלא יתפשוהו בדבריו ויחזיקוהו לבעל מופת ובעל רוה"ק, כי דרך הצדיק הוא להיות נחבא אל הכלים.** ולפיכך שינה הסדר ואמר בלבו מוטב אהיה משנה בדיבור ולא אתפרסם לבעל מופת ובעל רוה"ק, ובאמת על שינוי דיבור כזה אמרז"ל (ב"מ נג:) "בהני תלת מילי עבידי רבנן דמשנו במיליהו במסכת" ופירש"י: "מדת ענוה היא" עיי"ש. וזהו ששבחו חז"ל ואמרו **"יפה שיחתן של עבדי אבות מתורתן של בנים" 'יפה שיחתן של עבדי אבות'**, היינו השינוי סדר שהיה משנה דיבורו כדי שלא יתגדל ויתפרסם, הוא יפה **'מתורתן של בנים'** היינו מאותן הלומדים להתגדל ולהתפרסם, כגון בשביל שאקרא רבי וכדומה.

דברי ישראל

עיכוב הגאולה מחמת שאין עוברין להש"י בהתלהבות

בהפטרה, **והמלך דוד זקן בא בימים ויכסוהו בבגדים ולא יחם לו** (מלכים–א, א). **"והמלך דוד"** רומז על מלך המשיח (עי' סנהדרין צח:) **"בא בימים"**, היינו, כבר הגיע זמנו לבוא, ומה הטעם שביאתו מתעכבת, על זה אמר: **"ויכסוהו בבגדים"**, **היינו, המצוות שנקראות 'לבושים'** (זהר חדש ח"א רכ"ו), **שאכן מקיימים מצוות, אך "ולא יחם לו", כלומר, שעושים אותן בלא חמימות.**

באר המים

[להרה"ק הרבי ר' צבי הירש מריזמינוב זי"ע יו"ד א' דר"ח כסלו]

תורה

ע"י עסק התורה זוכה להכניע החומר והגשמיות, ונעשה לו התורה ערב ומתוק, ונשפע על ידו שפע לישראל

ויברך את הגמלים אל באר המים לעת ערב לעת צאת השואבות, 'ויברך' הוא לשון 'הברכת אילן' שכופף ומשבר עצמו שהוא משבר עצמו על כל גמוליו ומדותיו, והמדרגה הזאת בא לו הכל בשביל **'באר המים'** היא התורה הקדושה שעוסק בתורה לשמה ונעשה כמעין המתגבר הנובע. **'לעת ערב'** פירוש **שהוא מקדש ומטהר עצמו על ידי התורה הקדושה לשמה עד שנעשית אצלו ערוב ומתוק מדבש וכל טעם. 'לעת צאת השואבות' עד שמשפיע השפעות גדולות וטובות רבות לישראל בלי הפסק והשם יזכנו לעבדו באמת ביראה ובאהבה רבה אמן.**

נועם אלימלך

הסימן לפשט אמיתי שמביא שמחה ובהירות

ויצחק בא מבוא באר לחי רואי. כתיב בתהלים **"פקודי ה' ישרים משמחי לב"**, ויש לפרש הכוונה, כי האדם אשר הוא בעל עיון, ומחדש בתורה סברות וחידושים, ידע שאין זה העיקר, "רק כשבא בלבו סברא ועמה מרגיש שמחה ויוגבה לבו ומרגיש בהירות, אז ידע שהסברא ישרה ונפלאה, ומאת ה' היתה לו זאת, מתת אלקים היא. וזה ברור ואמיתי, וידוע קצת לבעלי עיון, וביותר לחסידים עוסקים לשמה". **וזהו 'פקודי ה' ישרים' אימתי, כאשר הם 'משמחי לב', "ומובן למשכיל מאליו".** וזהו הרמז: **"ויצחק בא"** חדוה וצחוק באה לאדם, **"מבוא באר"** כשהוא בא על ביאור ופירוש, הן בתורה שבע"פ בנפ"ת והן בתורה שבכתב, **"לחי רואי" וחידושי תורתו ראויים לבוא לפני חי עולמים, והם "פקודי ה' ישרים" שמזה 'יצחק בא' חדוה ושמחת הלב.**

נועם מגדים

תפילה

צריך להתחזקות ולהתחדשות תמיד לעבודת ה', וצריך שיהיה בשמחה רבה, וגודל הפעולה הנעשית עי"ז, ועוד

ויוסף אברהם ויקח אשה ושמה קטורה. איתא במדרש ע"ז הפסוק **ילמדנו רבינו כו', ומה ראו לתקן שלשה תפלות כדי שיוסיף אדם בתפלתו** כו' **ולא בתפילה בלבד אלא אף בתורה ואף בבנים.** ונוכל לומר כי פי' הפסוק כך הוא **'ויוסף אברהם ויקח אש"ה ושמה קטורה'** היינו שאברהם לקח לעצמו לעבדות הש"י, כי 'אשה' רומזת על 'אשה יראת ה" כידוע. **'ושמה קטורה'** היינו שהתקשר עצמו להשי"ת כדאיתא (בזה"ק) **'בחד קטירא אתקטרנא בקוב"ה'** (פי' 'בקשר אחד התקשרתי בהקב"ה'). וע"ז קאמר המדרש ע"ז הפסוק 'ויוסף אברהם' כי **בעבודת השי"ת אין לעמוד על מקום אחד רק יוסיף ויחזור ויוסיף ובכל תפלה צריכים להוסיף חיות חדש.** ממ"נ אם מתפללין כראוי וכנכון אז בוודאי מוסיף ומוסיף בלי שיעור וערך. **ומי שאינו יכול להתפלל ע"ז האופן צריך בוודאי לראות להתחזק עצמו בקשר אמיץ וחזק ולהתפלל בכל מאמצי כחו ומוחו בכדי להוסיף מה שצריך להוסיף החיות של הקב"ה בזה התפלה כנ"ל.**

ורש"י ז"ל פי' בחומש ב' פירושים על פסוק ושמה קטורה פי' אחד שנאים מעשיה כקטורת, ופי' השני שקשרה פתחה, כי כשאדם מתחיל להתדבק בעבודתו הקדושה מתחילה צריך לראות לפרוש א"ע מכל החיצונים והמקטריגים שהם מעכבין אותו מלהתפלל ומלהלל להקב"ה, **ובמה, בתשובה ובשברון לב מאוד לפני השי"ת ולהתחרט מכל רע שעשה מנעוריו עד היום הזה חרטה גמורה וחלוטה שלא יחזור עוד לאוולתו ואח"כ יראה לקשר עצמו לעלות למעלה למעלה** כמ"ש ובו תדבק הדבק במדותיו, וזה שאנו אומרים בתפלה ב' פעמים קטורת כו', **היינו התקשרות למעלה ולא יפרידו ח"ו שום דבר מן הבורא ב"ה, ועיקר התקשרות העולמות הוא ע"י התפלה.**

ומצינו אצל ר' עקיבא **כשהיה מתפלל בצבור היו מתפלל כדרכו כי בתפלה בציבור ממילא נתקנו כל הבחי' וכל העולמות כי תפלה בצבור דבר גדול מאוד שכן כתיב הן אל כביר ולא ימאס וכיון שאינו ממאס אזי הוא נמצא שם, כי כל בי עשרה שכינתא שריא וממילא מתקן הוא בעצמו כל התיקונים שצריך להתתקן.**

"גם בכל תפלה שמתפללין נעשה הולדה, וצריכים להאמין בזה מאד, ואימתי נעשה הולדה כשמתפללים בשמחה", אבל ח"ו כשמתפללים בעצבות רח"ל אינו עושה פירות **אך כשהעיר ה' את רוחו ונפשו להתפלל בשמחה, אזי הוא מעלה כל התפלות הקודמים, וז"ש 'לא בתפלה בלבד אלא אף בבנים' להתפלל בשמחה שנעשה הולדה בתפלה.**

וזהו ויוסף אברהם וכו' היינו שיראה כל איש ישראלי לעסוק בעבודת הש"י ולהוסיף חיות חדש בתוכו בכל עת מתפלה ותורה ובכל דבר שבעולם לא יהיה כוונתו לשום דבר בלתי ה' לבדו כו', וכל מה שהאדם עושה מעש"ט הוא זריעה שנזרע למעלה ועושה פירות ופירי פירות זורע צדקות מצמיח ישועות בורא רפואות אביה"ר.

בית אהרן

ויען לבן ובתואל ויאמרו מה' יצא הדבר וגו'. ובמדרש מהיכן יצא, מהר המוריה, ייל בהקדם דברי הגמי בת היה לאברהם, והקשו בתוסי למייד בן נח מותר באחותו, למה לא השיאה ליצחק, ותיי בפרשת דרכים כי הלא אברהם אבינו קיים כל התורה לכוייע להחמיר, ושמא תאמר כהרמבין דדוקא בארץ ישראל שמרו התורה קודם שניתנה, הא יצחק אסור היה לצאת מארץ ישראל משום שהוא עולה תמימה, וזאת כוונת המדרש כי מבנות כנעני אין לו ליקח כי אין ברוך מדבק בארור, רק דהיה יכול לקחת אחותו, והיינו מהיכן יצא, והשיב מהר המוריה יצא ואי אפשר לו לצאת לחוץ לארץ, ובארץ ישראל שומרי התורה הן, לכך ע"כ לא נוכל דבר רע או טוב.

(ישמח משה)

☆

והי ברך את אברהם בכל. יש לפרש עפ"י דברי מוזלהייה דמה שאחז"ל אין ברכה שורה אלא בדבר הסמוי מן העין, היינו שהברכה בבחי הסתרה תחת הטבע, בבחינת שם שדי וכדומה, אבל ברכה הבא משם הוי"ה שהוא מורה על עשותו נסים נגלים, זהו מצוי אפילו בדבר המדוד והשקול והמנוי על דרך נס נגלה, וזשי"ה וימצא בשנה ההוא מאה שערים, ותרגומו מאה בשערוהו, כי הלא ויברכהו הוי"ה דייקא ע"י"ש, וזשי"ה והוי"ה ברך את אברהם בכל, כלומר שהיה הברכה מצויה בכל אפיי בדבר המדוד והמנוי, לאשר השיג הברכות מאת הוי"ה, לזה זכה לנס נגלה.

(ייטב לב)

והי ברך את אברהם בכל. ובמדרש מי יעלה בהר הי זה אברהם ומי יקום וגו' זה אברהם, וצדקה מאלקי ישעו שנאמר והי ברך את אברהם בכל, ויש לפרש בהקדם מיש בקדושת יוי"ט כי נודע שיש שני מיני נסיונות נסיון העושר ונסיון העוני, והנה אף כי ענינות מעביר על דעת קונו, עכ"ז נמנו וגמרו שגדול נסיון העושר מן העוני, ואיתא בספה"ק אשר זה אינו רק בהעשירות הבא מידי מערכות השמים אשר מזליה גרם ליה, אמנם מי שזכה להעשירות בגזירות האומר ועושה לא על פי מזליה ומנהג העולם, זה לא יטה לבו מדרכי הי כי מאתו לא תצא הרעות, ובלתי ספק אשר הי הנותן לו כסף וזהב ישמרהו ג"כ שלא יזיק לו לעבודתו, וע"ז נאמר ברכת הי תעשיר ע"כ, וזשי"ה מי יעלה בהר הי זה אברהם ומי יקום וגו' זה אברהם, כלומר שעמד בנסיונו אף שהיה לו עושר רב ונתקיים במקום קדשו ובמדתו אשר עמד בו ולא הזיק לו נסיון העושר, והטעם הוא כי וצדקה מאלקי ישעו שנאמר והי ברך את אברהם בכל, דכיון שברכתו באה לו מאת הי ומאתו לא תצא הרעות, וע"ז עמד בנסיון העושר.

(עצי חיים)

☆

שני חיי שרה. ופירש"י כולן שוין לטובה, וי"ל לפי מיש בחובת הלבבות שע"כ נתן הקב"ה התורה לעמו ולא הניח אותם על דרך המחקר שישיגו בעצמם הדברים הטובים, כי הקב"ה רצה לזכות את ישראל שיהיו כל ימיהם שלימים, כי בדרך המחקר אינו מקיים המצות עד שישיג בשכלו, ונמצא שכל

לקיטת תמרים

אמרות וסיפורים, מלוקט מספרים, על רבותיה"ק עצי התמרים

רבינו קרא לפני השליח בענין השידוך פרשת אליעזר

ואברהם זקן בא בימים וה' ברך את אברהם בכל. בשב"ק פרשת חיי שרה שנת תרצ"ז הי' משובתי שבת בעיר סאטמאר מו"ה יעקב צבי פר"מ שו"ב הי"ד מטארנא, וקראו אותו לתורה, ורבינו זי"ע קרא לפניו כל הפרשה של אליעזר עבד אברהם שהלך ליקח אשה ליצחק בהתעוררות גדול, כן הי' אצל רבינו זי"ע הכל בכוונה מיוחדת, והנה העולם לא ידעו על מה ירמזון הדברים, אבל אנחנו ידענו זאת מבית אבינו. וביום הראשון בבוקר, שם לדרך פעמיו אודות זיווג רבינו זי"ע ביחד עם הרבנית מרת רויזא ע"ה בתו היחידה של רבינו זי"ע, ובאותה י"ג לחודש אלול היתה החתונה עם הרבנית ע"ה.

תמר יפרה (אות ל"א)

ותאמר אליו גם תבן גם מספוא רב עמנו גם מקום ללון

זה לשון אגרת קודש ממרן הקדוש בעל ייטב לב זללה"ה: **ברוך השם, א' תולדות תרל"ו לפ"ק סיגוט שלום לכבוד אוהבי ידיד נפשי, הרב הגאון החריף ובקי, החסיד המפורסם, מורינו הר ישראל אשר בך אתפאר, יוסיף ידו עמו שאר ולא יראה לו שאר, יזרח אור. געימות ימינו הגיעני יום ה' העבר... ומדי דברי אודיעך מרגליות טובה אשר אמרתי בשבת קודש, שאמרה רבקה: גם תבן גם מספוא "רב" עמנו** (דלכאורה תיבת 'רב' היי לשפת יתר) **ויקוד האיש וישתחו לה' ויאמר ברוך ה'** (בראשית כד כו) **כי ידוע מה שאמר האר"י ז"ל על הפסוק הנה ה' רוכב על ע"ב ק"ל** (ישעיה יט א) **וזה סוד ברכ"ו, ואני הוספתי נופך.**

אותם השנים שעוסק בהחקירה קודם שיבוא לדעת הדברים הנרצים הוא חי בלי מצות, ע"כ צוה הקב"ה תורתו לעם ישראל שגם בנעוריהם קודם שיגיעו לזך השכל ולהבין ע"י חקירה הדברים הנרצים שיעשו רצון קונם ע"כ, ולכן כפלה התורה שני חיי שרה אחר שכבר נאמר מאה ועשרים וגו' לרמוז שכולם שוין לטובה, פי ששרה אמנו עשתה רצונו של מקום ע"פ דרך אמונה ולא ע"ד המחקר, וממילא היו כולן שוין לטובה, כי בימי נעוריה קודם שהשיגה ע"פ דרך החקירה, ג"כ קיימה המצוות בשלימות, וז"ש יודע הי ימי תמימים, דתמים נקרא מי שעושה המצות בתמימות בלי חקירה כמו שפירש"י עה"פ תמים תהיה עם ה'א, התהלך עמו בתמימות ותצפה לו, ואל תחקור אחר העתידות, וכיון ששרה אמינו עשתה רצון הבורא באמונה ע"כ מסמיך לכאן הכתוב יודע הי ימי תמימים.

(יד יקותיאל)

☆

שני חיי שרה. ופירש"י כולן שוין לטובה, ונראה עפ"ד הישמח משה לפרש המדרש חביב קרבנו של אהרן לפני הקב"ה כקרבנו של נשיאים, כי באמת אין לך אדם מישראל שאין לו שעה שחושק לעשות רצון קונו ונותן לב לשוב, אלא שאין חסידות כחסידות בתחלתו, ואחר שעה נתקרר וחוזר לקדמותו, אבל הבני עליה אצלם כל שעה ושעה כראשונה, שבכל עת נדמה לו כאילו מעתה מתחיל לעבוד להשי"ת, ואין אצלו אמצע וסוף רק תמיד התחלה, והנה קרבן הנשיאים שהיתה לחנוכת הבית בודאי היה בהתלהבות גדול בראותם כבוד הי מלא את המשכן והיה חנוכה ראשונה, ובודאי היה חביב מאד לפני הקב"ה, וע"ז אמר במדרש כי גם קרבן אהרן שהיה בכל יום פעמיים, חביב לפני הש"ת כקרבן נשיאים, שכן דרך בני עליה כל שעה ושעה אצלם כשעה ראשונה ע"כ, וזה שדרש רש"י ואמר שני חיי שרה כולן שוי"ן לטובה, ללמדינו שבכל שנות חיי שרה אמנו עבדה עבודתה באותה התלהבות כמו בשעה ראשונה, וכל השנים כולן שוין לטובה.

(ברך משה)

☆

אחותינו את היי לאלפי רבבה. ואפשר לפרש לפי מה שחקרו המפרשים היכי הוי מצי אליעזר להיות שליח לקדש רבקה, הא אין עבד יכול לקדש את האשה, וכתב בשו"ת תירוש ויצהר לחדש דאברהם שיחרר את אליעזר קודם ששלחו לקדש את רבקה ולא הוי שליח ע"כ, ולכאורה קשה האיך שיחרר אברהם את עבדו, הא איכא עשה דלעולם בהם תעבודו, וי"ל עפ"ד הגמ' שרה כיון דרבים קאתי מינה כרבים דמי, הכי נמי רבקה כיון דרבים קאתי מינה כרבים דמי, וזה דוחה מ"ע דלעולם בהם תעבודו משום דהוי מצוה דרבים וכמבואר במסי גיטין, ולכן היה יכול אברהם לעבור אעשה ולשחרר עבדו, וע"כ צ"ל דשפיר קידש אליעזר את רבקה כיון דשחררו אברהם אבינו ועבר אעשה כיון דרבים קאתי מינה, ועל כן אמרו אחותינו את היי לאלפי"י רבב"ה שרבים קאתי מינה וכרבים דמי, ולכן שפיר היה יכול אברהם לשחרר את אליעזר משום מצוה דרבים שאני.

(כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א)

לקיטת תמרים

אמרות וסיפורים, מלוקט מספרים, ע"ל רבות"ה"ק עצי התמרים

מתוך שיחת קודש שהתקיימה בין כ"ק מרן רביה"ק בעל דברי יואל זי"ע ובין כ"ק אדמו"ר מתולדות אהרן זי"ע בשנת תשכ"ח לפ"ק

כ"ק אדמו"ר מתו"א זללה"ה אמר: דער ייטב לב ברעגט, אז דאס וואס אברהם אבינו האט מתפלל געווען אויב עס וועט זיין עשרה צדיקים, דאס האט ער מתפלל געווען אויף אלע דורות, אז עשרה צדיקים זאלן מגין זיין, כו'.

וענה לו מרן רביה"ק זללה"ה: דאס שטייט נאך פריער דער פשט, חלילה לך מעשות כדכר הזה. עס האט פשוט גארנישט קיין אנדערן פשט. בדברי חכמינו ז"ל איתא (בפרש"י שם) חלילה לך לעולם הזה, ולעולם הבא, וואס עפעס לעולם הבא? לעולם הבא וועלען נישט זיין קיין רשעים!. עוד איתא חלילה לא הוא ולא כיוצא בו, וואס איז דער 'כיוצא בו'?, זעט מען אז די תפילות זענען געגאנגען אויף וווייטער. דער ייטב לב טייטשט נאר צו דעם קישור אין פסוק, המכסה אני מאברהם אשר אני עושה, ואברהם היו יהיה לגוי גדול (בראשית יח- יח) המכסה אני מאברהם איי, ער וועט דאך גארנישט אויפטאן?, אבער ואברהם היו יהיה לגוי גדול, ער וועט דארפען די תפילה שפעטער, פאר אידענ'ס וועגען וועט מען ברויכען די תפילה. איך האב אמאל געזאגט נאך מער, דער אר"י הקדוש זאגט דאך אז די אנשי סדום זענען מגולגל געווארען נאכאמאל. קודם זענען זיי געווען אין דור המבול, אין דור הפלגה, און דערנאך פון די יוצאי מצרים, און פון דעם זענען ארויסגעקומען, זענען נצטרף געווארען די ששים רבוא וואס האבען מקבל געווען די תורה. קומט דאס אויס, אז די גאנצע אנשי סדום, זיי זענען געווארען זרע אברהם. פון דעם גלגול זענען זיי נתגלגל געווארען אין די יוצאי מצרים. ואברהם היו יהיה לגוי גדול, מיט די אליין, פון די וועט ער ווערען א גוי גדול. מוז ער דאך וויסען וואס עס טוט זיך מיט זיי, ברויך ער מתפלל זיין אויף זיי. האט אברהם מתפלל געווען טאקע אויף אידען. ווייל דאס זענען דאך געווען די זעלבע מענטשען. ומיושב בזה גם המדרש חלילה לך לעולם הזה ולעולם הבא. שיחת קודש

(שיחה ב', אות ט')

פנינים מתורתן של מרן רבי"ה ק' בעל דברי יואל זי"ע
מספר "קדושת יואל" אשר על מכבש הדפוס

נמסר לנו בתשו"ח ע"י מערכת "ליקוטי אורה"

ויהיו חיי שרה מאה שנה וגו' שני חיי שרה (כג, א). פירש"י כולן שוין לטובה. ויש לדייק במה שמשווה כל הימים של שרה למנו לטובה, הלא כתב בסדר היום (משנת בן חמש שנים) כי בשלש שנים הראשונים מלידת האדם, לא יעסוק בחפצי שמים כלל, עיין שם. אם כן מסתמא גם שרה לא פעלה בחותן הימים בחפצי שמים, ואיך העיד הכתוב עליה שהיו כולן שוין לטובה.

ויש לומר דכיון שימי ילדותה היו הכנה והכשרה אל עבודת ה' שפעלה אחר כך במשך כל ימי חייה, על כן נחשבו גם הם מהמנין להיות שוים אליהם ממש, וכאילו גם בהם קידשה שם שמים ופירסמה שמו יתברך בעולם (עיין רש"י לעיל יב, ה).

(דרשה בק"ק בעטלאן חיי שרה ת"ש)

ועיין ליקוטי אורה לפורים (ביאורים אות ג), ולשבועות (מאמר אמנות שהורות אות א).

ותמת שרה בקריית ארבע וגו' (כג, ב). פירש"י נסמכה מיתת שרה לעקידת יצחק, לפי שעל ידי צערת העקידה שמדמן בנה לשחיטה, וכמעט שלא נשחט, פרחה נשמתה ממנה ומתה. ותמהו המפרשים (תפארת יונתן פרשת וירא עה"פ ויקח את בני יחידיו) היתכן לומר על הצדיקת שרה אמנו שמתה בשביל מצות ה' לשמוע את יצחק.

ונראה על פי מה שכתב המתם סופר ז"ל (בפתיחה לשו"ת יו"ד) לפרש הפסוק (דברים כח, יח) והותירך ה' לטובה בפרי בטנך, דילוע מה שכתב הרמב"ם ז"ל בהגרת לבנו (קובץ תגרות הרמב"ם ותשובותיו מ"ב תגרות הרמב"ם מ ע"ש) משרי מי שמתמו ימיו במהרה, היינו מי שמשלים את עצמו בימי נעוריו. שם כן לכאורה יפלא, הלא עינינו רואות את הצדיקים שאר ה' קורא, שגם המה יעודן בשיבה, ובודאי השלימו נפשותם בימי נעוריהם. אלא הענין הוא, שהשי"ת הניחם על האדמה לטובת זרעם ותלמידיהם להשלים נפשותיהם. וזה שאמר הכתוב "יקימך ה' לו לעם קדוש", בשופן שישלימו נפשותיהם עוד בימי נעוריהם, ועם כל זה "והומיך ה' לטובה" בעולם הזה עבור "פרי בטנך", עכ"ד.

וכמו כן היה בשרה הצדיקת, כי בודאי כבר השלימה בעת ההוא את תפקידה בעולם הזה, ונשארה בחייה רק בשביל ילמך בנה, וכעת שחשבה שילחק כבר נשחט, הרי אין מן הצורך עוד שתשאר פה בעולם הזה, על כן דבקה נפשה במקורה וילאתה נשמתה בטהרה.

(בית הלחמי [להגה"צ ר' יהושע סג"ל דייטש ז"ל, אב"ד קטמון בירושלים עה"ק] פרשת חיי עמוד עז, ששמע מפי רבינו ז"ל)

גר ותושב אנכי עמכם תנו לי אחוזת קבר עמכם ואקברה מתי מלפני (כג, ד). יש לדקדק על הלשון תנו לי דהוה לשון ממנה, והלא מבריסם מצינו רגה לקנותו ממנו בכסף מלא (פסוק ט), אם כן למה אמר לשון ממנה.

ויש לפרש על פי מאמרם ז"ל (בבא מציעא פז ע"ב) הרשעים חומריס הרבה ומפילו מעט אינם עושים, ועל כן אפשר מבריסם מצינו שלא אם יבטיח לו עפרון שימכור לו את המערה, מכל מקום חולי נפשו לא ימכרנה לו. על כן התחכם מבריסם מצינו ואמר "תנו" לי אחוזת קבר, היינו שיתן לו את המערה בחנם, כדי שאם יחזור בו אחר כך ויבנה בדיבורו, יהיה חופן החזרה על כל פנים מחנם ללקיחה, והיינו שיבקש בעדה בכסף מלא, וזה יקוים מאמרם הרשעים חומריס הרבה ומפילו מעט אינם עושים.

(ליל שב"ק חיי תשט"ו)

וה' ברך את אברהם בכל (כד, א). ילמע במדרש (הובא בילקוט משה פרשת חיי עה"פ וה' ברך) זה שאמר הנאמר בו (בראשית כד, ג) "המושל בכל אשר לו",

מכאן למדו מכמיס (ברכות לג ע"ב) אל יפטור אדם מתפילין דרבי הלכה שמתוך כך יזכרהו. ויש להבין למה למדו מתוך כך יזכרהו, הלא כתיב (משלי כג, ה) 'התעף עיניך בו ואיננו', כי המורה הקדושה שוכחים בניקל (ברכות ה ע"ב),[1] אם כן איך יתכן שהמורה תועיל לזכור על ידה את תפילין.

ויש לומר להנה זה לא הוצרכו לומר שלא יפטור אדם מתפילין מתוך דבריס בטלים, דהלא כבר למדו ז"ל (שו"ט תהלים לט) 'ודברת בם' (דברים ו, ז), ולא בדברים בטלים, אם כן מובן מאליו שאריך לפטור ממנו מתוך דברי תורה. ולא שגם בדברי תורה היה יכול לפטור ממנו מתוך דבר מגדה ולא מתוך דבר הלכה, לזה למדו שיאמר לו דבר הלכה דייקא. והטעם בזה יש לומר על פי מה שכתב ח"ז זללה"ה בייטב לב (בהקדמה) לגבי מי שזיכהו ה' לחבר ספר, אם נתון להזכיר את שמו עליו, ומכריע דרק בספר שנתחבר בעניני הלכה נתון הדבר להזכיר את שמו עליו, כי נתון לדעת אם המחבר רצוי והגון לסמוך עליו להלכה, אבל ספר שנתחבר בעניני מגדה אין נתון לדעת אם המחבר, ולכן אין צריך להזכיר את שמו עליו, עיין שם.[2] ולזה למדו ז"ל אל יפטור אדם מתפילין דרבי הלכה' דייקא, כי רק בדבר הלכה יצטרך תמיד לזכרו בשמו, בכדי שידעו התחריס אם יכולים לסמוך עליו לדינא, 'ומתוך כך יזכרהו', על ידי שיזכיר את שמו תמיד.

(ליל ש"ק חיי תש"כ, פתיחת הזמן חיי תשכ"ו ותשכ"ח, ס"ג תרומה תשכ"ו, יום ד' תצא ו' אלול תשי"ט בקבלת פנים ביום חזרתו מארה"ק)

ולבני הפילגשים אשר לאברהם נתן אברהם מתנות (כה, ו). פירש"י הפילגש מסר כתיב, שלא היתה אלא פילגש אחת היא הגר היא קטורה. והקשה במזרחי (וכן הוא בגור אריה) למאי תיקשי מדוע כתיב הפילגשם במ"ס, דהיה לו לומר ולבני הפילגש, ועיין שם מה שפירש לפי דרכו.

ואפשר לומר על פי מה שנאמר לעיל (פסוק ו) 'ויוסף אברהם ויקח אשה ושמה קטורה', ופירש"י זו הגר, ונקראת קטורה על שם שנאים מעשיה כקטורת. והקשה בגור אריה דהלא כתיב (לעיל כא, יד) 'ותלך ותתע', ופירש"י שמזרה לגילולי דים תדיה. ומיון דאחר שרואה את החסד שהאי"ת עשה עמה, שעלה לה מלאך והעלה לה הבאר, אז חזרה בתשובה, ע"כ. נמצא כי הגר הפכפכת היתה, שמתחלה כשהיתה בביתו של אברהם היתה כשירה, ואחר כך חזרה לגילולי דים תדיה, ושוב חזרה בתשובה עד שהיו נחים מעשיה כקטורת.

והנה מצינו בגרמנ"ס (הל' תשובה פ"ג ה"ד) כי הסך בתשובה משנה שמו, כלומר שנעשה איש אחר ואינו אותו האיש שעשה המעשים הרעים, עיין שם. ומינה נשמע גם להיפך, שהחוטא נהפך על ידי חטאו לאיש אחר, שאינו עוד אותו איש שהתנהג עד אז בדרך טובים. נמצא כי הגר על ידי שהיתה הפכפכת, נשתנתה בכל פעם לאשה אחרת, לפיכך נקראת פילגש"ס בלשון רבים, לפי שהיתה כלולה מכמה בחינות, אבל מכל מקום פילגש מסר כתיב, לפי שסו"ס לא היתה אלא פילגש אחת.

(ס"ג חיי תשכ"ח)

---

1. וביאר החתם סופר בתורת משה (פרשת שמות ד"ה קצת מדרוש לכבוד התורה) הטעם לזה, כי כל דברים קדושים שהם רוחניים, אינם חונים ברצונם אצל גשמיים העכורים, שכן אמרו חכז"ל (עי' שוח"ט תהלים סב) 'ותשת עלי כפיך' (תהלים קלט, ה), שהנשמה רוצית לצאת מהגוף בכל רגע, לולא שהקב"ה כופה כפו יתברך שמו עליה שלא לצאת מהגוף. והכוונה על נשמת שדי חלק אלוה ממעל, ולא על הנפש החיוני הבהמית, אך על חלק הקדושה שבו שאינו סובל בטוב ההתחברות עם הגוף העכור. והוא הדין והוא הטעם בתורתנו הקדושה, דכדרך הנשמה ביחידות כן התורה בכללות לא תסבול בטוב ההתחברות בעולם הזה, אם לא על ידי רצון הקב"ה, ואם כן צריך לזה זכות ודביקות בה' ובהתורה, אבל התעף עיניך בו ואיננו, עיין שם באריכות דבריו.

2. אכן הכרעה זו היתה הכרעה טובה לימיו, אבל בזמנינו נשתנו ספרי האגדה לפעמים לגריעותא עוד יותר מספרי ההלכה, כי ספרי ההלכה נוגעים רק להלכתא חדא או לשתים וכדומה, אבל ספרי האגדה יתכן שיהיו מלאים במינות ואפיקורסות, כי בעוה"ר רבו המוזייפין מדרשי חז"ל ודברי הראשונים בפירושי האגדות, ומכניסים לתוכן דברי פלסתר ר"ל, ובני אדם לומדין מהם הדרכות ועצות בעיקרי הדת והאמונה, שהרי כל זה נכלל בדברי האגדה, וכמאמרם (ספרי עקב פי"ג) רצונך שתכיר מי שאמר והיה העולם, למוד הגדה, שמתוך כך אתה מכיר את הקב"ה. ועל כן בזמנינו אין ללמוד בשום ספר עד שידעו מי המחבר, ואם ראוי לסמוך על דבריו, וכן לא יזכירו שום שמועה עד שידעו מי הוא בעל השמועה, וגם צריכים להזהר גם בסיפורים בעלמא לדעת מבטן מי נובעים, כי היום טמונים בכולם כוחות היצר הרע ר"ל (וע"ע בשו"ת דברי יואל או"ח סימן ג אות ז).

כִּי חַזַ"ק בְּרִיחֵי שְׁעָרֶיךָ.
בֵּרַךְ בָּנֶיךָ בְּקִרְבֵּךְ
ערב ברכותינו החמות והמלאות לידידינו החשוב, הרואה אומר ברקא
חכם לב יקח מצוות, איש המעש ועסקן הכביר בלב ונפש יקר רוח
את הברכה, ברגשי הוקרה והערכה, להאי מרגניתא טבא יקר מפז
רן המוסדות והקהילה זכה להרים עשרת מונים לשם ולתפארת בבני ברק
יש האשכולות בדעת ובתבונה, נהנין ממנו עצה ועזרה בתדיר אלל
ו נאה ויאה שיר שבח ותהלה, לא ישבות להגביר חיילים יומם ולילה
ה"ה הרבני החסיד הנעלה והנכבד
מוה"ר
יחזקאל ראטטער
הי"ו
חבר הנהלת מוסדותינו הק' בני ברק עי"א
לרגל שהשמחה במעונו רוממות קל בגרונו
באירוסי בתו הכלה תחי'
עב"ג הב' החתן המהולל והמופלג כמר נפתלי ווייסבלום נ"י
בן הרה"ג ר' יהושע ווייסבלום שליט"א ר"מ בישיבת טשערטקביל בני ברק
וזאת הברכה לפניך ערוכה יה"ר שפעולת ידיך הנשגבים יגן בעדך ובעד משפחתך שהזיווג יעלה יפה כסולת מנופה,
וזכות רביה"ק מייסד מוסדותינו הק' יגן עליך להצלחה ולשמירה, והבית בהבנותו תהא בנין עדי עד על דרך המסורה,
ויברכך ה' בהני תלת מילי כנפן אדירה, וימלא ה' כל משאלותיך במדה יתירה, בנים ובני בנים עוסקים בתורה, דורות
ישרים ומבורכים לשם ותפארה, עדי נזכה לביאת משיח צדקינו ומלכינו כ"ק מרן רבינו שליט"א בראשינו, בב"א.
ידידיך הנאמנים המוקירים ומעריצים פעליך
סגל חבורת עסקני מוסדות "יטב לב"
דרב"י בארה"ב
מאיר פערל, בנציון אברהם כהן,
יואל בראוער, הלל מנשה מארמארשטיין,
אשר זעליג בלייך, משה חיים הכהן קאהן,
קלמן אליעזר לעווי, יעקב יחזקי' נאנדל
www.Artistic.Group

סיפורי צדיקים, גבי אוזר הפסוקים
המלאים זיו ונוגה מפיקים

ארבע מאות שקל כסף עובר לסוחר

מעשה שהיה וגביר אחד נפטר בכפר הסמוך לפרעשבורג, ורצו היורשים שיקברו את אביהם - שלא היה בר הכי – באותה שורה בה מנוחתו כבוד של הגה"ק ר' משולם איגרא זי"ע, ביקשו אנשי החברה קדישא הון רב עבור אחוזת הקבר, סכום שלא היה ברצון המשפחה לשלמו, נמנו וגמרו לבוא אל החתם סופר זי"ע ולערוך בפניו טענותיהם, וככל היוצא מפיו יעשו, שמע החת"ס טענותיהם ואמר: מצינו בדברי חז"ל שאמרו "איש רע עין" (משלי כ"ח, כ"ב) זה עפרון, שלקח מאברהם עבור המערה ארבע מאות שקל כסף, ולכאורה יותר היה ראוי לתואר זה עשו הרשע, שנטל מיעקב כל הכסף והזהב שהביא מבית לבן עבור חלקו במערה, אך באמת ראוי ונכון הוא תואר זה לעפרון, כי בשעה שמכר את המערה לאברהם לא ידע כל חשיבותה, כי לא ידע מי טמון בה, ואם לקח סכום עצום כזה עבורה, הרי הוא "רע עין", לא כן עשו שידע גם ידע מי הם הטמונים הקדושים אשר בארץ המה, וכל כסף וזהב לא ישוו בה... סיים החת"ס: דעו, כי אם רוצים להקבר בשורה אחת עם צדיקים צריכים לשלם עבורה בכסף מלא.

יפה שיחתן של עבדי אבות

עובדא ידענא דפעם ישב הגה"ק בעל קדושת ציון מבאבוב זי"ע הי"ד בשולחנו הטהור בשב"ק פר' חיי שרה, ועל ידו ישב ר' רפאל ע"ה שהיה המשמש בקודש אצל הגה"ק מצאנז זי"ע, ושח על ענינים וסיפורים מהדברי חיים, והגה"ק מבאבוב הקשיב ושתה בצמא את דבריו, ושאל ודרש על כל קוץ ותג בפרטי הדברים, והנה אחד הרבנים המסובין גחין לחיש ליה לאזני היושב בצדו לאמר: "איננו יודע מדוע רבינו להוט כל כך אחר שיחות רפאל, וטפי הייתי נהנה אילו היה רבינו אומר דברי תורה לפנינו" הגה"ק מבאבוב שהיה מחונן בהרגש קולט נפלא פנה תיכף אל הרב ושאל: "הגידו נא לי מה אמרתם", וידום הרב, הפציר בו הרה"ק עד שהודה ולא בוש, "אמרתי כי טפי הייתי נהנה אילו היה רבינו אומר תורה", ענה הגה"ק מבאבוב: "שכחתם רש"י מפורשת בפרשתינו", הרהר הרב ושאל, "איזה רש"י", השיב לו הגה"ק מבאבוב: "על הפסוק ואבוא היום אל העין מביא רש"י, א"ר אחא יפה שיחתן של עבדי אבות לפני המקום מתורתן של בנים, ורפאל עבדו של אבי זקני מצאנז הוא", כששמע הרב זאת הפטיר ואמר: עכשיו כבר זכיתי לשמוע תרויהו הן שיחתן של עבדי אבות והן תורתן של בנים.

ויצא יצחק לשוח בשדה לפנות ערב

בשב"ק פר' חיי שרה שנת תרע"ט, עת מלחמת העולם הראשונה כששהה הרה"ק מהרי"ד מבעלזא זי"ע בראצפערט, נאלץ הרה"ק להפסיק באמצע ולסיים עריכת השולחן הטהור אשר לפני ה' בעת רעוא דרעווין, אחר שכבר פתח פה קדשו לומר דברי תורה על הפסוק "ויצא יצחק לשוח בשדה לפנות ערב", ופתאום נשמעו קולות זעקה מהרחוב, ונאמר להרה"ק שחיילים מסתובבים ברחוב ומכים עוברי אורח, וסיים אז בחפזה בהפטירו בלשונו הק': "ויצא יצחק לשוח בשדה" לשפוך שיח לפני הקב"ה, "לפנות ערב" שהערב היינו חשכת הגלות כבר יפנה מאתנו, "וירא והנה גמלים באים" שהגאולה בא תבוא בזכות גמילות חסדים שבני ישראל עושים ביניהם.

לשון חכמים

לשון חכמים צדק ומישרים, בדרך צחות ומליצה נאמרים

רקם אברהם וישתחו לעם הארץ לבני חת. שמעתי על דרך צחות, על פי מעשה שהיה אצל החת"ס זצ"ל, שבעל הבית אחד בא בקובלנא על בחור א' ואמר עליו שהוא בחור בלא חי"ת (היינו 'בור' ועם הארץ), והשיב לו החתם סופר ז"ל הנה אם הבחור הוא בלא ח' אין זה חיזק כל כך רק נשאר 'בור', אבל אם הבעה"ב שצריך להיות ממחזיקי תורה הוא מחזיק בלא חי"ת אז הוא 'מזיק' ויש בו חיזק יותר. וזה שאמר 'ויקם אברהם וישתחו לעם הארץ' ונקשה איך השתחוה לעם הארץ, ועל זה אמר לבני חי"ת, לעם הארץ שהם מחזיקים עם חי"ת, להם ראוי להשתחוות ולחלוק להם כבוד, שכן התוה"ק הקדימה זבולון לישששכר, וא"ש.

ילקוט הגרשוני

נתתי כסף השדה קח ממני. פירש"י הלואי נתתי לך כבר. וראיתי בשם הג"מ שמואל זאב אבד"ק באיום ע"ד ההלצה, כי עפרון אמר ארבע מאות שקל כסף ביני ובינך מה הוא. יש לומר שרמז לו בזה הסימן כי אות אמצעי של אברהם הוא 'ר' ואות אמצעי של עפרון ג"כ 'ר' והם יחד ארבע מאות, וזה שאמר ארבע מאות שקל כסף ביני ובינך. כי כן מרמזין אמצע אות של שמי ושל שמך, ולכך אמר אברהם אבינו הלואי שנתתי לך כבר מזמן קודם בעת שעדיין היה שמו אברם ואז לא היית יכול לרמוז כן, והייתי ניצל מרמיזתך וגזלנותך.

דעת זקנים

קול צהלה ורנה שפתינו אז תרננה

מריחוק מקום וקירוב לבבות אנו מברכים בברכת מזלא טבא וגדיא יאה
קדם מעלת פני המאור הגדול, עמוד ההוראה, כל הרואה אומר ברקאי, סיני
ועוקר הרים, המאיר לארץ ולדרים, מגדולי מרביצי תורה והוראה בדורנו עשרות
בשנים, בשפה ברורה ובנעימה כנודע בשערים, כי מן הבאר החוא ישקו העדרים,
להורות לבני ישראל בארחות ישרים, מסור בלב ונפש לבני קהילתו, בעיר לאנדאן
יצ"ו על ישראל הדרתו, מגדולי תלמידי רבינו בעל הויחי יוסף זצוק"ל,

הגאון הצדיק הרב רבי משה מנחם וויס שליט"א

אבדק"ק קיט"ל סאטמאר לאנדאן יצ"ו

לרגל השמחה במעונו בנשואי בתו הכלה שתחי'

עב"ג החתן הרב שלמה זלמן שליט"א
בן הרה"ג ר' יודא אלישע האראוויץ שליט"א
רב ביהמ"ד אור החיים קרית יואל
בהגה"צ אבדק"ק סאטמאר מאנטשעסטער שליט"א

וזאת הברכה, בשיר ושבחה, שחזיונו יעלה יפה, ויזכו לבנות בית נאמן בישראל, ושיזכו מעב"ת להמשיך להרבות פעלים להורות ולהשרות,
להגדיל תורה ולהאדירה, מתוך בריות גופא ומזונא טעליא, בברכה והצלחה וסייעתא דשמיא, מתוך נחת ויקרושה חתרחבת חרשת, עד נכון
לקבל פני משיח צדקינו, במהרה ביטינו אמן

בעתירת ידידיו מאז ומקדם

מרדכי שלמה גאלדבערגער

יהושע דוב הכהן קאהן

ויבא אברהם לספוד לשרה ולבכותה. במדרש איתא (ב"ר נ"ח ה') מהיכן בא מהר המוריה, וצריך ביאור, ונראה על פי מה דאיתא בגמרא (תענית כז:) ג' ימים לבכי וז' ימים להספד, עוד איתא בגמרא (ברכות כו.) טעה ולא התפלל מנחה מתפלל ערבית שתים, הראשון לחיוב תפלת ערבית והשניה לתשלומין למנחה, והנה מזמן מיתת שרה עד שבא אברהם להספיד הם ג' ימים שהמרחק מהר המוריה עד ביתו של אברהם היה הליכה של ג' שנים כדכתיב "ויהי ביום השלישי וירא את המקום מרחק", נמצא שכאשר בא אברהם אז כבר עברו ימי הבכי והיה ההספד לחיוב והבכי לתשלומין, וז"ש "ויבא אברהם" מהיכן בא מהר המוריה שהוא מהלך ג' ימים כמנין ימי הבכי, לפיכך קאמר מקודם "לספוד לשרה" ורק אח"כ "ולבכותה" לתשלומין.

(אסיפת יהודה)

☆

גר ותושב אני עמכם. פירש"י אם תרצו הריני גר ואם לאו הריני תושב, וי"ל על פי מה דאיתא במדרש דבזכות עשרה נסיונות שנתנסה אברהם ועמד בהם זכה לירש עשר עממין, והנה אחד מן הנסיונות היה למצא מקום קבורה לשרה ולא הרהר אחר מדותיו של הקב"ה, והשתא אם היו נותנים לו מיד מקום לקבור את שרה אז היה חסר מעשרה נסיונות ולא היה זוכה רק בתשעה עממין ויתכן שהארץ שהיה נחסר מהעשרה היא ארץ כנען, וז"ש להם אברהם "אם תרצו" וחסר נסיון אחד "הריני גר" ולא מגיע לי ארץ כנען "ואם לאו" אז יש עשרה נסיונות ותגיע לי ארץ כנען "הריני תושב".

(טעם מן)

דורש טוב

ויען לבן ובתואל הנה רבקה לפניך קח ולך. ויוצא העבד כלי כסף כו' ומגדנות נתן. ויאמר אחיה ואמה תשב הנערה אתנו ימים וגו'. ויאמר אליעזר אל תאחרו אותי וד' הצליח דרכי וגו'. הנה תמוה מה שבתחילה הסכימו תיכף ומיד ואמרו 'הנה רבקה לפניך קח ולך', ודוקא אחר שנתן להם מתנות ומגדנות חזרו בהם ואמרו 'תשב הנערה אתנו'. **עוד צריך ביאור** מה השיב להם אליעזר באמרו 'אל תאחרו אותי וה' הצליח דרכי', הלא סוף סוף אין רצונם לשלחה.

ונראה דמקודם אמרו הנה רבקה לפניך קח ולך, כי זאת קבלו מאליעזר דהיות מקום מגורם בארם הוא חוצה לארץ, **ויצחק הוא עולה תמימה שאסור לו לצאת מארץ ישראל, על כן אין עצה אלא שרבקה תלך אליו למקומו בא"י להנשא לו.**

אך באמת בדין מקומם 'ארם', אם יש לו דין א"י או חו"ל, הוא מחלוקת רבן גמליאל ורבי אליעזר במס' חלה (פ"ד מ"ז, בדין סוריא שהיא ארם) ולכן כשנתן להם אליעזר מפירות ארץ ישראל שהביא עמו, ראו הם מזה דס"ל לאליעזר שדין ארם כא"י, כי אם היה מחזיק דין ארם כחו"ל הרי אסור להוציא פירות מא"י לחו"ל. **ולכן אחר שנתן להן המגדנות חזרו ואמרו תשב הנערה אתנו, ואם ירצה יצחק יוכל לבא מהתם להכא להנשא לה.**

וע"ז השיב להם אליעזר דטעות הוא בידכם, כי באמת ארם דינו כחו"ל, ומה שראיתם שהבאתי לכאן מפירות א"י, זה רק מחמת כי 'וה' הצליח דרכי' שקפצה לו הארץ. אבל באמת מחשבתי בעת לקיחת הפירות היה שאגמור אכילתם בעודי בדרך בגבול ארץ ישראל, וע"י קפיצת הארץ הגיעו הפירות בו ביום מא"י לחו"ל, אבל לעולם דין מקומכם הוא דין חו"ל ואסור לו ליצחק לבא לכאן.

חתם סופר (חלק ו' בשם הגאון מהר"ם באנעט זצ"ל)

ארץ ארבע מאות שקל כסף ביני ובינך מה היא. ויל"פ דהנה ידוע שבמכירה שייך דינא דמר מיצרא והשכן על המיצר קודם למכירה אבל במתנה אינו שייך דינא דבר מיצרא ועפרון היה חכם להרע ובכדי שבני חת לא יהיה להם טענת בר מיצרא לכן התחכם ואמר "השדה נתתי לך והמערה וכו' לעיני בני נתתיה לך" לעיניהם יהיה בתורת מתנה שלא יוכלו לטעון בר מיצרא, אך "ארבע מאות שקל כסף ביני ובינך" שרק שנינו נדע שהוא במכירה ולא במתנה, "וישמע אברהם לעפרון" הבין כוונת עפרון לכן "וישקול אברהם לעפרון את הכסף".

(פרח לבנון)

☆

ויקם שדה עפרון. פירש"י תקומה היתה לו שיצא מיד הדיוט ליד מלך ופשוטו של מקרא ויקם השדה והמערה אשר בו וכל העץ לאברהם למקנה וגו'. ויש לדקדק על מה שכתב רש"י תחילה את הדרש ורק אח"כ כתב פשוטו של מקרא, ונראה שאם לאו הדרש יהיה קשה איך אמר הכתוב ויקם השדה והמערה אשר בו וכל העץ לאברהם למקנה, היינו שע"י קניית השדה קנה גם וכל העץ הלא הדין הוא מכר את השדה לא קנה את האילן, אלא צריך לומר שבגלל שאברהם אדם גדול היה ואגב חביבות שלו מכר לו ע"י השדה גם את האילנות, לכן הקדים רש"י וכתב הדרש "תקומה היתה לו שיצא מיד הדיוט ליד מלך" לפיכך ויקם השדה והמערה אשר בו וכל העץ לאברהם למקנה".

(טללי אורות)

שיר השירים אשר לשלמ"ה

עה הצדק צב"י תפארתו

בתודה וקול זמרה, ובאותות כבוד והוקרה, נשגר בזאת השורה, ברכת מזל טוב בשבח ובשירה, אל מע"כ ידידינו היקר האי צנתרא דדהבא, עושה ומעשה למען מוסדותינו הק' בהתמסרות עצומה ורבה, נושא בעול קיום והחזקת המוסדות ברוח נאמנה, רודף צדקה וחסד בכל עת ועונה, שלמ"ה שמו ושלימה משנתו, לחן ולכבוד צב"י תפארתו, כשמו כן תהילתו,

הרבני החשוב הנעלה והנכבד, רודף צדקה וחסד

מוה"ר שלמה צבי עקשטיין הי"ו

חבר הנהלת מוסדות יטב לב בארה"ק

לרגל שמחת אירוסי בנו החשוב למז"ט

והנה כי כן יבורך, בשיר ושבח, אביו ידידינו הרבני החשוב והנכבד, רודצו"ח

הרה"ח ר' דוד עקשטיין שליט"א

ראה"ק דקהילתינו הק' בקרית יואל יצ"ו

וצרופה ברכתינו המרובה, בהודאה וחיבה, שיזכה לרב תענוג ונחת, מתוך אושר ועושר והרחבת הדעת, וימשיך לעמוד לימין מוסדותינו הקדושה, ובשכר זאת יתברך בברכאן דנפישא.

המברכים ברגשי הוקרה והערכת אסירי התודה והברכה

ידידיו מוקיריו השמחים אתו בשמחה

יחזקאל ראטטער

בשם הנהלת מוסדות סאטמאר בני ברק יצ"ו

מצוות כתיבת ספר תורה (ד)

שאלה ד': ספר תורה שנכתב ע"ג נייר

ספר תורה ישנה, שהתחיל ליפול האותיות, ונתנו לסופר שיתקנה, ובעת שבדקה, נתגלה לו שהספר תורה אינה כתובה ע"ג קלף, רק על נייר שדומה לקלף. ומיד נעשה רעש גדול בין הלומדים, האם התברר שהס"ת היתה פסולה כל השנים. או שיש על מה לסמוך שבשעת הדחק שפיר היה הס"ת כשירה?.

תשובה:

כתוב במסכת סופרים (פ"א ה"ה) "אין כותבין ... ולא על גבי ניר מחוק". ומזה הוכיחו בעלי התוס' (שבת עט:) שדוקא על גבי נייר מחוק אין לכתוב ספר תורה. אבל ע"ג נייר חדש שפיר אפשר לכתוב ספר תורה. והובא דברי התוס' בבית יוסף ובדרכי משה (יו"ד סימן רעא).

אמנם התוס' במנחות (לא: ד"ה הא) כתב שצריכים לכתוב ספר תורה דוקא ע"ג עור [קלף], וגורס במסכת סופרים 'אין כותבין על גבי נייר', וכתב הש"ך (יו"ד סימן רעא סק"י) שכן נראה מדברי הפוסקים. שאין לכתוב אלא על גבי קלף.

להלכה למעשה בודאי שמכאן ולהבא אין לקרוא יותר בספר תורה זה. אמנם בדיעבד, על מה שקראו משך כל השנים בספר תורה זו, שפיר אפשר לסמוך על הסוברים שהס"ת כשירה.

חוקים להורותם
הלכות, דינים, מפסקי הראשונים והאחרונים, עם תוספת ביאורים וטעמים שונים
נו"ג ע"י הרב האאון דומ"ץ דקהילתינו שליט"א

הלכות שמיטה (ה)

הוצאת פירות שביעית לחוץ לארץ

פירות שביעית אין להוציא מארץ ישראל לחוץ לארץ.

(מתני' פ"ו משנה ה', רמב"ם פ"ה הי"ג, ובתו"כ פר' בהר דרש כן מהפסוק "לבהמתך ולחיה אשר בארצך תהיה כל תבואתה לאכול" ודרשי' אשר בארצך, מה שבארצך אוכלים, ובראב"ד ועוד כתבו דזהו אסמכתא והאיסור איני אלא מדרבנן).

טעם האיסור

טעם א': לפי שפירות שביעית חייבים להתבער בזמן הביעור [שהוא ביום כלות אותו מין בשדה], וביעור זה צריך להיעשות בארץ ישראל.

(ר"ש, רע"ב שם, וברע"ש שם כתב שלכאורה משנה זו קאי אליבא ר' שמעון בן אלעזר הסובר (בפסחים נ"ב) שפירות שביעית הנמצאים בחו"ל צריך להחזירם לא"י כשהגיע זמן הביעור ולבערם שם, ומסיק שיתכן שגם רבי מודה שלכתחלה לבערם בארץ ולכן אסור להוציאם לחו"ל. ולפי טעם זה כתב הרידב"ז שלאחר שקיימו מצות ביעור מותר להוציאם).

טעם ב': הוא מחשש שמא לא ישמרו בהם שם קדושת שביעית או שמא יתחלפו עם פירות חוץ לארץ ולא ינהגו שם בהם קדושת שביעית.

(ר"ש משאנץ על תו"כ שם, ראב"ד בפירושו לתו"כ) ולפי טעם זה אסור להוציאם אף לאחר זמן הביעור (דהא יש בפירות קדושת שביעית אף לאחר הביעור ושייך חששא הנ"ל).

מטרת ההוצאה

איסור הוצאת הפירות לחוץ לארץ הוא בין כשמטרת ההוצאה הוא בכדי למכור הפירות, ובין אם מטרת ההוצאה היא בכדי לאכול הפירות.

(בגמ' פסחים נ"ב מובא שרב ספרא הוציא פירות שביעית לחו"ל, והקשו התוס' הא אסור להוציא פירות שביעית לחו"ל, ותירצו בתירוץ ראשון שהוא הוציא את הפירות לסחורה (באופן שמותר לסחור) והאיסור הוא להוציאם לאכילה, וביאר החזו"א (סי' י"ג סק"ד) שיש טעות סופר בתוס', ומבאר דאיסור להוציא בשביל למכור אבל בשביל לאכול מותר, ותי' ב' שרב ספרא הוציא בשוגג, ולפי"ז תי' זה אסור להוציאם אפי' לצורך אכילה, וכן פסק הר"ש וכ"כ בפאת השולחן דהתירוץ הב' היא עיקר).

צידה לדרך

אלו הנוסעים לחו"ל לכתחילה יקחו עמהם צידה לדרך מזון שאין בהם קדושת שביעית, ובשעת הדחק אפשר להקל לקחת מעט פירות צידה לדרך מפירות שביעית.

(בקו' ס' השביעית שי"ל ע"י ר"ז שפירא מובא שאפשר לקחת מהם צידה לדרך, ובקו' מבית לוי מובא דיש להקל בשעת הדחק, ובטעם הדבר יש שכתבו דסומכים בדיעבד על תי' א' בתוס' הנ"ל דלמטרת אכילה מותר להוציא, ובצירוף טעם הר"ש שהבאני לעיל שאיסור הוצאה הוא משום החשש לביעור שצריך להיות בארץ, ולכן במעט פירות שוודאי שיאכלם קודם זמן הביעור יש לצדד שמותר להוציא).

הוצאת פירות בשאר השנים

ודע דחוץ מאיסור הוצאת פירות שביעית, יש גם איסור אף בשאר השנים להוציא פירות שיש בהם חיי נפש מא"י לחו"ל.

(שו"ע חו"מ סי' רל"א, ובשו"ת דברי יואל סי' צ"ז אות י"ד דן בענין זה לגבי האתרוגים המובאים מא"י והביא שו"ת בית יצחק דדן להקל, ומסקנתו להחמיר ועיי"ש ואכמ"ל).

להוציא על מנת להחזיר

אסור להוציא פירות לחו"ל אפילו על מנת להחזירם לא"י.

(בשו"ת דעת כהן (לכ"ק האדמו"ר רבי נחמן מספינקא זצ"ל סי' נ) נשאל בענין אתרוגים האם מותר להוציאם על מנת להחזיר, ודעת השואל להתיר בצירוף כמה טעמים א' דשמא הל' דשביעית בזה"ז דרבנן, וטעם הדבר דאין מוציאין הוא משום גזירה ולא גזרי' גזירה לגזירה, ב' לתי' א' בתוס' (שם) האיסור הוא רק לאכילה ולא לסחורה, ג' דכל האיסור דאין מוציאין הוא רק להשאירם שם ולא כשמטרתו לחזירם, והוא חולק עליו ודעתו לאסור בכל ענין, ומביא שם (בסי' נא) דברי רבינו זי"ע בג' תשובות דרוב ראשונים ואחרונים דעתם דשביעית בזה"ז דאורייתא, וממילא הוי ספק דאו', וגם לא מצינו דחילקו הפוסקים לאיזה מטרה מוציאו).

האיך הוציא אליעזר פירות לחו"ל בשנת השמיטה

ויאמר אחיה ואמה תשב הנערה אתנו וגו' ויאמר אליהם אל תאחרו אותי וה' הצליח דרכי. וצריך ביאור הויכוח שביניהם. ונראה לומר על דרך שביאר הגה"ק מהר"ח בנעט זצ"ל, על פי מה שאיפסקא הלכתא דאין להוציא פירות א"י לחו"ל, וכשנתן להם אליעזר מגדנות שהם פירות ארץ ישראל, מזה הוכיחו שמחזיק ארם וסוריה כדין א"י, לזה אמרו תשב הנערה אותנו ויצחק בוא יבוא לכאן לישא את רבקה שהרי המקום נחשב כא"י ומותר לו לבוא לכאן עכ"ד ודפח"ח, והוסיף מרן החתם סופר זצ"ל לבאר תשובת אליעזר אליהם אל תאחרו אותי, כי המקום ההוא נחשב לחו"ל, ובאמת לקחתי עמי פירות כדין רק לצורך מאכלי על הדרך, רק וה' הצליח דרכי, שקפצה לי הארץ ולכך נותר בידי פירות ואותם נתתי לכם, עכ"ד.

אולם יש להוסיף נופך על דבריהם, דהנה מצינו כמה פירות שמותר להוציאם לחו"ל כדוגמת פירות האילן וכיוצ"ב שאין בהם חיי נפש, רק יינות שמנים וסלתות אסור, אם כן מעיקרא לא קשיא האיך הוציא אליעזר עמו פירות א"י, אלא נראה דהך דינא שייכא רק בששת השנים, אבל בשנה השביעית אסור להוציאם אפילו פירות האילן וכיוצ"ב, ואפילו כשיש פירות מרובין בא"י אסור להוציא לחו"ל.

ויש להוכיח שהשנה ההוא הי' השנה השמינית דאז זמן בצירת הפירות שגדלו בשביעית ועליהן קדושת שביעית, דאיתא בזוה"ק שיעקב יצא מבאר שבע בשנת שמיטה, ואז היה בן ע"ז שנה, ומשעת לקיחת רבקה ליצחק עד שנולד יעקב היה כ' שנה, הרי משעת לקיחת רבקה עד כשיצא יעקב מבאר שבע עולים צ"ז שנים, א"כ כשתחשוב מאותו שנה שהוא שנת השמיטה למפרע (למ"ד שנת היובל עולה לכאן ולכאן), נמצא שהשנה שהלך אליעזר היה שנה ראשונה אחרי שמיטה.

וזהו מה שאמרו תשב הנערה אתנו, דהרי כשיצא אליעזר מארץ ישראל היו בידו פירות שביעית שאסור בכל אופן להוציאם לחו"ל, מזה הוכיחו שמקומם נחשב כא"י, אם כן מותר לו ליצחק לבוא לכאן לישא את רבקה, לזה השיב כי ה' הצליח דרכי בדרך נס, ולכן הפירות שבידי לקחתי לצורך מאכלי על הדרך, ומכיון שקפצה לי הארץ נשארו בידי פירות אלו שנתתי לכם, אולם דין מקום זה כחוץ לארץ.

(שו"ת מנחת יצחק ח"ו סימן ק"ל אות ז')

לזכות הילד מרדכי אהרן בן ריזל דבורה לרפואה שלימה

וָאָבֹא הַיּוֹם אֶל הָעַיִן (בראשית כד, מב)

באיזה יום הי׳?

מאת: הרב שלמה שבתי קעסטנבוים, חבר המערכת

בפרשת השבוע קרינן בי׳ סיפור והשתלשלות הדברים איך שאברהם אבינו שלח את אליעזר עבדו לילך לארם ליקח אשה לבנו יצחק, וכאשר מצא אליעזר את רבקה על באר המים, הלך לבית אביה וסיפר לו כל הענין איך שאברהם צוה לו בשבועה שלא יקח אשה לבנו יצחק מבנות כנען, ובתוך הדברים סיפר לו איך שבא לכאן בקפיצת הדרך, וכלשון הפסוק ואבא היום אל העין, ורש״י הק׳ מציין לזה את דברי הגמרא (סנהדרין צה.) ״היום יצאתי והיום באתי מכאן שקפצה לו הארץ״ ולזה נחפשה ונחקורה באיזה יום היה היום הזה אשר אליעזר מעיד עליו שנעשה לו נס של קפיצת הארץ.

הנה בספה״ק ׳אמרי נועם׳ על המועדים בחידושי בן המחבר בעל ׳עטרת יהושע׳ כתב: דנראה דקידושי רבקה הי׳ ביום א׳ דסוכות, אושפיזא דאברהם בחי׳ חסד, דידוע דמעשה העקידה הי׳ ביום כיפור, והדרך כשחזר משם הי׳ ג׳ ימים, ונמצא דאברהם הגיע לביתו בי״ב תשרי, ואז נפטרה שרה ונקברה באותו יום, ואז נתבשר דנולדה רבקה - דהיינו י״ב תשרי, ובפרקי דר׳ אליעזר כתוב דרבקה היתה בשעת קידושי׳ ג׳ שנים וג׳ ימים, נמצא דט״ו לחודש תשרי הי׳ הקידושין, ובזה פירש הפסוק: ברוך ה׳ אלקי אדוני אברהם [יום א׳ דסוכות], אשר לא עזב חסדו [חסד], ונמצא דהי׳ צריך לסוכה, וע״כ שאל מרבקה היש מקום ללון לקיים מצות שינה בסוכה, והתשובה של רבקה היתה ׳גם תבן וגם מספוא׳ דהיינו סוכה הנעשה מפסולת גורן ויקב, עיי״ש.

ולפי״ז בפשטות בא לארם באור ליום ט״ו תשרי, ועד שהסכימו ליתן את רבקה ליצחק הי׳ בלילה, ואז נתקדשה [וצ״ל דהתחיל הנישואין בי״ד דהא בליל ט״ו היתה כבר ג׳ שנים וד׳ ימים, ואולי י״ל דכוונת הפרדר״א היינו דהי׳ כבר ׳אחר ג׳ שנים וג׳ ימים׳].

ובספ׳ ׳חמרא טבא׳ על הפסוק ויברך את הגמלים וכו׳ לעת ערב לעת צאת השואבת (בראשית כד, יא) כתב: ״הנה כפי החשבון המבואר בס׳ ידי משה ובהקדמה שם, היה ביאתו של אליעזר אל הבאר ביום א׳ דסוכות עיי״ש, ובערב הי׳ ליל שני של סוכות שבו מתחילין את שמחת בית השואבה, והטעם לעת ערב לעת צאת השואבות שהוא בית השואבה״ עיי״ש.

והכונה דאיתא במדרש הכא (וכן איתא במס׳ סנהדרין צה. ורש״י העתיקו כאן) על הפסוק ואבוא היום - היום יצאתי והיום באתי דקפצה לו הדרך, והקשה ה׳ידי משה׳ בשם הרה״ג ר׳ דוד אופנהיים מאי קמ״ל בזה ומאי נפק״מ בזה, וביאר דעפ״י חשבון נמצא דיום שבא אליעזר לארם הי׳ ביום א׳ דסוכות, דהא יצחק אבינו נעקד ביו״כ כידוע בשם הריקאנטי פ׳ וירא, ובא לביתו מהלך ג׳ ימים כנאמר (בראשית כב, ד) ביום השלישי וישא אברהם את עיניו, ואכן הגיע ביום י״ג (וזה דלא כהאמרי נועם דיצא ביו״כ ובא לביתו ביום י״ב), ובאותו היום נתבשר שנולד בת זוגו רבקה, ובמס׳ סופרים (פכ״א, ה״ט) איתא דרבקה היתה בת ג׳ שנים וג׳ ימים כשבא אליעזר, ונמצא דאותו היום הי׳ יום ט״ו בתשרי שהוא יום ראשון של סוכות, וא״כ קשה איך הלך אליעזר חוץ לתחום, הא יו״ט הוי, לזה אמר דהי׳ לו קפיצת הדרך, ואין תחומין למעלה מעשרה, ולפי״ז מבואר דהגיע לליל שמחת בית השואבה. וכן הביא ה׳פרדת יוסף׳ בשם ׳אור יקרות׳.

ושם ב'ידי משה' ביאר דלכן מתפללין ביום דסוכות בהושענא רבה: אבן שתי' וכו' דהוא על בית המקדש, דהא אותו היום כתיב ויצא יצחק לשוח בשדה, ויצחק קרא לבית המקדש שדה כדכתיב ויצא יצחק לשוח בשדה, וגם בספר 'חקל יצחק' מביא רמז נפלא בפרשתן וז"ל: "ויסדו חז"ל לומר הושענא אבן שתי' בית הבחירה וגו' דביר המוצנע, וי"ל לשוח **בשד"ה** נוטריקון ה'ושענא **ב'**ית **ש'**תי' **ד'**ביר ה'מוצנע ע"כ, וע"ע מש"כ רבינו בזה, ב'ברך משה' (אושפיזא דיצחק, דף צ"ז) רמז נפלא על דרכי בני אדם למצוא זיווג הגון עיי"ש.

ובשו"ת מהר"י אסאד (סי' כד) מצאתי, דנשאל האם לחוש בזמן הזה על המנהג שהביא בשו"ע יורה דעה (סי' קעט סעי' ב, ובהג"ה רמ"א באבן העזר סי ס"ד סעי' ג') שלא לישא נשים אלא במילוי הלבנה, ואם תימצי לומר חיישינן לכתחילה, האם יש עיכובא בדבר אחר שכבר התחילו להכין לנישואין, עד כאן השאלה, ובסו"ד כתב וז"ל: "וקצת משמע שגם נישואי יצחק אבינו את רבקה אמנו היה קצת אחר מילוי הלבנה לפי מה שכתוב בפרקי דר' אליעזר (פרק טו טז ובמדרש רבה ריש פרשה נז) דרבקה נולדה בשעת העקידה וביום הכיפורים היה העקידה כמו שכתב בעשרה מאמרות, ובמסכת סופרים (סוף פרק כא) איתא, בת שלוש שנים ושלושה ימים היתה רבקה כשיצאה מבית אביה, עיין שם ובסדר הדורות שנת ב' אלפים ע"ה וב' אלפים פ"ז ופ"ח מזה, עיי"ש כל הענין באריכות, אבל מבואר בדבריו דודאי לא נשאה ביו"ט בעצמו, רק או ממש קודם יו"ט דהיינו בי"ד, או בכ"ג תשרי דהיינו לאחר ימי החג.

ועדיין ראוי לברר באיזה יום בשבוע הי' אותו היום.

הנה בזוה"ק בפרשתן ובפרשת וישב מבואר על הפסוק (בראשית כד, יא), ויברך את הגמלים מחוץ לעיר לעת ערב צאת השואבות, לעת ערב היינו ערב שבת, ובס' 'בית ישראל' להרה"ק מהרצ"ה מזידיטשוב ז"ל כתב מעצמו דצאת רמוז לשבת "מלכתא", וה"שאבת" היינו "שבתא", ובס' 'אמרי נועם' האריך בזה בכמה בחינות, וב'חקל יצחק' ביאר הפסוק הנ"ל דלכאורה לאיזה צורך כ' לעת ערב, רק כיון דהי' בערב שבת, פרק המשאות שעל הגמלים תיכף משום שביתת בהמה והרביצם, ועמד שם על העין לשמור החפצים עד שבא לבן וסייעתו והכניסם לעיר, ובזה ביאר המד"ר ד'ויברך' היינו ארביענון, ופירש ה'מתנות כהונה' הרביצם על ברכם כדי שיוכלו לשתות מן הבאר, לפי שסתם באר הוא עמוק עשרה והוא רשות היחיד, ואסור לשאוב בשבת מן הבאר ולשפוך לרה"ר, ואפילו לבקעה דהוא כרמלית אסור מדרבנן, ולכן לא השקה הגמלים כדרך העולם ששואבין מן הבאר ושופכין לתוך השוקת, אלא הרביץ הגמלים על ברכם שיוכלו לשתות בעצמם מן הבאר, לפי שהי' לעת ערב לעת צאת השואבות שהי' לעת ערב של שבת, עיי"ש.

ובס' 'אמרי נועם' בפרשתן אות ט"ז כתב "דאליעזר באה בערב שבת בעת מנחה, והי' מחוץ לעיר, על דרך שאמרו חז"ל ביעקב (בראשית רבה עט, ו) ויחן את פני העיר דקבע תחומין, וכן הי' הבאר בתוך התחום, וע"כ מחוץ לעיר עולה "תחום", ועל דרך הכ' ומדותם מחוץ לעיר אלפים באמה פ' מסעי), וזה לעת צאת השואבות כדאיתא במדרש ומובא ברא"ש (פסחים פ"י סי' י"ג) דאסור לשתות מים מן הבאר בשבת בין השמשות דגוזל המתים, דשואבין אז מן הבארות, וע"כ נקרא צאת השואבות, וכונת העבד הי' דביום מחר שילך לדרכו יבוא עם רבו בעת תפלת מנחה אל יצחק שתיקן תפלת מנחה, רק מנחה שבימי חול הוא שליטת הדינים בעת מנחה, משא"כ ביום שבת דהוא עת רצון [וע"כ אמרינן אז ואני תפלתי וגו' עת רצון], ע"כ השכיל העבד לעשות ככה לזווג אותם בעת תפלת מנחה של שבת, ועי"ז נולד יעקב שהוא סעודה שלישית נחלת יעקב אביך, וע"כ אמר אליעזר אל תאחר אותי, דאני צריך להגיע שם עוד לפני מנחה, והי' נחפז לדרכו ע"י ידי קפיצת הדרך, ובא בעת מנחה של שבת אל יצחק עיי"ש, וממוצא דבר אתה שומע דהתחלת הזיווג הי' במנחה של ערב שבת, ונגמר במנחה של שב"ק, אשר ידוע בספרים הק' גודל כח התפלה בשני מנחות הללו ואכ"מ להאריך בזה.

אולם מש"כ בפשטות דגם בחזירתו מחרן לארץ ישראל הי' בקפיצת הדרך, עי' ב'חתם סופר' בפרשתן דמדייק: "דהלא יפלא כיון שבהליכתו קפצה לו הארץ מ"ט לא קפצה לו בחזירתו, אבל נראה לענ"ד כי עתה הלך יצחק לשוח ולהתפלל על הצלחת העבד עם הזדמנת בת זוגו, **והקב"ה לא רצה לגלות לו ליצחק את בת זוגו עד שהתפלל תחילה כי הקב"ה התאוה לתפלתו**, ע"כ נתאחרו בדרך ולא קפצה להו ארעא, אמנם מיד כשיצא יצחק לשוח בשדה אחר תפלתו, מיד וישא עיניו וירא והנה גמלים באים, ברגע כמימרי' ראה אותם, וזה שספר לו העבד שקפצה לו הארץ בהליכתו ומכ"ש שהי' לו לקפוץ בחזירתו, אלא שנזדמנה לו רבקה בתפלתו של יצחק", עיי"ש.

שעשועי תורה

נדפס על ידי
לומדי "תורתך שעשועי" | ולומדי "יסודי התורה"
פה בני ברק יצ"ו

מס' שבועות - דף כ"ו

דיבורים בעלמא אף בעניני עבודת ה', אם אין יוצא מהם שום תכלית טוב למעשה, הן המה בגדר 'דברים בטלים' ח"ו

מי שהשבועה קודמת לביטוי כו'. בעל ארץ צבי מקוז'יגלוב זצ"ל (בח"ב עמ' נ"ג) כתב בזה ביאור פלאי ומסמיך בזה דבר שמועה **מהרה"ק מוהר"פ מקאריץ זללה"ה**, וז"ל: הנה כל שהדיבור יותר נעלה, הוא יותר בכלל 'ודבר דבר', דעיקר שם דיבור מתייחס רק לדיבור נעלה. וחילי דידי מש"ס שבועות (כ"ו ע"א) עה"פ כי תשבע לבטא, **מי שהשבועה קודמת לביטוי** ולא שהביטוי קדמה לשבועה, יצא זה אכלתי ולא אכלתי שהמעשה קודם לשבועה, ע"כ. **ולכאורה תמוה טובא** מעשה מאן דכר שמה, הרי בקרא לא כתיב מעשה כלל רק שהשבועה קודמת לביטוי **ומה ענין מעשה לביטוי.**

אך הביאור, **דשבועה היא דיבור יותר נעלה מדיבור בעלמא**, ו'**ביטוי שפתים**' **משמע דיבור בעלמא שאין לו תואר דיבור ואין מייחסין לו אלא תנועת שפתים בלבד**, וכשמחלל שבועתו עושה מהשבועה ביטוי, שעושה אותו דיבור בעלמא, וכשנשבע להבא ואח"כ עובר, השבועה קודמת לביטוי, דבשעת שבועה יש עליה מהות שבועה, ואחר שעבר נעשה ממנו ביטוי בעלמא, וכשנשבע אכלתי ולא אכל המעשה קודמת לשבועה, **דתיכף בשעת שבועה אין עליה מהות שבועה דמחוללת ועומדת מעיקרא, וילפי' מקרא דבעי' דוקא שהשבועה קודמת לביטוי**, ודו"ק.

ושמעתי ממופלג אחד שראה במאנעסטרישטש כתבי קודש מהרה"ק ר' פנחס מקאריץ זצ"ל וכתב שם דהא דאמרינן (יומא י"ט:) '**ודברת בם ולא בדברים בטלים**' **לא קאי על דברים שאין בהם שום צורך דזה אינו בגדר דברים כלל ואפי' דברים בטלים לא חשיב, ואינם רק כציפצופי עופות בעלמא, אך דקאי על מה שמדברים דברי חסידות ויר"ש, אך שאינו נשמע מזה אח"כ** (כלו' שלא יוצא מזה שום מעשה ודבר טוב, ועותרים בגדר דיבור בעלמא), **זה חשיב דברים כיון שבשעתו הם דברים, אך שנקראו דברים בטלים כיון שהם בטלים אח"כ** עכדה"ק, והנה ודאי לא הייתי מעמיד יסוד להלכה על דברי אגדה, כי אין למדין מן האגדות, אך הבאתי זה מחמת שיש לי יסוד על זה מהא דשבועות (כו.) הנ"ל **דכשאין להדיבור חשיבות אינו נקרא אלא בטוי שפתיים.**

ביאור מהרה"ק מצאנז בענין אמאי דיבור בלא דעת לאו בכלל דיבור הוא

לבטא בשפתים ולא שגמר בלבו להוציא פת חטין והוציא פת שעורין. נעתיק כמה שיטין מספר הקדוש 'דברי חיים' (והוא בתוך ביאור ארוך ונשגב בענין מעלת משרבע"ה על מעלת הנשיאים והמסתעף) וזל"ק שם: **באמת יש באדם כח הפנימי, באברי הפה, שהמה מרכבה להאותיות, ועל ידם נבטא הדיבור בה' מוצאות. אך עם כל זה אין ניכר בהם כחם, ורק כשאדם מוציא מרצונו הכח לפועל ומדבר מניע האברים להמשיך הדבור, אבל המה מעצמם כמעט בטלים מכחם שלא בעת הדבור**, ובזה דומים לכלי הברית שכמעט בטל מכחו, רק בעת הצורך לפי רצון המתקדש נעשה כלי.

והנה ידוע שבכלים אלו עיקר הוא הדעת, כמ"ש לענין הולדה (משלי יט, ב) **גם בלא דעת נפש** וגו', וגם נקרא הזווג בשם דעת, וידע אדם וגו' (בראשית ד, א). וגם בדיבור, **בלא דעת אינו דיבור, כמו שקיימא לן בכמה דברים, גבי שבועה כתיב** (ויקרא ה, ד) **לבטא בשפתים, ואף על פי**

מס' כתובות:

דף מ"א

כשאין יד בי"ד תקיפה לקנוס, ומסר את בעל הכלב לערכאות והם הוציאו ממנו נזק שלם, האם צריך להשיב עכ"פ ח"נ או לא

האי כלבא דאכל אימרי. בספר חשוקי חמד (כתובות מ"א) עסק בשאלה במעשה שהיה בחזקת איש אחד שאינו נמנה על עדת יראי ה' - ועבר על דברי חכמים שאסור לגדל כלב בתוך ביתו, והחזיק כלב בביתו - והתנפל כלבו על עובר אורח, וקרע לו בגדיו ונשכו ונזקק לרפואות שלא יזיק לו הנשיכה. והלך הנגשך ותבע את בעל הכלב בערכאות, וחייבוהו הערכאה לשלם דמי שווי בגדיו ודמי רפוי ואכן גבה אותם מאתו. **האם מותר לו להחזיק במעות אלו, או שמא חייב להשיבם.**

והשיב עפ"י הגמ' דידן '**והשתא דאמרת פלגא ניזקא קנסא, האי כלבא דאכל אימרי ושונרא דאכיל תרנגולי רברבי, משונה הוא ולא מגבינן בכבל**'. [ופרש"י: אין דרכו בכך, וכל נזק משונה בבהמה הוי תולדה דקרן תמה, וחצי נזק הוא דמשלם, וכיון דקנסא הוא לא מגבינן ליה בדייני בבל, שאין שם סמיכה בזקנים ולא מקרו אלוקים, וגבי קנס כתיב אשר ירשיעון אלוקים], ואי תפס לא מפקינן מיניה, עכ"ל. וממילא גם בענייננו הכלב שהתנפל על ראובן, וחבל בו וקרע את בגדיו, הרי הוא קרן תם, מאחר וכוונתו להזיק ולא הועד, נמצא שבבית דין אי אפשר לתובעו כי אין לנו דיינים סמוכים היכולים לגבות קנס, **אבל תפיסה מועלת כמבואר בשו"ע** (חו"מ סימן א' ס"ה).

וציין לדברי התוס' (ד"ה ואי תפס) **דלשיטת רבינו תם אפשר לתפוס רק את השור**

המזיק אבל לא דמים. אבל הרמב"ם (פ"ה סנהדרין הי"ז, ויעו"ש בכס"מ ובהגהות מיימוניות) חולק, וס"ל שאפשר לתפוס כל ממון שהוא, ולכן אם הניזק היה תופס ממון מבעל השור, בשווי של חצי נזקו, היתה תפיסתו מועלת לפי הרמב"ם, אבל יותר מחצי נזק אי אפשר לתפוס, ואם תפס צריך להשיב.

אלא שבנתיה"מ (שם חידושים ס"ק יא) הביא את שיטת ר"ת, **דכל מה שמועיל תפיסה בקרן, היינו דוקא בתופס בהמה המזיקה, דהיא משועבדת ולא דבר אחר.** ואם כן בנידוננו שלא תפס את הכלב עצמו צ"ע אם מהני תפיסה. **ויתכן שלא מהני תפיסה מטעם נוסף**, והוא על פי מה שכתב הש"ך (שם ס"ק ט) **שתפיסה לא מהני על ידי עכו"ם.** וכתב על כך בנתיה"מ (שם) שלא נתפרש בדבריו אי בדיעבד מהני תפיסה על ידי גוי, אכן במהרש"ם (ח"ב סימן קה ובעוד מקומות) הביא את דברי התשובות מיימוניות (לספר ניזקין סוס"י כא) דמפורש שם דגם בתפס לעצמו ע"י עכו"ם, אין לו דין מוחזק, ומציין גם לספר תקפו כהן (סימן צז וסימן קיח) שכתב דלא מהני תפיסה על ידי עכו"ם, וכן האריך בנידון זה בשו"ת פני יצחק הספרדי (חו"מ סי' כב) והעלה ג"כ להלכה שכאשר תפס על ידי עכו"ם בעדים, **גם בדיעבד אין לו דין מוחזק**, וכן מבואר בתמים דעים להראב"ד (סי' דג) דבדיני עכו"ם לא מהני תפיסה ואם כן לכאורה לא מהני מה שתפס. **ואם כן בנידוננו שלא תפס בעצמו אלא תפס על ידי הערכאות, לכאורה לא מהני התפיסה** (ויש לו להשיב הכסף לבעל הכלב). אמנם יעוין ברע"א (בהגהותיו על השו"ע חו"מ סימן א' על הש"ך שם) **שהעלה שגם על ידי עכו"ם מהני תפיסה בדיעבד.**

אכן דברינו אמורים כשיש תקוה שבעל הכלב ישמע בקול בית הדין, אבל אם ברור שאינו ציית דינא, יתכן שמותר ללכת לערכאות, וכמו שכתב בכסף הקדשים (סימן מ ס"ב) **באופן שיש אומדנא שלא תועיל התביעה בבית דין.** והסמיך לזה מעשה ששמע מבעלי הוראה מדור העבר שהורו פעם לאחד שנשכו כלב, והורו לו שיפנה להפאליציי בענין זה, ואף שידעו אשר הם יעבירו הענין לערכאות, לית לן בה מאחר שנאמר 'ולא תשים דמים בביתך', ומשמתינן ליה לבעלים עד שיהרוג את המזיק כדי לסלק את הנזק, כמבואר בגמ' דידן (כתובות מ"א), **וממילא אין איסור ערכאות בזה, כי אין כיום דרך לבית דין להטיל נידוי וכדומה.**

וממילא למעשה לענין השאלה, העלה **דמותר היה לפנות לערכאות כל עוד אין ביד בי"ד ישראל כח לפעול נגד בעל הכלב. אך מותר לגבות רק עד חצי הנזק.** ואם הם יקבעו שיש לקנוס את בעל הכלב בנזק שלם, וכן בתשלומי שבת וריפוי, בתור קנס, **אולי מותר לקבל בתור קנס כדי שיסלק את המזיק, כשבלי הקנס הדבר ברור שלא יסלק את המזיק, וסיים בצ"ע.**

כן קיימא לן (שבועות כו ע"ב) **נתכוין להוציא פת חיטין** [ואמר של שעורים] **דאין בשבועתו ממש, דעיקר ביטוי שפתים הוא בדעת,** דבאמת ידוע דגם דעת אינו כלי בפני עצמו רק מהתהוות המוחין, דדעת נקרא הכרה, **והכרה הוא עצמיות הא"ס כידוע. ואם כן השפתים שהמה בגדר אין, וכחם במה שפותח פיו, וכמעט הפתיחה היא בגדר ביטול עצמות הכלי, מזה הוא מוציא לפועל הדבור של דעת, שמקורו גם כן נעלם עד כי גבוה מעל גבוה, וזה תכלית האדם, ולזה מכונה בשם מדבר,** עכל"ק.

מס' שבועות - דף כ"ז

תי' החת"ס איך הועיל השבעת הכה"ג, הא אי צדוקי הוא ה"ז נשבע לבטל את המצוה לדעתם המסולפה, ותי' רביה"ק ז"ל

נשבע לבטל את המצוה ולא ביטל פטור. בשו"ת חת"ס (או"ח סימן קע"ו) בתשו' להגאון ר' בונם גינז האריך בקו' זו וז"ל: **ע"ד עיונו במה שמשביעים הצדוקים שלא ישנו דבר** (יומא י"ח ע"ב) והקשה פר"מ מחו' הגנ"י **הא לדעת הצדוקים הו"ל נשבע לבטל המצוה ואינו חל,** ואפילו בכולל [שנכלל ביטול המצוה בשבועה כללית אחרת, ג"כ אינו חל] להרז"ה שלהי פ"ג דשבועות.

א] י"ל דידוע היה לחכמים דהצדוקים אינם מודים בדרשא דלהרע או **להטיב** דמיניה ילפינן שאין נשבעין לבטל המצוה, או לכל הפחות ס"ל לצדוקים דבכולל חל אע"ג דלדידן לא ס"ל [דחל], להרז"ה, מכל מקום לדידהו אפשר דס"ל [דחל] וכהירושלמי [מובא ברז"ה שם], **וכיון שכללו יחד שלא תשנה דבר הרי נכללו בו דברים הרבה שהשבועה חל עליהם, כגון דברים שאינם לעכב ואינו מושבע ועומד, והשבועה חל על אותן הדברים, ומגו דחל אהני חל נמי ע"ז, ואתי שפיר דאמרו שלא תשנה דבר ומדוע לא פרטו שלא תשנה בהעלאת עשן, ולהנ"ל ניחא משום כולל, וס"ל להצדוקים דהשבועה חל בזה.**

ב] עוד תי' שם בחת"ס: **די"ל דגם להצדוקים שנכנסים עם העשן, מ"מ איננו אלא דרשא בעלמא שהצדוקים דורשים הקרא כך,** וחז"ל דרשוהו כך, וכך ראיתי בהדיא בלשון הירושלמי אהך משנה, שהצדוקי אמר לאביו אתם דורשים ואינם עושים מעשה אני עשיתי מעשה יע"ש, משמע דהוא רק דרשא שיהי' מעכב הכניסה עם העשן, **וכיון דלא נפקא להו לצדוקים אלא מדרשא, הרי השבועה חל עליו לבטלו אפילו בקום ועשה, כמ"ש ר"ן בפ"ג דשבועות גבי מלקין אותו וישן לאלתר** (כ"ה ע"א), **דלחבול בעצמו כיון דלא נפיק אלא מדרשא חל עליו שבועה.** ובחת"ס שם האריך עוד טובא בזה עפ"י דרכו עיי"ש.

ג] ועוד ידוע מה **שתי' ע"ז רביה"ק בעל דברי יואל זללה"ה וזל"ק** בדבר"י פר' נצו"י : וכבר פירשתי לתרץ קושית הגרעק"א זלל"ה בשם הפרי חדש דמאי מהני השבועה, הרי לפי שיטת הצדוקים, המצוה כך הוא, שיניח הקטורת מבחוץ, והוי נשבע לבטל את המצוה לשיטתם, ולא חל השבועה, ופרשתי דהכוונה במה שאמרו (בפיוט סדר העבודה במוסף דיוהכ"פ) **'שמא יש בלבו צד מינות', דלא מיירי במין מוחלט, דלזה בודאי לא יועיל השבועה, רק החשש שמא אמונתו רופפת, ונוטה לצד מינות,** וכמ"ש הרמב"ם ז"ל (בהל' עבודת יוכ"פ פ"א ה"ז) שמא כהן זה נוטה לצד אפיקורסות, ובכגון דא איכא למיחש, שמא יתגבר עליו השטן בשעת העבודה, להסיתו לעשות כמעשה הצדוקים, **ולאיש כזה עדיין מועיל השבועה,** עכל"ק.

כולל עצי חיים

נוסד בשנת תרס"ט לפ"ק ע"י מרן רביה"ק **בעל עצי חיים** ז"ע
ונתחדש אורה ע"י מרן רביה"ק **בעל ברך משה** ז"ע

לצדקת רבי מאיר בעל הנס

בהדרכת המשכת כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א
כ"ק הגה"צ **רבי שלום אליעזר טייטלבוים שליט"א** – נשיא הכולל

עש"ק חי' שרה תשפ"ב

תיקון טעות!

היות שבלוח לשנת תשפ"ב שיצא לאור על ידינו נדפסה בטעות על כ"ט חשון שהוא א' דראש חודש כסלו, ראינו לנכון להודיע להציבור שערב ראש חודש הוא ביום כ"ט חשון שהוא חל ביום ה' תולדות, וראש חודש כסלו חל ביום עש"ק תולדות, וראש חודש הוא רק יום א', ולא ב' ימים כמו שנדפס בטעות. וכבר אמר דוד המלך ע"ה (תהלים יט) **שגיאות מי יבין.**

הנהלת הכולל

כ"ה חשון

הגה"ק רבי נפתלי ווייסבלום
מליזענסק זי"ע

ואלה תולדות

נולד בשנת תקכ"ה לאביו הרה"ק רבי אלעזר (שהוציא את הספר הק' נועם אלימלך) בן הרה"ק הרבי ר' אלימלך מליזענסק זי"ע, הי' תלמידו של הרה"ק ר' מנחם מענדל מקאסוב זי"ע.

ושנא את הרבנות

בשנת תקס"ו אחרי פטירת אביו מילא בע"כ את מקומו בליזענסק, אלפי חסידים התחילו לנהור אליו והוא לא רצה בשום פנים ואופן להיות רבי וממש גירש את חסידיו בכח, והי' נוסע לשבות בצל הרה"ק ר' נפתלי מראפשיץ זי"ע, והרה"ק מראפשיץ הי' פושט את הבגדי הלבן של שב"ק מפני כבודו, ור"נ הצטער על זה ואמר: הלואי ולא הייתי נולד, אז דער הייליגער רב זאל אויסטיען די ווייסע בגדים פאר מיין כבוד וועגין, ר' נפתלי מראפשיץ הי' מכבדו לשורר "אזמר בשבחין", והי' אומר בזה הלשון, "אז ר' נפתלי וויל מוחל זיין זינגען אזמר בשבחין, זאל ער זינגען אזמר בשבחין, פ"א באו אליו הרה"ק מצאנז והרה"ק מקאמינקא והרה"ק ר' הרעשעלע גלאנץ חתן הרה"ק בעל ארי' דבי עילאי זי"ע, בליל שב"ק ניגשו אל חדרו של ר"נ, והוא הי' יושב שם עם תריסין סגורים, והי' שם חרך קטן, והביטו מתוך אותו חרך וראו אותו יושב גמרא או שו"ע, ויהי כאשר רק הביטו בתוך החרך, מיד עשה ר"נ תנועה בידו שילכו, ולא הרהיבו ליכנס, ונסעו משם מבלי להיכנס אליו, ואח"כ נסעו עוד פעם, ובפעם השניה נסע תחת ר' הערשעלע ר' אליעזר דזשיקובער בן הרה"ק מראפשיץ זי"ע, וכיון שהוא הי' בן הרה"ק מראפשיץ הרהיב עוז ודפק על הדלת, ר"נ פתח את הדלת והבין שזה הי' מעשה של ר' אליעזר"ל, הראה באצבעו (כמתרה) אליעזר"ל, ענה ר' אליעזר"ל, איר זענט נישט מקיים קיין הכנסת אורחים, האט זיך ר"נ צעשמייכלט והרשו להם ליכנס, פעם אחרת נסעו אליו עוה"פ הרה"ק מצאנז והרה"ק מקאמינקא, כשהצריכו לעלות על איזה הר ראו את ר' נפתלי עומד שם על ראש ההר, ומראה להם באצבעו שיחזרו לעקבותיהם, ופחד גדל נפל אליהם ותיכף חזרו לאחוריהם, פ"א בערב יום הכיפורים בחששו שמא יהי' מאימת הדין מישהו שיכנס אליו עם קויטל, לכן הי' יושב לסעודה עם הרבנית לצידו, ומי שנכנס אליו וראה את הרבנית יושבת לידו מיד הי' חוזר לאחור, הרה"ק מצאנז אמר פ"א ששום צדיק אינו רוצה להיות רבי רק מן השמים כופין אותם, אחד הי' שנלחם עם השמים הרה"ק ר' נפתלי מליזענסק, והוא נצח אותם, להרה"ק ר"נ נאבדו אצלו שמונה עשרה בנים ואמר שזהו עונש מן השמים על שאינו רוצה להיות רבי, ואמר: ביז צום לעצטן, און איך וועל נישט ווערן קיין רבי, רק כשגבר דוחקו נסע לחזור לעיירות, עם הרה"ק מצאנז והרה"ק מקאמינקא זי"ע ששימשו כגבאים.

ימי ההילולא

כ"ד מרחשון

- רבי אברהם בן הגר"א - תקס"ט
- רבי נפתלי ב"ר אליעזר ליזענסק - תקצ"ט

כ"ה מרחשון

- רבי אברהם בן הגר"א - תקס"ט
- רבי נפתלי ב"ר אליעזר ליזענסק - תקצ"ט

כ"ו מרחשון

- רבי רפאל הכהן ב"ר יקותיאל זיסקינד (תורת יקותיאל ומרפא לשון מוסר) - תקס"ד

כ"ז מרחשון

- רבי דוד לידא (עיר דוד) - תנ"ה
- רבי דוד צבי ב"ר שאול ערנפעלד (אביו של התן סופר) - תרכ"ב

כ"ח מרחשון

- רבי צבי באנקאנאש (הגהות מהרי"ץ) - שנ"ג
- רבי ישכר בער ב"ר סיני מיקולאש (מנחת עני) - תרכ"ב
- רבי אליעזר ליבער ב"ר אברהם אשכנזי מבארדיטשעוו - תקל"א

כ"ט מרחשון

- רבי שלמה זלמן אלכסנדר כהנא שפירא ב"ר יעקב אב"ד קרינוק - תרפ"ג
- [ל' חשון] רבי צבי הירש ב"ר יודא לייב מרימנוב - תר"ז

פועל ישועות

רק שתי שעות בשנה ביום הפורים אז לקח פתקאות, פ"א ביום הפורים התחפש את עצמו לרבי ולבש את הבעקיטשע של אביו הק' ודפק על קופסת הטבק ואמר כל מי שרוצה ליוושע יבוא ויושע, הי' שם אדם אחד שאשתו היתה משותקת רח"ל ואמר אני רוצה ליושע ורץ והביא את אשתו לחדרו של ר"נ ומיד קמה והלכה על רגליה כאחד האדם, ראו זאת אנשים והחלו לנהור אליו ולבקש את ברכתו, אחז בשולי המעיל ונענם ואמר "געגוג נאריש געמאכט", פ"א בא אליו אשה עם קויטעל עם פדיון והניחה לפניו את הקויטל עם הפ"ן, אמר לה ר"נ כנראה שאין את יודעת שאני אינני רבי רק שתי שעות בשנה ביום הפורים, האשה כאשר שמעה ממנו דברים אלו שאינו רבי, לקחה בחזרה את הקויטל עם הפדיון ורצתה ללכת, נהנה ר"נ מהאשה ואמר לה הנני בטוח שתיושעי בזכות האמונה שהיתה לך בי במה שאמרתי שאינני רבי, דאילו החסידים שלי עד כמה שאני מתייגע עמהם וחוזר לפניהם שאינני רבי אינם מאמינים בי, אבל את תיכף ומיד האמנת בי בזכות זה תיושעי.

עין רואה

עיין בספר חכמה מאי"ן סיפור נפלא, בנו של הרה"ק ר"נ הרה"צ ר' זושא זצ"ל לאחר נישואיו עבר להתגורר בעיירה קטנה במזרח גאליציא, ואביו הורה לו שלא ילך לשום רבי, והוא ציית לדבריו, פ"א הגיע הרה"ק מרוזין זי"ע לעיירתו, ורבים באו לקבל פניו, גם ר' זושא הלך אליו, כל הקהל עברו לתת שלום והרה"ק מרוזין לא דיבר כלום עם שום אדם, אך כשהרה"צ ר' זושא בא לפניו שאל אותו מי אתה, אברך, ענה מליזענסק, שוב שאלו, מי מליזענסק, השיב בנו של ר' נפתלי, שאל אותו איזה ר' נפתלי, ענה, בנו של ר' אלעזר, שאלו איזה ר' אלעזר, השיב, בנו של הרבי ר' אלימלך, אמר הרה"ק מרוז'ין: נו, רבי אלימלך הגדול, דער גרויסער ר' מלך, והוסיף "שומע אתה אברך כאשר הרוסים גוזרים גזירה, היא הולכת ונחלשת, אבל כאשר הקיר"ה (הקיסר ירום הודו, קיסר אוסטריה) גוזר גזירה היא הולכת ומתחזקת", הוא חזר על הדבר שלש פעמים, והמשיך, פעם הי' מפקד גדוד, נו, ער האט זיך שיין געפירט אין זיין הויז, הוא נהג בביתו ברחבות רבה, פעם הגיע ביקורת, והסירו אפילו את המסמרים מהקירות, נו, הבה נתפלל מנחה, ר"ז תמה למשמע הדברים אבל כמובן שלא העיז לשאול, כעבור זמן נסע לבקר את אביו, שאלו אביו, עדיין לא ראית שם רבי'ס חדשים, ענה כן ראיתי את הרוזינער, אמר לו ר"ז והוא בודאי שאל אותך מי אתה, מי מליזענסק, ואמרת לו כל יחוסך, עד שהוא אמר רבי אלימלך הגדול, ואמר שכאשר הרוסי גוזר גזירה היא הולכת ונחלשת אבל כאשר הקיסר גוזר גזירה היא הולכת ומתחזקת, וסיפר לך מעשה במפקד גדוד, וסיים ר"נ: אם הרוזינער סיפר לך זאת, הרי זה לאות שאני צריך לנסוע אליו לשבת... .

ימי ההילולא

א' כסלו

- רבי שלום שכנא ב"ר יוסף אב"ד לובלין - שי"ט
- רבי ישראל ב"ר שלום שכנא - שנ"ט
- רבי יוסף שמואל ב"ר חיים ישעי' (מסורת הש"ס) - תכ"ד
- רבי יצחק ב"ר שמואל לאמפרונטי (פחד יצחק) - תקי"ז

ב' כסלו

- רבי שמעריל מווערכאווקע - תקל"ו
- רבי משולם פייוויש ב"ר אהרן משה (יושר דברי אמת) - תקנ"ד
- רבי ישראל יצחק ב"ר דוד בער מראדישיץ - תרי"ח

יסורים של אהבה

הרבה פעמים ראו איך שחוכך עצמו על גופו, והיו העולם סוברים שזה מפני שכמעט שאינו רוחץ עצמו, ע"כ נושך אותו, ולכן הוא מחכך עצמו, עד שפ"א נתגלה למה הוא חוכך עצמו, דדרכו הי' כשהלך למקוה לא הי' רשאי שום אדם להיות שם, פ"א חשב איש אחד הלא הרבי נפתלי מתנהג כבעה"ב פשוט, ולמה יש לו מנהג זה שאף אחד אינו רשאי להיות בשעה שהוא הולך למקוה, מה עשה, הטמין עצמו במקוה לראות מה מעשהו שם, ראה שיש לו חגורת ברזל עם מחטין, ואת זה תחב בגופו, ולא רצה שיהי' רק במקום אחד, ע"כ הי' מנדנד החגורה שיקרע עצמו גם בשאר חלקי הגוף, אז הבינו שזה שחכך א"ע, לא חכך את עצמו, אלא הזיז את החגורה לשאר חלקי הגוף.

אשכבתי' דרבי

נסתלק ביום כ"ה מרחשון שנת תר"ט (תקפ"ט) הוטמן בעיר ליזענסק ליד ציון אביו הק' ר' אלעזר, מסופר דבר פלא דבאהל של הרה"ק הרר"א הי' ב' חדרים, בחדר הפנימי הי' מונח הרר"א ובהחיצון הי' מונחים בניו הקדושים, ולא הי' מקום לר"נ בהאהל החיצון, והי' שם בהלוויה הרה"ק ר' אלימלך רודניקער זצ"ל (בן הרה"ק ר' מענדל בער בן הרה"ק ר' אלעזר בן הרר"א מליזענסק זי"ע) פנה להמצבות ואמר: "מאכט עטץ פלאץ פארץ פעטער, איז גוט, אז נישט, וועל איך מתיר זיין דעם חרם (שהטילו חרם לא להטמין שום אדם בחדר הפנימי) און כ'וועל אים לייגן לעבען זיידן, און ער וועט אפילו נישט זיין ברוגז, ופלא פתאום ראו שהמצבות באהל הצטופפו ונעשה מקום עבור רבי נפתלי זי"ע וקברו אותו שם.

כ"ט חשון

הרה"ק ר' צבי הירש מרימאנוב זי"ע

וזרח השמש

נולד בשנת תקל"ח לאביו ר' יהודה לייב בעיר דאמבראווע, כשנתחתן הרה"ק רצ"ה מרימונוב עם הרה"ק מרוז'ין זי"ע אמר הרה"ק מריז'ין שדרכו שלפני גמר קשרי שידוכין מונה את יחוסו, וגם המחותן עושה כך, ע"כ עכשיו גם יעשה כך, ומנה את יחוסו, אח"כ ביקש את הרה"ק מרימונוב שגם הוא יעשה כך, אמר הרה"ק מרימונוב: אבי ואמי עזבוני וילכו בדרך כל הארץ בהיותי עוד נער בן עשר שנים ולא הכרתים איפוא היטב ולא אדע מאומה לספר שבחם, אבל זאת שמעתי עליהם כי היו תמימים וישרי לב, אני בעצמי גדלתי בבית איש קרובי ומסר אותי לחייט יהודי בטארנוב (שליד דאמבראווא) ללמוד ממנו את האומנות והייתי אצלו ה' שנים, ואף כי צעיר הייתי בכל זאת "הייתי פועל אמת, וזהיר מאד לבלי לקלקל את החדש ולתקן את הישן", ויהי כשמוע הרה"ק מרוז'ין דברים אלו אמר: השידוך הזה נגמר, וקיים וישר היא (בארות המים), כאמור נתגדל אצל דודו שמסרו לחייט, ואף בעת שהי' אצל החייט יראת ה' חפף עליו כל היום, הי' מתפלל בכוונה עצומה, והנהיג עצמו בקדושה ובטהרה, כל לילה הי' קם בסתר והעריך תיקון חצות בבי ובדמעות.

רבותיו

כשהגיע לשנתו הט"ו, גמר בדעתו שלא יבלה זמנו לריק רק לעבודת ה', והשליך מלאכתו, פ"א הי' בביהמ"ד ושמע שהחסידים נוסעים לרבם לפריסטיק מקום משכנו של הרבי ר' מענדל'ע מרימונוב זי"ע, נכנס בלבו תשוקה גדולה גם כן לנסוע, וביקש מאתם שיקחו אותו אתם, אבל הם דחקו אותו, אבל הוא לא הרפה והתחנן אליהם שיקחו אותו ובתמורה לכך ישרת אותם כל הדרך, מיד כשהגיע הר"ר הירש לפריסטיק וראה את פניו הק' של הצדיק נתלהב כולו, ורוח של קדושה נכנסה בו, הר"ר ביקש בכל הזדמנות לשמש את הר"ר מענדיל'ע, וניגש להמשב"ק ואמר לו שמהיום הוא רוצה לעזור לו בעבודתו הקשות כמו לבקוע עצים וכדו', וכוונתו בזה היתה כי הלא המשב"ק בשימושו עושה נח"ר להצדיק, והצדיק בעבודתו עושה נח"ר להשי"ת, וע"ז שיעזור להמשב"ק שמשמש את הצדיק יזכה לגרום נח"ר להשי"ת, ואכן כל עבודות מסר לו המשמש, עד שנעשה כל המוציא ומכניס על ביתו של הצדיק, חוץ מדבר אחד לא הניחו המשמש לעשות והיא להציע את משכבו של הצדיק, פ"א ירט הדרך לנגד המשב"ק ולא הי' יכול להציע את משכבו של הצדיק, ביקש מהר"ר הירש לעשות את זה, להר"ר הירש הי' הדבר כמוצא שלל כי ע"ז יוכל לשמש את הצדיק ישירות, וכל היום עשה הכנה למצוה וחזר לעצמו מה לעשות שלא יטעה, והתפלל אל ה' שתהא שימושו נח"ר להצדיק, ובלילה כשהציע את המיטה הי' מוריד דמעות בעניו שיזכה שהצדיק יישן טוב על המיטה שהציע, והי' מפריד בידו כל קש וקש בכדי שיהי' המיטה רך ונעים לישון, והרר"מ הרגיש בדבר, ושאל למחרתו את המשב"ק מי הציע את מטתו, והוכרח לגלות לו, אז הצדיק ציוה שרק הר"ר הירש יעשה את מטתו מעתה "כי מעולם לא ישנתי כ"כ טוב כמו הלילה" אמר הרר"מ, ומאז התקרב ביותר לרבו הר"ר מענדל'ע ונעשו משרתו ותלמידו המובהק, ועלה בדרגות עילאיות בעבודת השם, אבל הכל הי' בהסתר לכת מאד, ולא ידע איש את רוב גדלו, רק רבו הי' יודע ומכירו, כי אין קדוש כמותו, (כידוע שהחוזה מלובלין זי"ע הודיע פ"א להרר"מ כי הוא משתמש בקודש, והשיבו, התפללתי להשי"ת, הולך בדרך תמים הוא ישרתנו, ונושעתי עמו) אבל לא גילהו, כי עוד לא הגיע הזמן, והרה"ק ר"מ חיבבו מאד עד שהרה"ק אמר פ"א כשם שהאר"י הק' בא לעוה"ז בשביל רבי חיים וויטאל זי"ע, כן אני באתי בשביל הרבי ר' הירש, וכאשר עבר ר"מ לרימונוב לקחו עמו, ושם דאג עבורו זיווג הגון, (בזוו"ר הי' חתן הרבני איש תמים במעשיו מו"ה חיים גרייצער ז"ל, ובזוו"ש נשא אשה אלמנה בת הרה"ק ר' אלחנן מבילגורייי זצ"ל, [אחר פטירתו של הרה"ק מרימונוב נשא אותה הרה"ק מרוזין זי"ע]). ואחרי נישואין נשאו רבו ביותר ושמהו על ביתו וכל אשר בביתו הפקיד על ידו, אחר פטירתו של רבו זה בשנת תקע"ה הלך להסתופף בצל הרה"ק מראפשיץ זי"ע, ושם ישב י"ב שנים עד פטירתו של הרה"ק מראפשיץ (יהי אור, אהלי יעקב).

כתר הילומים על ראשו יצור

רוב חסידים הי' סוברים שהרה"ק רבי נתן לייב בנו של הרר"מ ישב על כסאו, אך איזה רגעים לפני הסתלקותו דיבר הרר"מ על גלגולי נשמתו ואמר שהוא זוכר שבגלגול קודם כתב את "שאילתות דרב אחאי", חסידים בעל מח שעמדו שם פירשו דבריו הסתומים שברצונו לרמז שהרר"ה ימלא את מקומו, כי באיגרת רב שרירא גאון איתא: "שרבי אחאי בעל השאלתות עלה לארץ ישראל, ורבי נטרנאי "שמעיה" ישב על כסאו", ובכל זאת התאמץ הרה"ק ר' נפתלי מראפשיץ זי"ע להושיב את ר' נתן לייב, אך רבי נ"ל לא רצה בשום אופן כי אמר ששמע בעצמו שאביו אמר "שכשם שהאר"י הק' בא לעוה"ז בשביל רבי חיים וויטאל זי"ע, כן אני באתי בשביל משמשי הרבי ר' הירש", אבל הר"ר הירש לא רצה עוד לנהוג בנשיאות ונסע אל הרה"ק מראפשיץ זי"ע להסתופף בצלו, שם ישב י"ב שנים והתמסר כולו לעבודת השם.

נשיאותו

עם פטירתו של רבו השני בשנת תקפ"ז, חזר לרימונוב, בה ישב רבו הראשון ואז כבר הי' מפורסם לקדוש ישראל, ומילא את מקום רבו הרה"ק רמ"מ מרימונוב זי"ע, מתחילה הי' לו התנגדות מכמה צדיקים על דרכיו שהי' מופלאים מאד, שהי' מבקש הרבה מעות לפדיון, פ"א הגיע אליו איזה איש שהי' צריך לישועה לזרע של קיימא, ביקש ממנו הרר"ר הערש

שמונה עשר רענדלעך, והאיש הי' עני ואביון וכל רכושו לא הי' שמונה עשר רענדלעך, מרן הדברי חיים זי"ע עמד ג"כ שם וריחם על האיש, ואמר לו שהוא יברך אותו בלי פדיון, ואכן נושע האיש ונולד לו בן זכר, אבל אחר כמה שבועות נסתלקה האם והילד רח"ל, אמר אח"כ הרה"ק מצאנז שכל ימיו התחרט למה הי' צריך להתערב בהעסקים של הר"ר הערש (אוצר ישראל), אבל לאחר זמן ראו כי איש קודש ונורא הוא, וכל דרכיו היא אמת ומשפט, ונהרו אליו אלפי חסידים ואנשי מעשה, גם צדיקי דורו העריצו אותו מאד ובאו לחסות בצל כנפיו, הרה"ק מצאנז הי' אומר שבפרשת פרה צריכים לנסוע לצדיק הדור, והוא הי' נוסע להרה"ק ר' אשר'ל מראפשיץ, ואח"כ להרה"ק ארי' דבי עילאי, ואח"כ נסע להר"ר הערש, ונתפרסם מאד לפועל ישועת גדול אשר ברכותיו מתקיימות, ורבים וכן שלמים באו לקבל ברכותיו ממנו, פ"א שררה מחלה החול–רע ל"ע, וגם ברימונוב התפשטה החולי רח"ל, עשו אז הסגולה המקובל, להשיא איש עני עם בתולה עני' ועשו החופה על הבית העלמין, והנה כאשר רצו להוליך להחופה החתן והכלה, נחלה הכלה בחולי הלז, ובאו אל הר"ר הערש, פתח פיו ואמר "מעבירין המת מלפני הכלה", ותיכף נתראפית הכלה ושבה לאיתנה, – ידוע הסיפור בעת חתונת הייט"ל בלילה שלפני הנישואין עשו סעודה מיוחדת לעניים כנהוג אצל כל הצדיקים, ומרן הישמח משה זי"ע נתן סכום מעות לבנו ר' אלעזר ניסן זי"ע וקצב סכום קצוב כמה שיתן לכל עני, ובא שם עני אחד שאמר שיוסיפו לו עוד כסף, ולא רצה לקחת פחות, והלך ר' אלעזר ניסן לשאול את אביו, יצא הישמח משה מחדרו לראות פני העני, ותיכף כאשר ראוהו אמר "אש להבה רבי ר' הערש, געב אים געב אים", ויברך העני את החתן ואת הכלה "שמזיווג זה יצאו דורות אשר יאירו את העולם עד ביאת המשיח", והלך לו העני, אחר כמה שנים כאשר חותנו של הייט"ל הרה"ק מטאלשעווע זי"ע עלה להשתקע לאה"ק, ונסע לקבל ברכות פרידה מצדיקי דורו, כאשר הגיע לרימונוב, מיד הכיר כי אותו עני אשר הי' אצל שמחת החתונה הוא לא אחר מהרבי ר' הערש, ואכן ברכת הצדיק עשתה רושם כידוע.

עבודה שבלב

דרכו בקודש הי' להתפלל בדביקות גדולה בהתפשטות הגשמיות, והי' רץ בעת התפילה אנה ואנה וסופק בידיו כף אל כף, ולא הבחין כלל בכל המסובב אותו, ובריצתו הי' פוגע בשלחן ובספסל ושאר חפצים, ולא הרגיש כלום, ואנשי הקהל הי' מוציאים כל דבר מביהכנ"ס כדי שלא יפגע בהם בדרך ריצתו וינזק, פ"א נפגש בתנור בוער ואחזו בידו וכל ידו נכוותה והתנפחה, אבל הוא לא חלי ולא מרגיש והמשיך בתפלתו בהתלהבות כאילו לא קרה שום דבר (יהי אור), הרה"ק ר' נפתלי ליזענסקער (בן הרה"ק ר' אלעזר בן הרה"ק רבי אלימלך זי"ע, [עיין אודותיו במדורנו גליון קמ"ב) והרה"ק ר' אליעזר מדזיקוב זי"ע היו פ"א אצל הר"ר הערש, ובשעה שהתפלל הר"ר הערש תפילת שחרית הסתכל רבי אליעזר עליו כל משך זמן התפילה וכמעט שלא התפלל, והבחין שגם ר' נפתלי עושה כן, אחר התפילה אמר ר' אליעזר לר' נפתלי מה אתם אומרים לזה כל הפמליא של מעלה האט דאך דא מיט גיטאנצט, אמר לו ר' נפתלי כן גם אני ראיתי זאת ועמדתי לראות כל הזמן זאת (אוצר ישראל), תפלתו היתה בנעימות ובמתיקות נפלאה אשר הי' יודע טוב נגן, והרבה ניגונים המושרים אצל רבותינו מקורם היא ממנו כדוגמת ה"אהבה רבה ניגון", הניגון שמזמרים אצל תפלת "גשם וטל", ואצל "בבואם מאדם" בס"ג, גם הרבה מנהגים אשר בחצר בית סיגעט קיבל מרן הייט"ל זי"ע מעבודתו של הר"ר הערש, כמו אמירת שמע ישראל בסעודה שלישית אשר הרבה צדיקים אמרו רק ב' פעמים ד' מלך, ורבותינו נהגו לומר גם שמע ישראל כמנהגו של הר"ר הערש, גם על מנהג רבותינו עת ירדם לפני התיבה בתפילת שחרית של שבת להתחיל בקול מ"עד הנה" מקורו טהור היא מהר"ר הערש, וסיפר רבינו ז"ל שהר"ר הערש הי' דרכו להתחיל מתחילת נשמת, ואמר הייט"ל שאין הוא מחזיק עצמו במדריגתו להתחיל מתחילת נשמת, אבל כאשר מגיע ל"עד הנה" שוב אין בכוחו להתאפק בנפשו מלהתחיל לומר בקול רם.

עשרה נסיונות נתנסה ועמד בכולם

עבד את בוראו בשמחה רבה, בכל כוחו למעלה מהשגת אנוש, כמו שהעיד עליו הרה"ק מצאנז זי"ע "אונז האבן אים געקענט וועז ער האט נאך גאר נישט געוואוסט, היינט איז נישט דא דער עילוי שבעילויים וואס זאל אים קענען משיג זיין", אפי' בזמנים קשים טובא כידוע מצער גידול בנים רח"ל שהי' לו במתו עליו שמונה עשרה ילדים בנים ובנות, לא חטא על נפשו ולא הרהר אחר מדותיו של הקב"ה וקיבל הכל באהבה רבה, אשתו שלא יכלה כבר לתת מעצור לרוחה הנדכה, באתה אל רבו הר"ר מענדל'ע ושטחה לפניו צרת נפשה, אז קרא אותו רבו ואמר לו: עד מתי תהי' ממשיך נשמות קדושות כ"כ אשר לא תוכל לקיימם..., כשענדר בנו השבעה עשר, וממש לא הי' ניכר עליו שום עצבות, שאל אותו חתנו מה זאת כי לכל בנ"י אשר יבואו לפניו לבקש רחמים עליהם תתקבל תפלתו לרצון, ומדוע לא יבקש רחמים על עצמו ג"כ, השיב לו "כי זאת היא ג"כ עבודת השם, ומדוע לא יקשה בעיניך על אשר אברהם אבינו ע"ה לא ביקש מהשי"ת שבל ידרוש ממנו עקידת בנו יחידו, ובלי ספק שתפלתו היתה נתקבלה ברצון, ואשר לא עשה זאת נשמע מזה, כי הטעם עקידת יצחק היום לזרעו ברחמים תזכור, ולולא זאת לא הי' לנו תקומה בגלות זה, וזה היא עבודת הצדיקים אשר יעבדו בזה לבוראם, כשחלתה בתו הצדיקת המפורסמת שהיא הי' השמונה עשר שנעדרו ממנו רח"ל, ובליל שב"ק הי' מתפלל כדרכו בשמחה יתירה כדרכו בק' וריקודין ב"לכה דודי" כמנהגו, ובסעודת ליל שב"ק כאשר הי' מסיב על שולחנו בהתלהבות גדולה ושמחה יתירה, אזי באה לפניו כלתו של הרה"ק הרר"מ וצעקה לפניו בבכי' יתירה כי בתו היא גוססת ר"ז, אז סמך פניו על ידו כעין נפילת אפים איזה רגעים, ואח"כ הגביה את ראשו ואמר כתיב

ואתחנן אל ה' בעת ההיא לאמר, הנה משה רבינו התפלל אל ה' הגם שיהי' בעת צרה רח"ל בעת ההוא היא מלשון בעתה ורעדה, עכ"ז לאמ"ר יהי' נשאר עומד על עמדו עם חוזק אמונתו ובטחונו בה', למען יוכל עוד לדבר דיבור לפני הקב"ה, ועתה אומר גם אנכי להקב"ה הלא בידך נפש כל חי, מה איכפת לך כי יתעכב עוד הדבר ותשאר בחיים ביום הש"ק למען שבל תבטל אותי משמחת הש"ק, והי' יושב וגומר סעודתו ברינה ובצהלה ולא הי' נראה עליו שום שמץ עצבות, ונשארה בחיים עד יום ב', שני סיפורים הנ"ל סיפר תלמידו ונאמן ביתו של הר"ר הערש ה"ה הרה"ק ר' הערשל'ע איטשעס זי"ע לבעל ה"ישועת יעקב" זצ"ל, וכשמעו הסיפור אמר: ארכו הימים מיום שנעדר מעמו ל"ע בנו יחידו הגאון מוהרמ"ז זצ"ל (עיין במדורנו גליון ק"פ) ולא מצא נוחם לנפשו על אבלת לבו עד שמעו זה הסיפור, והי' מפליא תמיד בקדושתו של הר"ר הערש זי"ע (בארות המים), פ"א בל"ד בעומר התאספו צדיקי הדור כמדי שנה בשנה ביומא דהילולא של הרה"ק הרר"מ ברימונוב, אחר תפלת מנחה יצא מרן הייט"ל עם הרה"ק רבי אליעזר מדזיקוב זי"ע בחצר לדון באיזה ענין, ולפתע שמעו קול רעש גדול, וזה הי' ברכת "על ספירת העומר" של הר"ר הערש, והרה"ק מדזיקוב עמד ומשתהא, א"ל הייט"ל: "מחותן מה אתה מתמה כ"כ, הלא יהודי זה נתנסה בעשר נסיונות ממש כאברהם אבינו ע"ה".

ובא השמש

בחורף שנת תר"ז יצא לאסוף כספים לטובת הנזקקים שנפגעו עקב מרד האיכרים שהי' אז, בדרך נצטנן ונפל למשכב, לפני פטירתו התפלל מעריב בהתלהבות עצומה וקרא קריאת שעל המיטה, וסיים את תפלתו בברכת "שהכל נהי' בדברו" שעל ברכה זו אמר הרה"ק מרוזין זי"ע שברכה זו הי' על המיתה, ועלה ונסתלק ביום ל' חשון א' דר"ח כסלו תר"ז לפ"ק.

יסופר כי באותו לילה שנפטר ראו מרחוק כעין עמוד אש בוקע ועולה מהעיר רימונוב, וכל המורה שעות של העיר הפסיקו את מהלכם בעת יציאת נשמתו הטהורה, והוטמן שם ברימונוב. מדברי תורתו נדפס ספר "בארות המים".

הילולא קדישא

באותם השנים אשר חודש חשון חסר (כבשנה זו) מחזיקים את היומא דהילולא ביום כ"ט חשון, כמו שכתב המג"א בס' תקס"ח סק"ז שאם שנה הראשונה שלאחר הפטירה חודש חשון מלא אז מחזיקים את היארצייט ביום א' כסליו בכל שנה אשר חודש חשון חסר, אבל אם השנה שלאחר הפטירה הי' חודש חשון חסר מחזיקים את היארצייט בכ"ט חשון, והר"ר הערש נסתלק בשנת תר"ז ובשנת תר"ח הי' חודש חשון חסר לכן בשנה זו שהחודש חסר היומא דהילולא ביום כ"ט חשון.

א' כסלו

הגה"ק רבי שלום שכנא מלובלין זי"ע

מתולדותיו

הגה"ק רבי שלום שכנא מלובלין זי"ע נולד לאביו רבי יוסף בן רבי יצחק בן הגאון רבי שלום מווינער–נוישטאט זצ"ל הידוע בשם מהר"ש מנוישטאט, גדול חכמי עסטרייך בדורו, ורבן של גדולי הפוסקים כמהרי"ל ועוד, אשר רוב מנהגי אשכנז קיבל המהרי"ל ממנו, בשנת רס"ח כשהי' אז ילד רך בשנים נפטר עליו אביו שהי' מבורך בתורה וגדולה במקום אחד והי' נמנה בין נגידי פולין, והותיר לו נכסים רבים, אשר בגלל כן הי' יכול לישב באהלה של תורה כל ימי חייו, ואכן כן עשה מנעוריו כבר גלה למקום תורה, תחילה למד בעיר פוזנא, ולאחר מכן למד אצל הגאון "בעל החילוקים" (נקרא כן ע"ש דרך לימודו, דרך הפלפול והחילוק) ה"ה הגאון ר' יעקב פולאק זצ"ל, אשר הוא הי' רבו המובהק, בישיבה זו למה ביחד עם המהר"ם פאדובא זצ"ל, שנים רבות למד בישיבה זו והתפרסם כאחד מהחריפים הגדולים שעמדו להם לישראל.

נשיאותו

לימים קבע ישיבתו בעיר מולדתו לובלין, ויסד ישיבה ע"ד רבו "בעל החילוקים", ותוך זמן קצר נאספו אליו תלמידים רבים ליצוק מים על ידיו ולקבל תורה מפיו, מהם אשר נודעו לימים כגדולי הדור 'וכל רבותינו ושאר גדולי הדור היו כולם תלמידי הגרש"ש ז"ל' (לשון שו"ת משאת בנימין סי' טז), ועל ראשם הי' תלמידו הגדול רבינו משה איסרליש – הרמ"א זצ"ל, שלימים הי' גם לחתנו (בזיווג"ר), וכך אכן מתארו בחיבורו "דרכי משה" (יו"ד סי' קי) 'הגאון מורי חמי'. אך לדאבון לב נקטפה הצדקת בדמי ימיה בחיי אביה, בהיותה בת עשרים שנה, ובעלה הק' הרמ"א בהספידו קרא עליה "בת מלך" וז"ל הגאון רבי אברהם הכהן ראפפורט זצ"ל אבד"ק אהסלוב בחיבורו "ירח האיתנים" (פ' כי תצא): "... שאמר הגאון רמ"א בהספד על אשתו, בת הרב הגאון החסיד האלקי מהור"ר שכנא אב"ד דק"ק לובלין על פסוק 'פקדו נא את הארורה הזאת וקבורה כי בת מלך היא' (מלכים ב' ט לד), על פי דאיתא בשביל שקילל הקב"ה לאדמה, בשביל אדם הראשון שאכל מעץ הדעת, ואמר 'ארורה האדמה בעבורך' והיא לא חטאה, על כן להפיס דעתה, נתן לה הקב"ה שבני מלכים ובנות מלכים יקברו בה, וזהו שאמר: 'פקדו נא את הארורה הזאת', פירוש דקאי על האדמה הארורה מאת הקב"ה, היינו שיפקדו את האדמה במה שיקברו בה את הבת מלך, וז"ש: 'וקברוה כי בת מלך היא', מאן מלכי רבנן", עכ"ל, בשנת ר"פ נתמנה לכהן פאר גם כרב ואב"ד דק"ק לובלין, ונשא על שכמו את עול הרבנות בעוז, בשנת ש"ב קיבל תוקף מטעם בית המלכות, להיות שורר על הגלילות ועל דבר ישק על פיו, ותיקן תקנות לטובת היהדות ואחב"י.

פוסק הדור

מלבד המוני התלמידים שבאו אליו לחסות בצל קדשו וללמוד תורה בישיבתו, גם פנו אליו מכל עבר גם בעניני הלכה למעשה, גדולי התורה חילקו לו כבוד רבו וכינוהו בשם רבן של כל בני הגולה, עיין מה שכתב עליו גדול תלמידיו פוסק דור האחרון ה"ה רבינו הרמ"א בשו"ת הרמ"א (סי' מה) וז"ל:"...כי איככה אפצה פה וארים ראש, לחרוש ולדרוש, לפסוק על מעשה הבא לפנינו בעוד מורי ורבי קיים הוא ובית דינו, הוא גולת הכותרת, עטרת תפארת, גחלת הנשארת, נר ישראל ואורו יזהיר כזוהר השמים יעופף זרחת, ושמן משחת קודש מעשה מרקחת, הוא אשר נודע בשערים, ראש הגבורים, הגאון מוהר"ר שכנא ש"ץ [שיחיה נצח]".

ענותנותיה

נוסף על גדולתו בתורה הצטיין בקדושתו ובפרישותו, והי' עניו גדול מאד, עד שענותנותיה גרמה שלא נשאר זכר מתורתו, ומחידושיו ופסקיו הרבים, יען כי ברוב שפלותו לא רצה להעלותן עלי ספר כדי שלא יסמכו עליו לדורות, ולא נעתר בכך אף להפצרת בנו וגדולי התלמידים כמו שכתב בנו הגאון הגדול ר' ישראל (הובא בשו"ת הרמ"א סימן כה) וז"ל: וכן קבלתי הלכה למעשה מאדוני מורי אבי הגאון רבן ומאורן של כל בני הגולה מהר"ר שלום המכונה שכנ"ו זקצ"ל ה"ה הכ"מ אשר העמיד תלמידים הרבה מסוף העולם ועד סופו מפיו חיים ומימיו שותים. וחי נפשי עולמים דזמנין סגיאין בקשתי עם הרבה לומדים ממנו שיעשה פוסק ותשובתו היתה מחמת רוב חסידותו וענותנותו אשר היה עניו יותר מכל האדם אשר על פני האדמה. ואמר יודע אני דשוב לא יפסקו כ"א כאשר אכתוב מטעם דהלכה כבתרא, ואין רצוני שיסמכו העולם עלי, ר"ל כגון היכא דאיכא פלוגתא ביני רבוותא והוא יכריע או לפעמים יחלוק ואין לדיין כי אם מה שעיניו רואות, לכן יעשה כל אחד כפי הוראת שעה כאשר עם לבבו. ומה"ט לא עשה נמי רבו הגאון מהרי"ף (ר' יעקב פולאק) שום ספר גם שום תשובה ששלחו למרחוק לא העתיקו בביתם אלו הגאונים מה"ט אף כי היה נחשב בעיניהם כיוהרא, עכ"ל.

ובא השמש

ביום ו' עש"ק א' כסלו שנת שי"ט לפ"ק נסתלק לגנזי מרומים, וגופו הטהור הוטמן בעיר לובלין, ושם מנוח"כ עד היום הזה, וזה אשר נחרט על מצבת קבורתו: "האבן הזאת אשר שמתי מצבה, והיה בית מלון לאיש אלקים קדוש ונורא, אשר הרביץ בישראל תורה, יותר מכל אשר היה לפניו בדרי בתרא, והחזיר ליושנה עטרה, והעמיד תלמידים הרבה עד שכל דרי ארעא מפיו חיין ומימיו שותים בתדירא, הלא היה עטרת תפארת ראשי אלפי ישראל, ה"ה מופת הדור והדרו, ראש גולת אריאל, מאורן ורבן אב"ד ישראל, גאון הגאונים מוהר"ר שלום המכונה שכנא בר' יוסף זצוק"ל ה"ה חסיד והעניו אשר נאסף אל עמיו ביום ו' ר"ח כסלו שי"ט לאלף השישי ליצירה".

בנו הגאון הגדול ר' ישראל מילא את מקומו כראש הישיבה והאריך ימים אחר אביו ארבעים שנה מיום ליום ונפטר ביום שנפטר אביו א' כסלו שנ"ט לפ"ק, ר' ישראל הי' מגדולי חכמי דורו ובא בכתובים ופלפולים עם גיסו רבינו הרמ"א זי"ע ורבים מגאוני דורו, חיבר הגהות על המרדכי.

מספד תמרורים

עיין מה שכתב הגאון המלבי"ם בספרו "ארץ חמדה" חלק הספדים, בהספד על הגאון "שאגת אריה" זצ"ל, וז"ל: שמעתי אומרים בשם הגאון מוהרמ"א ז"ל, כי נח נפשיה של חמיו הגאון אור ישראל מוהר"ש ז"ל פתח להאי פרשתא מהכא, כתיב 'וכי יהיה באיש חטא משפט מות והומת ותלית אותו על עץ', ופי' הוא הענין כך, דחטא הוא לשון חסרון כמאמר בת שבע לדהע"ע, 'והיה כשכב אדוני המלך והייתי אני ובני שלמה חטאים', ופרש"י אני ובני שלמה חסרים מן הגדולה (עיין מלכים א א), א"כ הפי' וכי יהיה באיש חטא משפט מות שיהיה נחסר מאיש זה משפט מות, שהוא צדיק גמור, ואעפ"כ והומת, ותקשה בעיניך הלא אין מיתה בלא חטא, ומתרץ ותלית אותו על עץ, עץ הדעת שאכלו ממנו אדם וחוה ונגזר על העולם מיתה ע"כ ודפח"ח, עכ"ל, וכה מקונן עליו בנו הנ"ל בתשובה הנ"ל וז"ל: בהיות שבעו"ה ביום בוא דבריך נטרפה השעה ונשבה ארון הקודש ונתבקש בישיבה של מעלה, מאור הגולה, רוח אפינו משיח ה' רב הרבנים גאון הגאונים נשיא ישראל (ה"ה אדוני מ"א) הנקרא בשם קדשו מוהר"ר שלום המכונה שכנו זקצ"ל ה"ה הכ"מ אשר עליו היה נאמר צדק צדק תרדוף לקיים מה שנאמר בקש שלום ורדפהו לשכנו תדרשו ובאת שמה. ועתה בעו"ה נפשי עגומה. ושפתי אטומה. ואין בידי להשיב מה. כי נתפרדה החבילה. ואין דעתי צלולה. כי נפלה עטרת הגולה. על זאת נפשי עצובה. דאבה כאבה, ואני אנה אני בא. על כל זאת שלא להשיב (פניך) היקרים ריקם אדון (לפניך) בקרקע מן הבא בידי בהיות דברא כרעא דאבוה הוא, וזכרתי מאמרם ז"ל כל שאינו מניח בן כו', עיין שם בפרק יש נוחלין (דף קט"ז). והנה דרש ר' פנחס מאי דכתיב והדר שמע במצרים כי שכב דוד עם אבותיו וכי מת יואב שר הצבא מפני מה כו' יואב שלא הניח בן נאמר בו מיתה כו' והכתיב מבני יואב עובדיה בן יחיאל אלא דוד שהניח בן כמותו נאמרה בו שכיבה וכו'. וק"ק למה התחיל בשינויא בתרא בדוד ובשינוי קמא ביואב (אולי דנוסחא אחרת נזדמנה לו). אלא בא ללמדנו דלא הדר ביה מכל וכל אלא גבי דוד אבל גבי יואב אע"ג דה"ל בן כיון דלא הוה כמותו מעלה עליו הכתוב כאלו אין לו בן לענין ההוא דיש נוחלין שהבאתי לעיל דפשע דה"ל ללמדו ולהדריכו. לכן אני מחוייב להשלים לגול מעליו חרפה זו ושיצדק עליו למימר שכב עם אבותיו, ע"כ נכנסתי לדברים להבין מה טוב... כה עתירת אוהב ישראל בן לאדוני מורי אבי הגאון מוהר"ר שלום המכונה שכנו זקצ"ל ה"ה, המתאבל על גולת הכותרת, עטרת תפארת, ראשי אלפי ישראל שהושלך בעו"ה ארץ, בראש חדש כסליו שי"ט הכ"מ.

~ נלקט מספר "מקראי קודש- לשבת" אוצר נפלא על עניני שבת ~

פני שבת נקבלה (ג)

ביאור לכה דודי ◇ ריקודין ◇ בואי בשלום

ביאור לכה דודי

ואציגה נא עמך אנוש בערכי קיצור כוונה פשוטה, וזה הוא: "לכה דודי", זה הקדוש ברוך הוא, "לקראת כלה", היא השכינה הקדושה, והוא סוד קדשא בריך הוא ושכינתיה, וכל ימות החול השכינה הקדושה בעולמות התחתונים בשבילנו, ועתה בשבת קודש עולה לעולמות העליונים בשביל קדושת שבת הרמה, ואנו בניה הקדושים חיוב גדול עלינו לשמוח עמה בעלייתה שמחה עצומה, ואנו אומרים "לכה דודי לקראת כלה", שהיא עולה עתה לעולמות העליונים, צא לקראתה לקבלה, וגם אנו בניה הקדושים אומרים: "פני שבת נקבלה" שהיא השכינה הקדושה, שנקראת גם כן שבת כנזכר בזוהר הקדוש, וראוי לאדם לשמוח במולו "פני שבת נקבלה" שמחה עצומה, עד שמרוב התשוקה והחדוה יקבל על עצמו מסירות נפש, ודי בזה.

(יסוד ושורש העבודה - שער ח פ"ב)

שמור וזכור בדבור אחד

"שמור וזכור בדבור אחד", זכור הוא בחי' אהבה, שהוא מצות עשה, ושמור הוא בחי' יראה שהיא לא תעשה, ואף שבתורה כתיב זכור קודם לשמור, מ"מ כשאדם נכנס לשבת, בתחילה צריך להיות בבחי' יראה, שיפשפש במעשיו של ימי השבוע ויתקן אותם, ואח"כ הוא בא אל התענוג, לכן הסעודה של ליל שבת הוא כנגד שמור, שהוא יראה, וסעודת שבת הוא כנגד זכור, בחי' אהבה.

(מאור ושמש - פרשת קדושים)

לעשות הכנה לשבת בדירה נאה ונר דולק

'מראש מקדם נסוכה' רמז שצריך להכין דירה נאה לכבוד שבת ונר דלוק, כי אותיות השניים מאותיות 'ראש' הם שב"ת, ואותיות שניים מאותיות 'קדם' הם רה"ן, למפרע הנר, וצריך גם כן להכין דירתו, הוא מחשבתו ומוחו ולבו לכבוד השבת, הוא שמא דקוב"ה שישרה שכינתו בקרבו.

(עבודת ישראל - פרקי אבות פ"ג מ"ד)

בפיוט לכה דודי, רב לך שבת בעמק הבכא והוא יחמול עליך חמלה. יל"פ דבני ישראל הם במדריגה זו שאף אם ח"ו צרות גדולות ועניות שורר אצלם, בכל זאת בש"ק מענגים את השבת בשמחה ושירים משוררים, ומתענגים בכל תפנוקי מעדנים. וזכות זה גדול ועצום כמה שנאמר בספה"ק, וזה רב לך שבת, אתה עושה את היום השבת ברבייה ובגדלות בכל מיני עונג, אף שאתה עומד בעמק הבכא, בזכות זה והוא יחמול עליך חמלה, ודו"ק היטב.

(שיח יצחק, וועדבי – מועדים דף קעד)

גודל ערך השבתות בגלות

אמר הרה"ק רצ"ה מרימנוב: רב לך שבת בעמק הבכא (פיוט לכה דודי) הנה שבת הוא אותיות שבת, רבונו של עולם תגדל נא בעיניך אשר אנו מקיימים במצות שבת, בזה הגלות המר הנקרא עמק הבכא, למען יהיה לכל בני ישראל שפע ברכה והצלחה וכל טוב, ובני חיי ומזוני.

(באורת המים – סוף שבת תשובה)

וכן הוא בשבת אפילו עובד עבודה זרה מוחלין לו, וזהו שאומרים בשבת (פייט של ר' שלמה אלקבץ) לא תבושי ולא תכלמי, כי מן בשת וכלימה נעשה שבת ומלכה שנתלבש השכינה בלבושי שבת ויום טוב, ולבושי הקדרות והשחרות נזרקים ונתלבשים בו אויבי ה' ושונאיו ילבשו בשת וכלימה וזהו בשנה וכו'.

(דגל מחנה אפרים - פרשת שמיני ד"ה או)

קרבה אל נפשי גאלה. וכמו ששמעתי [ממורי] (עיין פרשת וישלח ועוד) פירוש הפסוק קרבה אל נפשי גאלה (תהלים סט, יט), כי קודם שיתפלל על גאולה כללית, צריך להתפלל על גאולה פרטיות לנפשו, ודפה"ח.

(תולדות יעקב יוסף - פ' שמיני)

התעוררות בשלימות

התעוררי התעוררי כי בא אורך. ר"ל כשמתחיל להתעורר ופותח רק כחודה של מחט ומתנוצץ אור מקור ישראל, הרי

מעט מהאור דוחה הרבה מהחושך, והיינו כשמתחיל להתעורר מעט, אז ראוי שיתעורר לגמרי והבן.

(ישמח משה - שיח ספונים לתפלות שבת בד"ה התעוררי)

לא תבושי

וזהו שאומרים בנוסח לא תבושי כו'. כי מבואר וידוע שלעתיד לבוא ידבר ה' על לב השכינה לנחמה, ולפי שבכל שבת יש התעוררות הגאולה, לכן אומרים 'לא תבושי ולא תכלמי', אף שעכשיו בגלות שכינתא שכיבת לעפרא, מ"מ הלא 'מה' ש'תשתוחחי' ו'מה' ש'תהמי', הוא רק כדי ש'בך יחסו עניי עמי', לכך היא מלובשת באויר הלז בסוד ומלכותו בכל משלה, בכדי שיהא קיום לבניך אבל לא מצד עצמך, ובמהרה בימינו 'ונבנתה' ה'עיר על תלה', שלא תהיה בסוד נקודה. וזהו 'והיו למשיסה שאסיך ורחקו כל מבלעיך', היינו שבלעו ט' ספירות שלך, המה יאבדו לנוקבא דתהום רבה' ואז שלא תהיה בסוד נקודה, אז 'ישיש עליך אלהיך' כו', והבן כי קצרתי.

(ערבי נחל - פ' בשלח דף שח ע"ב)

ליכא בושה להתראות לפני השכינה

איתא בזוה"ק כשישראל מכשירים ומטיבים מעשיהם, אז השכינה מתפארת עצמה 'חזי נא במאי ברא אתינא לגבך' עיין שם דאז עאלת בלא כסופא קמיה מריה, כמו שכתוב בחרוז של לכה דודי 'לא תבושי ולא תכלמי וכו', אבל כשאין צדיק בארץ אזי גורמין ח"ו כסופין ובושה להשכינה כביכול שאין לה במה להתפאר עצמה לפני הבורא ברוך הוא.

(דגל מחנה אפרים - פרשת יתרו ד"ה לא תעשון)

מה תשתוחחי

נודע שגם השכינה הקדושה ירדה לגלות עם ישראל, וכמאמר חז"ל (מגילה כט.) בכל מקום שגלו ישראל גלתה שכינה עמהם, וענין גלות השכינה הוא גם כן עבור זה, שירדה לעמקי הקליפות, בכדי להוציא את הנשמות העשוקים שם, לבררם ולהעלותם אל הקדושה, שעל כן אומרים בקבלת שבת, 'מה תשתוחחי ומה תהמי בך יחסו עניי עמי ונבנתה עיר על תלה', כלומר כי הנה הירידה שלך הוא לטובתך ולהנאתך, ש'בך יחסו עניי עמי', הם העניים האביונים ניצוצי הקדושה ונשמות העשוקים שמה, שעל ידך יתעלו ויתבררו מעמקי הקליפות, ואז 'ונבנתה העיר על תלה', כי אחרי בירורי כל הניצוצין, תבנה ותכונן ירושלים כנודע, וכמו שאיתא בספרי החכמה.

(באר מים חיים - פ' תשא)

מה תשתוחחי

סוד מה שאנו אומרים בקבלת שבת מה תשתוחחי ומה תהמי בך יחסו עניי עמי, פירוש כי היחידה שלה (שירדה מלכות דעשיה ונתלבשה בסטרא אחרא, בסוד הכתוב ומלכותו בכל משלה, והוא לטעם בירור הניצוצות), היא לטובתה והנאתה, כי בה יחסו עניי עמה, הם העניים האביונים הניצוצים הקדושים ונשמות העשוקות, שע"י יעלו ויתבררו מתוך עמקי הקליפות, והיא לטובתה כי אז ונבנתה עיר על תלה, כי אחר שיתבררו כל הניצוצות תבנה ותכונן ירושלים עיר הקודש, ואז שוש תשיש ותגל העקרה בקבוץ בניה לתוכה בשמחה.

(שער התפלה - שער הנפול פי"ד ד"ה כי נודע)

ישראל זוכין בשבת לשמחה

אומרים ימין ושמאל וכו', על ידי איש בן פרצי שיבא משיח 'ונשמחה ונגילה', אף שאמרו (תענית טו.) לא הכל לשמחה ישרים לשמחה, והיינו מי שזוכה ליישר הלב ולהוריק הרע מלב כסיל מכל וכל וצדיקים זוכין רק לאורה. רק בשבת על ידי בחינת היראה זוכין לאור זרוע לצדיק, וכתיב אור צדיקים ישמח שאח"כ זוכין ע"י האור ליישר הלב וזוכין לשמחה וכו'. ולכן אף שלא מצינו מצות שמחה בשבת כיום טוב, מ"מ נדרש (ספרי בהעלותך) וביום שמחתכם אלו השבתות, שישראל זוכין בשבת לשמחה כמו שאומרים ישמחו במלכותך וכו'.

(פרי צדיק – פרשת ויגש אות 1)

שבת בשבתן

ענייני שבת קודש בפרשת השבוע

ע"י השבת יוכל להתדבק בהשי"ת

במדרש ויהי חיי שרה הה"ד יודע ה' ימי תמימים וגו'. יש לפרש ימי תמימים הם שבתות השנה וימים טובים. שהם הימים שאין בהם מלאכה גשמיות וכל מה שנעשה בהם מתקשר ומתדבק בשורש החיות לכן נקראו ימי תמימים. גם נקראו ימי תמימים שהם מיוחדים רק לתמימי דרך. והם בני ישראל שנאמר עליהם ועמך כולם צדיקים [ונחלתם לעולם תהי' כי מינ' מתברכין כל שיתא יומין] **כי שבת הוא התחדשות שמיוחד לבנ"י. לכן בנקל להתדבק בו בהשי"ת כי התחדשות כל יום הוא לכל הבריאה. לכן מתערב בה גשמיות. אבל התחדשות של שבת מיוחד לבני ישראל תמימי דרך כנ"ל. לכן אף שאין אדם מתקן בכל יום מה שצריך. ע"י שבת יוכל לבוא להתחדשות ולתקן כל ימי השבוע** כנ"ל.

(שפת אמת)

ריקודין

רבי חנינא הוה מרקד בואו ונצא לקראת כלה

מתני' שנים שהיו מהלכין ברשות הרבים אחד רץ ואחד מהלך או שהיו שניהן רצין והזיקו זה את זה פטורין אוקימנא

בערב שבת בין השמשות והכי קתני בד"א בערב שבת בין השמשות אבל בחול כו'. ואף איסי בן יהודה מודה (בשבת) [בע"ש] בין השמשות שהוא פטור, מפני שהוא ריץ ברשות, מאי ברשות פי' ברשות מצוה "כרבי חנינא דהוה מרקד ואזיל ואמר בואו ונצא לקראת כלה ואמרי לה לקראת מלכה".

(רבינו חננאל בבא קמא דף לב.)

בענין הריקוד עפ"י הלכה

לגבי הא דנפסק בשולחן ערוך (סימן של"ט סעיף ג') דאסור לרקד ולטפח אף דכבר האריכו למעניתם בספרי הפוסקים הוסיף על כך רבינו (הרח"ק בעל קדושת ציון מבאבוב וללה"ה) ואמר, "כיוצא בזה יש לומר לגבי מנהגם של חסידים למחוא כפים בשבת, לו היתה זו עבירה לגביהם, אי אפשר שיבואו על ידי זה להתלהבות דקדושה ושמחה של מצוה והודאה להבורא יתברך שמו, אדרבה היה להם להיות נגררים לעבירות נוספות חלילה, כי עבירה גוררת עבירה, וכיון דהזינן שפעולה זו הנעשית מרוב התלהבות ושמחה של מצוה מביאה לידי אהבת ד' וקבלת עול מלכות שמים ותוספת חיות בעבודת השם יתברך, על כרחך צריך לומר כי למצוה תחשב".

והוסיף רבינו, "הסברא בזה הוא, כי היא נעשית כחלק מעבודת התפלה ומזמירות יום השבת לכבוד השבת ולכבוד השם יתברך, ועל דרך שנפסק (בטורי זהב ומגן אברהם ריש סימן של"ט בשם הבית יוסף שהביא ממהרי"ק) לגבי שמחת תורה, שמותר לרקוד בשעה שאומרים קילוסים לתורה משום כבוד התורה. והיינו משום שכשעושים זאת לכבוד התורה נחשב הדבר כחלק מתוך מצות שמחת התורה. וכמו כן אפשר להקל לטפח בעת אמירת הזמירות או בשעת התפלות, רק כאשר באים לשיר ולמחוא כפים בשבת שלא בשעת התפלה או זמירות השבת, יש בכך משום איסור שבות".

(זכות אבות – באבוב)

ההיתר שהובא במהרי"ק לרקוד לכבוד התורה ביו"ט הביא הים של שלמה (פ"ה דביצה סוף סימן ו') ומבאר הטעם להקל, כי הנה נודע שיטת התוספות (ביצה ל. ד"ה תנן) דאיסור טיפוח וריקוד היה דוקא בימיהם שהיו בקיאין לעשות כלי שיר, אבל לדידן שאין אנו בקיאין לא שייך למיגזר שמא יתקן כלי שיר [הובאו דבריהם ברמ"א (שם) בשם "יש אומרים"], ואע"פ דלא נקטו רוב הפוסקים כוותייהו מכל מקום במקום מצוה כיון שהוא כבוד המקום, אפשר לסמוך על שיטת התוספות ושרי [וכתב שם, שהיתר כבוד התורה הוא לאו דוקא אלא גם בשמחת נישואין, "ובכל אלה"], עכתו"ד [ומשמע באליה רבה (שם סעיף ג') דנקט להלכה כהיש"ש]. וכעין זה מבואר במגן אברהם (סימן של"ח סק"א) ושכן משמע בש"ך (יעו"ש במחצית השקל) וראה באשל אברהם (בוטשאטש, שם) שמבאר ענין ההיתר, "אודות הנהוג עכשיו לספק ולטפח בשב"ק ויו"ט קודש בתפלה בין רבים וכן שלמים וגדולים בתוה"ק ומעשים טובים, נראה שהוא מצד שכיון שמוסכם לכולי עלמא להתיר לספק ולטפח ולרקד בשבת וביו"ט הק' לשמחת נישואין, וכן נהגו בלי חשש פתחון פה, אם כן כדי שלא יהא שלחנך מלא ושולחן רבך ריקם, הנהיגו כן לגבי עבודת השם יתברך בשמחה מרוב כל, שהפירוש ידוע בשם האר"י ע"ה שיהיה השמחה יתירה מצד עבודת השם יתברך יותר מהשמחה האפשרית בעולם על ידי רוב כל האפשרי לגרום שמחה, לזה לא תהיה כהנת כו', יעו"ש שהאריך עפ"י דרכו בקודש.

ויצויין שהגם שרוב הפוסקים לא קים להו למסקנא כשיטת התוספות הנ"ל מ"מ ראה בדעת תורה להגאון מברעזאן זצ"ל (שם) שציין לעיין בשו"ת יהודה יעלה (למהר"י אסאד זצ"ל, יו"ד סימן קע"א) שהיש אומרים בהרמ"א, הוא היתר גמור, ולא לימוד זכות גרידא, עיי"ש, וכן הלבוש (סימן של"ט סעיף ג') נקט כשיטת התוספות אפילו לכתחלה, יעו"ש).

ואכן מנהג זה יסודתו בהררי קודש, ומתאמרא (בס' החכמה מאי"ן, עמוד י"א) שכן נהגו אצל מרן הבעשה"ק זי"ע. וכן מובא בשם הרה"ק משינאווא זי"ע (בס' דברי יחזקאל החדש עמוד של"ז) שעל ידי שמטפחין ומספקים כף על כף בעת "לכה דודי" יש תיקון לחטאים חמורים, ואמר טעם על דרך רמז כי כ"ף בגימטריא מאה, נמצא דשני כפים עולה בגימטריא מאתיים, ושנינו (פסחים כז:) ערלה בטלה במאתיים. [ואמנם יש להעיר, שהרה"ק משינאווא זי"ע עצמו, דקדק שלא לטפח כף אל כף כנהוג, וכפי הידוע (ראה בס' שיח זקנים חלק ג' עמוד ד"ש, ובס' נפלאים מעשיך חלק א' עמוד קי"א ועמוד ק"ל שהרה"ק משינאווא סיפק את כפיו בשינוי). מכל מקום נראה שהחמיר רק לעצמו, כי בבית מדרשו לא נמנעו מלספוק כפים, ושפיר נהגו כן חסידיו (ראה בס' י"ג אורות חלק א' עמוד קכ"ח)

ומובא על הרה"ק משינאווא זי"ע (בס' באר יעקב חיים חלק ב' עמוד ס"ט ס"ק נ"ז) שכן נהג גם הוא שהיה רוקד בפזמון "לכה דודי", ופעם ציין הרה"ק משינאווא להא שכתוב בזוהר הק' (חלק ב' דף קפ"ה:) על הפסוק עבדו את ד' בשמחה, "חדוה דבר נש משיך לגביה חדוה אחרא עילאי", ואמר שכך קיבל מפי רבותיו הק', כי מי ששר בשמחה את הפזמון "לכה דודי" הרי הוא משמח את השכינה הקדושה, והשכינה משפיעה לו לאדם שמחה לכל ימות החול וגם לעתיד לבא.

(זכות אבות שם, בהגהות)

בואי בשלום

בואי בשלום

חרוז זה יאמר האדם בשמחה עצומה עד מאוד, כי בחרוז זה מקבל האדם 'נפש יתירה' דליל שבת קודש, ואנו קוראים להשכינה הקדושה 'בואי בשלום עטרת בעלה וכו' תוך אמוני עם סגולה', פי' שתשרה עלינו עם קדוש הישראלי שנקראים 'עם סגולה' בסוד 'נפש יתירה'.

פעם שלישית 'בואי כלה' יאמר בלחש (האריז"ל), ואח"כ 'שבת מלכתא', וימשיך על עצמו במחשבתו ג"כ בזה הלשון בשמחה עצומה 'הריני ממשיך עלי ועל כל ישראל נפש יתירה קדישא של ליל שבת קודש', ודבר זה שנוי בזוה"ק, שצריך אדם דוקא להכין עצמו לזה להמשיך עליו 'נפש רוח נשמה' יתירה של שבת קודש.

(יסוד ושורש העבודה – שער ח פ"ב)

קוראים להשכינה

חרוז 'בואי בשלום', אנו קוראים לשכינה הקדושה בואי בשלום כו', 'תוך אמוני עם סגולה' שתשרה עלינו עם קדוש, שאנו נקראים עם סגולה, ולפי שהשכינה במערב על כן הופכין כל הקהל את פניהם לצד מערב כשאומרים בואי בשלום.

(טעמי המנהגים - אות רסד בהערה)

באמרו "בואי כלה" ירעד לכבוד המלך הבא לקראתו

ידמה במחשבתו שהמלך בא אצלו בביתו, וכל שכן שבת קודש שבא לו חלק מנשמה קדושה ונר ה' נשמת אדם, ואשרי מי שמבין למה אומרים "בואי כלה", בודאי יראה וירעד, יבא בו לכבדו יותר מאלו בא אליו מלך בשר ודם.

(זכרו תורת משה - סי' א אות ג)

לקבל תוספות הנפש

והנה באמרך 'בואי כלה', תכוין לקבל תוספת הנפש.

(פרי עץ חיים - שער השבת פ"ו עמוד שצא)

בליל שבת יש לאדם שלשה מיני תוספת שבת, האחד תוספת נפש, וזה נעשה בעת קבלת שבת באומרו באי כלה. והשני תוספת הרוח, וזה נעשה בעת שאומרים ברכו קודם ערבית. והשלישי תוספת הנשמה, וזה נעשה בעת שאומרים ופרוש עלינו ועל ירושלים עירך סוכת רחמים ושלום וכו'.

(בן איש חי - שנה שניה וירא אות ג)

טעם לאמירת "באי כלה" ב"פ בקול ופע"א בלחש

דאיתא בגמ' (ביצה טז.) כל מצות שנתן להם הקדוש ב"ה לישראל, נתן להם בפרהסיא, חוץ משבת שנתן להם בצנעא, שנאמר 'ביני ובין בני ישראל אות היא לעולם'.. שבת אודועי אודעינהו, מתן שכרה נמי אודעינהו, נשמה יתירה לא אודעינהו. – נמצא לפי זה ד'שתים' הודיע להם, שבת ושכרה, ורק נשמה יתירה לא הודיע, ובזה נראה לי בס"ד דלכן אומרים שני פעמים 'בואי כלה' בקול רם, ופעם אחת בלחש.

(בן יהוידע - ביצה טז.)

וכפי דברי רבינו האר"י ז"ל, עיקר קבלת שבת היא באומרו באי כלה, ואז נאסר בעשיית מלאכה אף על פי שלא אמר עדיין מזמור שיר ליום השבת. ומה שכתב מרן ז"ל בשלחנו הטהור דנאסר בעשיית מלאכה משיתחיל לומר מזמור שיר ליום השבת, היינו מפני שבימיו לא נתפשטו דברי רבינו האר"י ז"ל, או יתכן דהיה מנהגם לומר באי כלה אחר אמירת המזמור, ואנחנו אין לנו אלא דברי רבינו האר"י ז"ל, דקבלת שבת הלה באמירת באי כלה.

(בן איש חי - שנה שניה וירא אות ה)

להפוך פניו למערב – להעלות הנשמות הנידחות

בליל שבת אשר חי' מנהגם של הקדמונים ללכת לשדה לקבל שבת, כמ"ש לכה דודי נצא השדה, לכן גם עתה בקבלת שבת אנו מהפכים לצד המערב בשעה שאומרים בואי בשלום, הוא ג"כ לקבץ הנדחים מבחוץ לבא לתיקונם הראוי ע"י הצדיק.

(תפארת שלמה פרשת חיי ד"ה ויברך הגמולים / פרשת מצורע רלה: בד"ה א"י זאת)

וצריך שיקבל את השבת בשמחה וששון וטוב לבב כמו שאמרו חז"ל שרבי חייא ע"ה היה כל יום שישי מתרחץ "בסופו" של יום שישי, ואומר בואו ונקבל פני שבת המלכה, בואי כלה בואי כלה, ונקראת השבת כלה משום שנכללו בה מעשה בראשית וכמו שכתוב ויכל אלהים ביום השביעי, ונקראת מלכה על שם מלכותך מלכות כל עולמים שבה ירגיע הגוף בעוה"ז ותנוח הנפש לעוה"ב.

(מדרש רבי דוד הנגיד, בנו של הרמב"ם – כרך ב פ' ויקהל עמוד כה)

שבת בשבתן

עניני שבת קודש בפרשת השבוע

גם הנשמות הנידחות יש להם תיקון בשעת קבלת שבת

ויברך הגמלים מחוץ לעיר אל באר המים לעת ערב לעת צאת השואבות. הנ"ל בזה עפ"י מ"ש בגמ' (עירובין מה, א) בר' טרפון שהיה לן בליל שבת חוץ לעיר למחר נכנס ודרש כל היום. בארנו בפ' מצורע באריכות לרמז בזה על מעלות הצדיק שבידו **להעלות הנשמות הנדחים ובפרט בליל שבת שאז הוא עליית העולמות למעלה. לכן המנהג להפוך לצד מערב בשעה שאומרים בואי בשלום בקבלת שבת לרמז על הנשמות הנדחים לחוץ גם הם יעלו. ויברך הגמלים מחוץ לעיר.** פי' הנשמות הנדחים מחוץ לעיר הקודש גבול הקדושה. כי לכך נקרא ירושלים עיר הקודש מקור מחצב הנשמות למעלה. ע"כ גם אותן הנשמות הבריך ונטע אותם בקדושה **'אל באר המים. לעת ערב'** הוא ערב שבת קודש עיין (בזוה"ק קפא, ב) בתפלת המנחה. **'לעת צאת השואבות'** אותיות שבת.

(תפארת שלמה)

ועל זה הענין אמר רשב"י שאמר לה הקב"ה לשבת כנסת ישראל יהיה בן זוגך. כי התורה והמצוה הוא זווג אמיתי אל המצוה בלי ספק, כי לא יצוייר מציאות זה בלא זה מכח ההצטרפות. כי במדה הזאת נצטוו ישראל במצוות ובה יושפעו בשמרם עקב רב. ולזה קדמה שבת לכל המצוות באומרם שבת ודינין במרה איפקוד. ועל הזווג הזה גם כן אנו מקבלים פני שבינה בכל שבת ושבת ואומרים בואי כלה שבת מלכתא, כי הכלה הזאת היא סוד השבת, אשר בו אהבת כלולותיו של הקב"ה עמנו.

(עקידה - פר' ויקהל שער נה)

שאלה בואי כלה שאומרים בע"ש אי הוי קבלה. תשובה. כך נראין הדברים, שעל מנת כן מתאספים ואומרים ובתוך אמוני עם סגולה בואי כלה שבת מלכתא. וראיתי בתיקונים (תיקונא כד) שמצריך עשרה לקבלת שבת, וטוב הדבר אם אפשר. גם מצאתי סמך, שאומרים באי כלה, וברכת התנים בעשרה, ואז"ל כנסת ישראל יהיה בן זוגך.

(שו"ת הלכות קטנות - סי' נב)

כופלין בשלום כמו למלך

בואי כלה בואי כלה שבת מלכתא. ודקדק מהרש"א (בבא קמא לב:) על כפל הענן בואי כלה בואי כלה. וי"ל על פי הגמ' (גיטין סב.) מנין שכופלין שלום למלך, עי"ש. וכיון דשבת מקרי מלכתא, לכן כופלין בשלום לשבת כמו למלך, ואדלעיל קאי שפתח בואי בשלום, לכן אמר שני פעמים בואי כלה, והוא כאילו אומר שני פעמים בואי בשלום.

(עצי חיים - גיטין סב.)

✧ טהורים יירשוה ויקדשוה / מעשי צדיקים ✧

תיאור ריקודי קודש של מרן הקדוש מצאנז זי"ע בקבלת שבת

בחרוז בואי בשלום, היה רבינו הקדוש [מצאנז] מרקד, וכל העם העמידו עצמם אחד על חבירו, לראות איך שרבינו הקדוש מרקד מעוטף בטלית על ראשו, , מפזז ומכרכר לפני השי"ת בכל כחו, ואשרי עין ראתה כל אלה. וכל העם היו מנגנין ומטפחין בשמחה וחדוה רבה, מזה נוכל להבין גודל השמחה וההתלהבות שהיה שמה.

(דרכי חיים - אות נה / אוצר החיים - אות קמב)

התפשטות הגשמיות בעת הריקוד לקראת שבת

בתפלת קבלת שבת בעת זמירת "לא תבושי", "והיו למשסה", ו"ימין ושמאל" היה הרה"ק ר' חנה האלבערשטאם מ'קאלשיץ זלה"ה, לוהט בדביקות עצומה, וכל קרביו וכליותיה יזמרו לשמו ית'. ובחרוז "בואי בשלום", התלהב יותר ויותר, ומגודל דביקותו היה ופסע וצועד ורוקד ממקומו על פני רחבי הבית מדרש, ועיניו סגורות קצת מחמת דביקות, ומבלתי ידעו איפה הוא הולך, היו הנוכחים צריכים לשמור עליו שלא יהא נתקל בקיר או בספסל.

(דברי חנה, קאלאשיץ - ח"ב פ"ח עמוד העבודה עמוד קיא)

רביה"ק לעת זקנותו נתגלו רשפי אש התלהבותו בקבלת פני שבת מלכתא

זכורני בהיותי בשב"ק פרשת אמור תשל"ט בעיר 'קרית יואל' מקום משכן כבוד הרה"ק בעל דברי יואל מסאקמיר זצ"ל, כחודשיים טרם עלות נשמתו השמימה, בהיותו יושב על כסאו על בימה, ובעת אמירת בואו בשלום, שמעודו ראיתיו כמה פעמים עומד עצום בפנים צהובות ולבנות, וכנראה שעתה כבר לא היה בכוחו לעצור התלהבותו, והכה כף על כף, בהרמת ידיו למעלה מעל ראשו בהתלהבות נוראה.

(יפה שיחתן, ראדומישלא - ח"א אות רלד)

מספר הרה"ח ר' יושע מענדלאוויטש הי"ו, ידוע כי בזמנים האחרונים של רביה"ק מרן הדברי יואל זי"ע כאשר היה בחיים חיותו עלי אדמות, ראו אצלו עבודה גדולה ונוראה בשעת קבלת שבת בעת שזימרו 'בואי בשלום'. ואמרתי לספר השתלשלות הדבר. היות שבשעת אמירת בואי בשלום היה רבינו ופניו אל העם כנהוג, ואנכי הבחנתי שמרן זי"ע מרים ידו ורוצה למשוך הטלית על פניו. כאשר נשנה מחזה זה כמה שבועות עוררתי את המשב"ק כי ישגיח בשעת ישיבתו של רבינו שיהא בכוחו לעשות כן. ואכן, מני אז והלאה התחיל רבינו להוריד את טליתו על פניו הקדושים בעת בואי בשלום, וראו אז איך שצורתו נעשה אש להבה, והתחיל לעשות תנועות נלהבות בידיו הק',

ועל אף גודל חולשתו ראו עליו איך שבוער כאש בקדושת השבת. וכה זכו אנ"ש לראות מדי שבוע עבודה גדולה, ומני אז נהגו העם להסתכל בפני קדשו בעת זמירת בואי בשלום.

בשבת האחרון, יום לפני פטירתו, היה לפלא, כי רבינו לא הוריד את טליתו, והיה מביט בעינא פקיחא ובמבט חודר אל כל הקהל הקודש מקצה האחד של הבית מדרש עד קצהו. והיה הדבר לפלא בעיני כל הציבור, אמנם ביום ראשון כאשר קרה המאורע הגרוע מכל ונשבה ארון הקודש, הבינו כי יש לזה שייכות.

(זקניך ויאמרו לך - ח"ז עמוד 162)

הגאון חכם צבי רקד וספק בידיו בעת קבלת שבת

על הגה"ק בעל חכם צבי זלה"ה מסופר, שמנהגו היה לקבל שבת בריקוד ובשמחה רבה של מצוה, כדרך הצדיקים.

(אמונת התחיה - פתח השער דף ג ע"ב)

הגאון החכם צבי ז"ל בעת שהי' רב באמסטערדאם היה מנהגו בעת שקיבל שבת לרקד ולפזז מחמת שמחת קבלת שבת, וא' מראשי הקהל שם שהיה גביר גדול לא היה יכול לסבול מנהגו, ופעם בעת שהגאון רקד בעוז ותעצומות לכבוד שבת יצא גביר זה כנגדו להתל בו, ורקד גם כן וסיפק כפיו בתנועות משונות כדי לבזות את החכם צבי ז"ל ומיד חלה עליו הקפדתו, ולא זז משם עד שנשתגע והיה תמיד מרקד וספק בידיו, ולא מצא לעצמו מקום מנוחה ומרגוע לנפשו כל ימי חייו.

(סידור צלותא דאברהם - שבת ח"ב עמ' נח)

ריקודי קודש של הרה"ק מנאסוד זי"ע לקראת שבת

סיפר רבינו [האדמו"ר מתו"א זצ"ל], זוכרני מהגה"ק מנאסויד זצ"ל שהתחיל כבר לרקוד ב"לא תבושי", וב"והיה למשיסה" רקד יותר, וב"ימין ושמאל" עוד יותר, עד שב"בואי בשלום" כבר רקד בכל היכל הביהמ"ד.

(זכור לאברהם - ח"ב סי' כג סקכ"ו)

הרה"ק מוהרצ"ה מריאמנוב זי"ע רקד ב'בואי בשלום' כמו רבע שעה

התחיל [הרה"ק רר"ה מרימנוב זי"ע] 'לכו נרננה' בהתלהבות גדול ומראה פניו כאש אוכלה, ובהגיעו להפיוט 'לכה דודי' הי' מזמר בקול נעים ביחד עם עוזריו המשוררים, וב'התעוררו התעוררו' התחיל לשורר בנגון אחר בשמחת הנפש, וב'בואו בשלום' הלך במחול ורקוד לקראת כלה שבת מלכתא כמו רבע שעה, ואח"כ חזר לתפלתו בקול גדול ונורא עד גמירא.

(מבשר טוב, קאמלהאר - תולדות צדיק עמוד לו)

להפוך פניו צד מערב דוקא

נודע לי כי בשבות הגה"ק בעל מנחת אלעזר זצ"ל בשנת תר"ץ בעיה"ק צפת ת"ו, והתפלל שם בביהמד"ר צאנז, בעת אמירת החרוז 'בואי בשלום' לא הפך פניו מדרום לצפון, רק צידד עצמו לצד מערב, נראה מבואר כי יש לפנות לצד מערב דייקא, גם כשאינו מתפלל בשדה או במקום אחר פנוי וגלוי, אלא בבית הכנסת.

(שו"ת בצל החכמה - ח"ג סי' סה בהשמטות)

כונות ויחודים בכל פסיעה מהריקוד לקראת שבת

בסדר הדורות החדש כתב שרבי אברהם המלאך היה אצל הרה"ק משפאלא זללה"ה בשעת הריקודין בליל שב"ק והיה מסתכל היטיב בעינא פקיחא על מעשי הריקוד, ואמר כי טהר וקדש כל אבריו קודש לה' עד שכל פסיעה ופסיעה שלו הם ע"י כונת ויחודים.

(אוצר ישראל)

הועתק ללה"ק מספר "על גאולתינו" הי"ל ע"י נטרונא

הגאון בעל אבני נזר מסאכאטשאוו זצ"ל

איטשע ביסט א ציוני׳סט?

הר"ר יצחק יעקב ארליך ע"ה שהסתובב בצעירותו אצל האבני נזר זצ"ל מספר בכתביו:

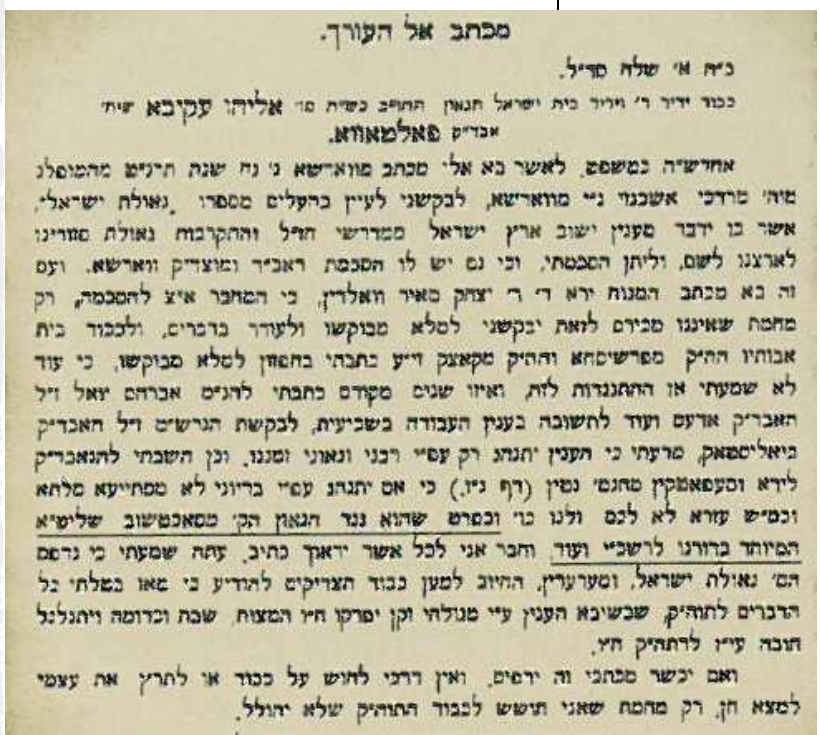
בהיותי אברך צעיר לימים השתלבתי בתנועת המזרחי בלי ידיעת האבני נזר, פעם הייתי בביתו, והרבי דיבר עם בנו הגה"צ רבי שמואל זצ"ל בעל השם משמואל על הציונים ופעולותיהם, פתאום נענה רבי שמואל ואמר: כאן נמצא איטשע, הלא הינו ציוני׳סט, יודע הוא מן הסתם את כל הפרטים יותר טוב.

כאשר שמעתי את דברותיו, התחילי שיני דא לדא נקשן, ונעמדתי על עמדי מרוב פחד, ורבינו שאל אותי: **"איטשע האם אתה ציוני?"**, ובפחד השבתי לו: **'השבתי שזהו דבר טוב'** הרבי זלזול בזה באומרו 'ע.....', ותבע ממנו שאעזוב אותם, וכמובן שיותר לא היה לי שייכות עמהם ותנועותיהם.

להאבני נזר היה תלמיד בשם י. ל. קובולסקי שנחמץ והצטרף אל שירות המזרחי, ולא שעה אל תחנוני האבני נזר בהיותו עמוק עמוק ברשת הציונות, ואז נתרחק מחצר הקודש, עד כדי כך שכשהודפס התשובות אבני נזר, השמיטו את שמו של אותו תלמיד.

לסבול עול הגלות בהכנעה

גם ממלא מקומו של האבני נזר השם משמואל כותב בפ׳ שמות: **"והרה"ק אדמו"ר הר"ר בונם זצללה"ה מפרשיסחא אמר, שאם הגוי קורא על ישראל דברי זלזול והישראל עונה לגוי לעומתו, הרי הוא מאריך את הגלות, רח"ל, עכ"ד, אלא יסבול את הגלות בהתנשאות הנפש היפוך הכת הידועה שאינם יכולים לסבול הכניעה וסבלות הגלות, ובזה נזכה לפאר תחת אפר בב"א".**

מכתב אל העורך.

כ"ח אי שלח מריל.

כבוד יהיר ר' ויריר בית ישראל חנאן התוים כשית מו' אליהו עקיבא שיח'
אבד"ק פאלמאוא.

אחרי"ה כמשפט. לאשר בא אלי מכתב פוא"ש ג' נח שנת תיים מהמואלג
זיה' מרדכי אשכנזי נ"י מוארשא, לבקשני לעין בהעלים מספרו נאולת ישראל,
אשר בו ידבר סענין ישוב ארץ ישראל ממדרשי חזל וההקרבות נאולת מזרינו
לארצנו לשם, וליתן הסכמתי, וכי נם יש לו הסכמת ראבי"ד ומוצדק ומארשא. ועם
זה בא מכתב המנות ירא ד' ר' יצחק מאיר וואלדין, כי המחבר איצ להסכמה, רק
מחמת שאיננו מבירם לזאת יבקשני לטלא מבוקשו ולעזרר ברברים, ולכבוד בית
אבותיו ההיק מפרשיסחא והחיק מקאצק ד"ע בתבתי בחפון לטלא מבוקשו. כי עוד
לא שמעתי או ההתנדרות לזת, ואיזו שנים מקדם כתבתי להנים אברהם יואל זיל
האבר"ק אדעם ועוד לחשובה בענין העבודה בשביעית, לבקשת הגרשים זיל האבר"ק
ביאליסטאק, מרעתי כי הענין יהנהג רק עפ"י רבני ואנוני ומנני. וכן השבתי להנאבר"ק
לידא וסעאסקין מחנם נסין (דף ניז.) כי אם יתנהג עפ"י ברויני לא מסחייעא מלחא
וכמ"ש עזרא לא לכם ולנו כו' וכפרט שהוא נגד הגאון הק' מסאכטשוב שליט"א
המיוחד ברוחנו לרשבי ועוד וחבר אני לכל אשר יראך כתיב. ועתה שמעתי כי נרסם
הס' נאולת ישראל, ומערערין, החיוב למען כבוד הצדיקים להודיע כי אנו בטלתי כל
הדברים לתהי"ק, שכשינא הענין ע"י מנלתי וכן יפרקו חי"ו המצות. שבת וכרומה ויהנלנל
חנה ע"י לרתהי"ק חע.

ואם יכשר מכתבי זה ירפים. ואין דרכי לחוש על ככוד או לתרץ את עצמי
למצא חן, רק מחמת שאני תשש לכבוד התהי"ק שלא יחולל.

ידידו"ש ואוהבו, הק' יוסף במוהריא זיל האבר"ק סעראצק.

הגאון הגדול רבי יוסף לעווינשטיין אב"ד סעראצק כותב במכתב לעורך "הפלס" נגד רעיון הציונות ובתו"ד כותב בזה"ל: "ובפרט שהוא נגד הגאון הק' מסאכטשוב שליט"א"

הרה"ק ר' ברוך מגארליץ זצ"ל

שבת מברכין חודש אלול שנת תרס"ה לפ"ק, חצי שנה לפני הסתלקותו שהה הרה"ק ר' ברוך מגארליץ זצ"ל בעיר הנופש טשאכניץ שבפולין, והתאספו שם ציבור גדול עם הרבה רבנים, והרה"ק מגארליץ בהיותו זקן הרבנים, נתכבד בברכת החודש, ובסוף 'יחדשהו' גמר: "ולגאולה קרובה - אבער נישט דורך די ציונים ימח שמם, ונאמר אמן", והיה שם הרבה שהשתייכו כבר להמזרחי, שלא יכלו לשמוע זאת וברחו משם, והרבה קפצו אפילו מן החלונות, (משכנות הרועים, מפי נכדו הרה"צ מנאסויד זצ"ל, וכן הזוכר סיפור זה בכעס בעיתון הצפירה הציוני תרס"ד).

הרה"ק בעל דברי שמחה מציעשנוב זצ"ל

היה ידוע ומפורסם כאחד מגדולי לוחמי מלחמת ה' כשחירף נפשו במלחמתו הכבירה נגד קליפת הציונות, מהתחלתו ממש, ובספרו דברי שמחה הודפס כמה וכמה ממכתבי קדשו שכתב בחריפות נגד הציונים,

בגודל כח קדושתו ואמונתו, השיג מיד בתחילתה את פנימיות טומאתה העמוקה של הציונות, דבר הנראה בין בתרי מכתביו, כשמתריע גם נגד ציונות תחת מסוה של דת ויהדות, מכיוון שאיסור הציונות היא לא רק עקב כופרים שתמכוהו, רק עצם רעיון הציונות היא כפירה והכחשה בתורתנו הק' והאמונה.

ובאמצע מכתב קודש כותב בלש"ק: **"ובאמונה חדשה שוא ונתעה להאמין בהבלי "הערצל" ו"נורדו" שהמה יקנו לנו מדינה ומלך יתן לנו, ועבור בטחון שוא ונתעה הזה ירצו לגזול מאתנו כל מחמדינו ומאוויינו אשר למורשה לנו עד עולם ולהחליף תורה הק' בלאומיות, ותחת פאר התפילין להלביש צורת מגן דוד, ומלאים בעתוניהם בוז וקלון על הנביאים והתנאים והפוסקים, אשר אוי לאזנים שכך שומעות ורואות, והלב נקרע לשנים עשר קרעים בשמוע דבריהם ומודעותיהם אשר ידביקו על כותלי ביהכ"נ וביהמ"ד להכחיש בפומבי את תקוות גאולתנו בדברים בוטים כמדקרות חרב, בזה"ל אם אין אני לי מי לי וכו', דברים שאסור לשומען ובדברים כאלו ימלאו את חללא דעלמא,**

ואח"כ קמו אלה המכונים בשם המזרחיים רק בשינוי שם בלבד, ובאמת פנימיותם ושיטתם אחוזי יד המה עם הציונים, כי רעת הציונים איננה מפני שאנשים חוטאים הם המחזיקים בה, כי האמת היא בהיפך, הציונות מחלה ממארת היא בעצמותה, כפירה והכחשה לדתנו, וכו',"

ומאריך שם באריכות בכאב נורא על מצב הדת ובפרט בין הנוער, ע"י הציונים והמזרחיים.

מרן רביה"ק זי"ע דיבר הרבה פעמים ממלחמתו הקדושה

של הרה"ק מציעשנוב נגד הציונות, וכן התבטא פעם, שהוא היה מהראשונים שבגדולי ישראל שראו את הסכנה הנוראה מייסוד מדינה יהודית לפני ביאת המשיח.

דם ישראל ישפכו בחוצות

פעם אמר ברוח קדשו, שיבואו ימים שדם ישראל ישפכו בחוצות כמים, ואנשים ילכו לקרות מה שכתוב בעיתוניהם, ולא יבינו שהכל בא להם בעוון הציונות,

וכן לקח את העניין ללבו ולא סבל את קליפת הציונות, ומצערו הגדול נקצר ימיו, והוא בעצמו היה רגיל לומר: "הציוניזם, לוקח אותי מן העולם",

בזיונות מרשעים, הכבוד הגדול ביותר

כשהרשעים ראו בו מפריע לפעולותיהם שפכו עליו קיתונות של בוז וקלון בכל מיני השמצות ובזיונות, ורבינו הק' היה רגיל לומר בשמו **"ביום שהעיתונות אינם כותבים נגדו צריך לחזור בתשובה".**

מה יהיה עם הציוניסט'ן?

הרה"ק ר' איציק'ל מפשעווארסק זצ"ל כותב במכתב אל רביה"ק זי"ע (נדפס בדברי יואל נכתבים, ח"ב מכתב קלט), **"שמעתי מהרה"ק מקאלשיץ זצ"ל הי"ד, שהרה"ק מציעשנוב זצ"ל בכה מאד אחרי פטירת אביו הקדוש משינאווא זצוקללה"ה, באומרו "אבי איננו, ומה יהא עם הציוניסט'ן?"**

המשך יבוא א"ה

חן וחסד יתן ה' אלוקינו, ברכת מזל טוב תטופנה שפתותינו, לידידינו החשוב המשמש בקודש
יד ימינו של כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א לעמוד בעזרתו לשאת את משא הקודש בפרט ובכלל
יאתה לו התודה על שהגה ברוחו להרוות צמאון אנ"ש בשיחות קודש העולים על שולחן מלכים
מזכה את הרבים בכל אתר ואתר בעמדו לימינינו בכל עת כי מן הבאר ההוא ישקו עדרי עדרה

כי שם ציוה ה' את הברכה חיי"ם

שיר השירים אשר לשלמ"ה

ה"ה ידידינו ברוך הכשרונות איש האשכולות
איש אשר בו רוח חיי"ם, וה' נתן חכמה לשלמ"ה
חיי"ם שיש בו אהבת תורה ויראת שמים,
שמו מהללים בשיר המעלות לשלמ"ה
מסור בלונ"ח למוסדותינו ולקהילתינו הק'

הרב ר'

חיים שלמה פישער

הי"ו

משב"ק ונאמן ביתו
של כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א

לרגל תת ה'
שמחה שבמעונו

בנישואי בנו החשוב המופלג בתוי"ש
כמר מאיר מנחם ני"ו

עב"ג הח' שתחי' למזל טוב
ובשעטו"מ

וצרופה בזה ברכתינו המרובה, בכל לשון של הודאה וחיבה, שמשמחה זו יושפע לו רב ברכות ושובע שמחות, ורב תענוג ונחת, וישכיל ויצליח בעבודת הקודש בהרמת קרן התורה והחסידות מעלה מעלה, במעשי ידיו הברוכים המפורסמים לשם ולתהילה, ועוד רבות בשנים יזכה לעמוד לימין קדשו של מרן רבינו שליט"א ולהרוות צמאון עם סגולה, ובשכר זאת יזכהו קל נורא עלילה, שיתאחדו על שולחנו תורה וגדולה, עד כי יבוא שילה, בב"א.

החותמים למען שמו בשמחה ובהודאה

מערכת "קול התאחדותינו"
בארה"ק

מערכת "קול התאחדותינו"
בארה"ב

משולחן מלכים

שיחות קודש שנשמעו מפי כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א

מתוך שיחה בשמחת שבע ברכות של נכד הגאון הגדול דומ"ץ קרית יואל שליט"א

אצל בנו הרה"ג ר' משה צבי שליט"א חתן הרה"ח בנש"ק ר' אלישע הורוויץ שליט"א באולם "כינור דוד" בקרית יואל יע"א

יום ה' פרשת נח תשפ"א לפ"ק

דומ"ץ קרית יואל: ס'איז דא א שאלה וועז די כלה איז נישט דארט אין ביהמ"ד, אדער זי איז נישט אנגעקומען, צי מ'זאגט שבע ברכות, ס'איז געווען אמאל אזא מעשה ביים רבי'ן דער ברך משה ביי שלש סעודות?

רבינו: ביים פעטער ז"ל איז געווען א מעשה אז זי איז נישט געווען אין ביהמ"ד. האט ער געזאגט זי זאל ארויין קומען אינעווייניג אין ביהמ"ד.

דומ"ץ קרית יואל: דאס איז וועז זי איז געווען, האט דער רבי געזאגט אז זי זאל ארויין געקומען יוצא זיין די ברכות אויך. כ'רעד וועז זי קומט בכלל נישט אריבער, זי איז איינגעשלאפן אדער וואס, עם מאכט זיך אמאל אזא זאך, צי מ'קען מאכן שבע ברכות אן די כלה.

רבינו: יא, איך געדענק די מעשה ביים טאטן ז"ל, מ'האט נישט געזאגט שבע ברכות, ס'דארף זיין אז ביידע זאלן זיין סיי די חתן און סיי די כלה.[1]

הרב ר' אלישע הורוויץ שליט"א: כ'געדענק עס, דאס איז געווען ר' ליפא קויפמאן דער שוחט, ער פלעגט דאוועננען אין סיגוט, די כלה איז נישט אנגעקומען און דער טאטע ז"ל האט נישט געזאגט קיין שבע ברכות.

דומ"ץ קרית יואל: ס'איז דא אזא שמועס אין תשובות הרד"ם פון רבי דוד מאיר פעדער (ה"ה הגאון רבי דוד מאיר פעדיר ז"ל אבק"ס סווידו מה"ס שו"ת הרד"ם, שו"ת אמרי דוד ועוד.) – ער איז א צאנזער חסיד געווען – דארט איז ער מקיל אין דעם.

והביאו שו"ת אמרי דוד ועיין רבינו מש"כ שם בסי' מ"א:

"...כשמסובין בסעודה עם החתן והכלה ישנה בבית אחר או שהלכה לטייל אם צריך להקיצה ושתבוא למקום שמברכין ז' ברכת החתנים, נלע"ד דאין צריך להיות שם הכלה רק כדי שתשמע הז' ברכות שתצא גם היא ידי חובתה, שחייבת בז' ברכות אם אכלה מסעודה זו, אבל כשלא אכלה דפטורה מז' ברכות, וכן לענין המסובין, מברכין בזולתה".[2]

רבינו: ער ברענגט טאקע דעם לשון הר"ן (סוכה יא: מדפי הרי"ף) "וכך נוהגים היום לברך ברכת החתנים בכל אחת מבתי החתונה כל זמן שהחתן 'או' הכלה הם שם".[3]

---

1 כ"כ הפוסקים דאין לברך רק כשהחתן והכלה השתתפו בסעודה זו, עי' שו"ת מהר"ם שיק (סי' צ) שו"ת האלף לך שלמה (או"ח סי' צ"ג), ועוד. אולם מצינו בדברי כמה פוסקים שהביאו דעת הר"ן דסגי או בחתן או בכלה, אבל למעשה משום ספק ברכות להקל קשה לנהוג כן להלכה.

2 עיי"ש שכתב וז"ל: וראיה ממה שכתב ברא"ש פרק הישן סימן ח' וטוש"ע אה"ע סו"ס ס"ב סעיף י"א גבי חופה שנתהלקו לחבורות אפילו אכלו בבתים שאין פתוחים למקום שהחתן אוכל כולם מברכין ברכת חתנים, ורצה לומר דכשאין יכולין לשמוע ברכת חתנים מהמברך בבית אחר שהחתן שם, יברכם בכל בית לעצמה ואף שהם אינם בבית החתן וכלה ואין רואין אותה כלל, והיינו טעמא דהעיקר תלוי רק באם אוכלים לשמחת החתונה ושיהיו במקום השמחה דהיינו שקבעוה החתן וכלה לשמוח הוא שם. והאריך שם בשיטת הראשונים שהכל תליא בקביעות הסעודה להחתן וכלה לשמוח שם, עיי"ש.

3 וז"ל שם: חתן והשושבינין פטורים מן הסוכה. משום דעוסקין במצוה הן ובגמרא פרכינן עלה ואמאי וליכלו בסוכה וליחדו בסוכה ומפרקי' אין שמחה אל בחופה פי' ואפי' באותה חצר עצמה כי הכא דפטורין מן הסוכה סתמא קאמרינן אע"פ שהסוכה בחצר שדרים בה אפ"ה אין שמחה אלא בחופה.

דומ"ץ קרית יואל: אבער ביי שלש סעודות איז ער נישט צופריידן, ס'איז נישט מיוחד פאר חתן וכלה, ער זאגט אז ס'איז נישט קיין שמחת חתן וכלה.

אין צאנז האט מען טאקע נישט געזאגט קיין שבע ברכות ביי שלוש סעודות?

רבינו: ניין, און אין דינוב מונקאטש אויך נישט,[4] מ'האט נישט געזאגט קיין שבע ברכות ביי שלש סעודות. וועגן דעם איז די כלה נישט אנגעקומען דעמאלטס, ווייל דער אבי הכלה איז געווען א מונקאטשער חסיד.[5]

דומ"ץ קרית יואל: איינער פריער דא האט געוואלט זאגן אז היינט לייגט מען גרעיפ דזשאוס (מיין ענגיש) פאר די מסובין ביי שלוש סעודות, צי דאס הייסט שוין מער שמחת חתן וכלה.

רבינו: דא זאגט ער אז נישט, אפילו מ'גייט 'מעט משקה או קצת דגים', ער זאגט אז מ'זאגט נישט אפילו אזוי, דאס איז נישט גענוג ס'זאל הייסן ספעציעל לכבוד שמחת חתן וכלה.

דומ"ץ קרית יואל: יא, אזוי זאגט ער, אבער טאמער ביי א אנדערע שבע ברכות און די כלה איז נישטא, זאגט ער אז מ'קען מקיל זיין.

ס'איז דא אן הסכמה פונעם צאנזער רב אויפן ספר.

רבינו קרא מתוך נוסח ההסכמה שכתב מרן הדברי חיים, וז"ל:

"בא לפני ידידי כבוד הרב הגאון... ובידו חבור משו"ת להלכה למעשה על ארבעה ש"ע בפלפולים, ועיינתי בו וראיתי הדברים טובים נכוחים למבין, וכמה גדולים מקלסין אותו...".

דומ"ץ קרית יואל: ער האט אויך א הסכמה פונעם מנחת חינוך.

רבינו קרא מתוך נוסח ההסכמה שכתב המנחת חינוך, וז"ל:

"איקלע לאתרן כבוד הגאון... וספרו בידו כרך שו"ת הלכה למעשה בכמה דברים הנוגעים להוראה והוראתו בקדושה, מתון ומסיק שמעתתא אליבא דהלכתא... וכבר הרבו יודעיו ומכיריו מאז לספר בשבחו...".

דומ"ץ קרית יואל: אויך פון רבי אייזיקל קאמארנער איז דא א שיינע הסכמה.

רבינו קרא מתוך נוסח ההסכמה שכתב המנחת חינוך, וז"ל:

"בא אלי ידידי חביבי הרב הגדול בתורה ובחכמה וביראה כאחד מגאוני הזמן... ומכיר אני אותו מכמה שנים ופלפלתי עמו בכמה הלכות, וראיתי שהוא מסיק שמעתתא אליבא דהלכתא הלכה ברורה וסברא ישרה פלפול אמת, והוא מלא ביראה וחכמה ודעת...".

דומ"ץ קרית יואל: בקיצור, ביי די שבע ברכות איז ער אביסל מקיל, אפילו אויב די כלה איז נישט אנגעקומען, קען מען זאגן שבע ברכות. נאר טאמער די כלה איז דא, דארף אריין קומען, ווייל זי מוז דאך הערן שבע ברכות, זי איז דאך מחויב. אבער טאמער איז זי געגאנגען שפאצירן מ'וואלט אויף איר און זי איז נישט אנגעקומען, דעמאלטס זאגט מען החתן 'או' הכלה.[6]

---

4 עיין בס' דרכי חיים ושלום (אות תתרנ"ה), ועיין בס' בעי חיי על הטור שכ' דאין מנהגינו לברך בסעודה שלישית, דלא תקנו לברך אלא בסעודות הקבועות כגון בוקר וערב ותו לא, ע"ש. וכ"כ בשו"ת חמדת משה (או"ח סי' כ"א) וז"ל: ולענ"ד נראה דאין לשתות מן הכוס אלא יבדיל מקודם, חדא דהנה דעת רוב הפוסקים דגם כוס של ברכת חתנים אינו מעכב את הברכות, ולא דמי למי שנזהר בכוס ברהמ"ז דכל השנה דהוי אצלו כחיוב משום דס"ל כמ"ד דברהמ"ז טעון כוס, ועוד דהנה ביש"ש (פ"ק דכתובות) העלה דאין מברכין שבע ברכות בסעודה שלישית אפי' באיכא פנים חדשות, וטעמא דאין מברכין ז' ברכות בעבור פנים חדשות אלא סעודות הקבועות כגון בוקר וערב ותו לא, אפי' אם אירע שהיום גדול שאכלו עוד סעודה, אפ"ה אין מברכין ז' ברכות בעבור פנים חדשות, ועיקר סעודת שבת הוא של לילה ובוקר, עיי"ש.

וגם רמ"א (באה"ע סי' ס"ב ס"ח) לא כתב שנהגו לברך בס"ג אלא באיכא פנים חדשות או ביושב ודורש עיי"ש. ועכשיו ע"פ רוב ליכא פנים חדשות וגם אין דורש, ע"כ יותר נכון להבדיל מקודם על הכוס ואח"כ ליתן לשתות להחתן והכלה. ואי לידידי צייתינא לא היו מברכין כלל ז' ברכות בסעודה ג' אפילו באיכא פנים חדשות, משום דלפי דעת הישי"ש הוי הברכות לבטלה, ועכ"פ הוי ספק פלוגתא דהוי ספיקא דדינא נמי אין מברכין, וכ"כ הב"ש (סק"ה) לגבי פנ"ח וז"ל: ונראה בכל פלוגתות אלו אמרינן ספק ברכות להקל עיי"ש. ואילו היה נדפס הישי"ש כתובות בימי הב"ש היה סובר כן בודאי דאין לברך ז' ברכות בסעודה ג' אפילו באיכא פנים חדשות עכ"ל.

5 וכ"כ בסידור צלותא דאברהם (ח"ב עמוד תר"ע) ליישב מנהג זקינו הגה"ק מטשאכנוב וז"ל: ונראה לי הטעם דלא שייך ברכת ז' ברכות אלא בסעודה חשובה כדרך סעודת נשואין ולהכי נמי בסועד עם בני ביתו לבד אין מברכין כלל ברכת נשואין וכמ"ש הרמ"א שם בס"ז בשם הר"ן שכתוב כן בשם הרמב"ן ז"ל שאינו מברך אלא בעושה סעודת מרעים וכתבו בתוס' דמהא שמעינן שאם יוצא חתן מחופתו אפילו כלתו עמו והולכין לאכול בבית אחר אין מברכין שהשמחה במעונו ולא ברכת חתנים דאין שמחה אלא בחופה ומשמע דאפי' באותה חצר עצמה וכדכתיבנא ובודאי שהשמחה במעונו אומרין אותה אפילו שלא בחופה (כתובות ח.) דהא מכי רמו שערי באסיתא אמרי' ליה דליכא חופה וכיון שכן י"ל דאפילו שלא במקום חופה מברכין ברכת חתנים דהא ברכה אע"ג דמשום שמחה קא אתיא לא תליא בחופה והכא הכי קאמרינן דעיקר שמחה ליתא אלא בחופה וכך נוהגים היום לברך ברכת חתנים בכל אחת מבתי החתונה כל זמן שהחתן 'או' הכלה הם שם אבל מ"מ יש לחוש לדברי רבותינו הצרפתים בעלי התוס'.

6 עיין גם בשו"ת דבר משה (סוס"י כ"ט) שמברכים גם בלי הכלה, ובפחד יצחק (ערך ברכת החתנים) כתב: רבני הישיבה הסכימו לברך באחד מבתי להחתונתו אבל אם לא זימן אדם אלא חתן הסועד עם בני ביתו אינו מברך כלל עכ"ד, ועיי"ש עוד שמאריך בזה.

און ביי שלש סעודות זאגט ער אפילו וועז ביידע זענען דארט זאל מען נישט זאגן.

ר"א הורוויץ: מיין שבע ברכות איז געווען אין שאפראנער ביהמ"ד אין וויליאמסבורג, מיין שווער (הרב ר' פנחם יודא פאזען ז"ל בן הגאון הצדיק בעל 'תורת אלף' משאפראן ז"ל) האט דאך געדאוונט ביים פאטער, דארט פירט מען זיך אויך אזוי ווי אין מונקאטש, מ'מאכט נישט קיין שבע ברכות ביי שלש סעודות. און מ'האט עם געזאגט פאר מיין זיידן דער ראחובער רב, ער האט עם נישט געוואלט מקבל זיין, ער האט געפרעגט צי עם איז נישטא קיין אנדערע ביהמ"ד ערגעץ דא אין די געגנעט וואו מ'קען גיין אז מ'זאל יא זאגן שבע ברכות. איז מען אריבער געגאנגען צום סענדזשארזשער רב, דארט איז געווען די שלש סעודות.

דומ"ץ קרית יואל: דער צאנזער רב האט דאך אויך נישט געזאגט ביי שלש סעודות.

ר"א הורוויץ: שפעטער האט מיין שווער חתונה געמאכט נאך א טאכטער, מיט מיין שוואגער ר' אלי' מרדכי פישער, ער איז געווען אן אייניקל פונעם מאטערסדארפער רב (הגאון רבי שמואל עהרנפעלד ז"ל גאב"ד מאטעסדארף), און מ'האט געזאגט פאר"ן מאטערסדארפער רב אז דא אין שאפראן פירט מען זיך אז מ'זאגט נישט קיין שבע ברכות, זאגט ער 'נהרא נהרא פשטיה', ער האט נישט קיין פראבלעם דערמיט.

אבער דער זיידע דער ראחובער רב, דעמאלט'ס ביי מיין שבע ברכות, האט נישט געקענט מווסתר זיין דערויף.

דומ"ץ קרית יואל: אן אינטערעסאנטער לשון פון דעם מנחת חינוך ביי די הסכמה 'הוראתו בקדושה', מ'האט נישט געשריבן אזוי ווי האנט אין די וועלט אריין.

רבינו: דער מנחת חינוך איז געווען א גאון הגאונים. ער נעמט ארום, ער איז מקף אלע תרי"ג מצוות מיט אזא מין היקף, מיט אן עמקות גדול.

ער איז געווען א שוואגער מיטן דברי חיים, ער איז געווען אן אייידעם ביי רבי לייבוש (הגאון רבי ארי' לייבוש ז"ל מטאראניגראד, אביו של מרן הדברי חיים ז"ל).[7]

די וועלט זאגט אז ער האט געלערנט בחברותא מיט דברי חיים.[8] וועז זיי זענען געווען יונג האבן זיי צוזאמען געלערנט בחברותא, נאכדעם האבן זיי באשלאסן, אז איינער דארף זיין א רבי, און איינער דארף זיין א תלמיד. נו, ווער זאל זיין דער רבי און ווער זאל זיין דער תלמיד... האט מען אפגעשמועסט אז איין וואך איז איינער געווען דער רבי און דער צווייטער דער תלמיד, און די אנדערע וואך איז געווען פארקערט, דער זאל זיין דער תלמיד און דער זאל זיין דער רבי.[9]

---

7 החופה שהכלה היתה שם ולא החתן, וכ"כ חסד לאברהם (תניא סי' ל"ד), שו"ת אמרי דוד (אה"ע סי' מ"א), שו"ת התעוררות תשובה (אה"ע סי' כ"ו), שו"ת זבחי צדק החדשות (סי' צ"ה).

ויש לציין שבס' תולדות המנחת חינוך (י"ל שנת תשנ"ו בניו יארק) מובא ממקורות שהמנחת חינוך היה בזיווג ראשון חתנו של הנגיד החסיד רבי שמעון ראפאפארט בן הנגיד הידוע רבי זלמן פערל'ס ז"ל. ובזיווג שני נשא את בת הגאון רבי לייביש מטארניגראד ז"ל אביו של הרה"ק מצאנז זי"ע. ובזיווג שלישי נשא את בתו של הרה"ק רבי דוד מזאבלטוב בן הרה"ק בעל האהבת שלום מקאסוב זצ"ל. ובתוך ימי חייו היה חתנו של הגאון רבי מאיר פאפוס זצ"ל שעפ"י עצת הרה"ק הרבי מלובלין לקחו כחתן לבתו.

ומביא שם מ"ש הגאון בעל המנחת חינוך להגאון בעל השואל ומשיב כשביקש ממנו שיכתוב מחאה לארה"ק על כבוד הרה"ק מצאנז, וז"ל מכתבו: "והנה מה שכתב הגאון לכתוב לארץ הקודש לא הדבר ממני, כי איכפל הני פרטא ומה בעי התם, והאורב יושב אתנו ובקרבינו ואנשי אה"ק לא ידעו מה, ולעת עתה בעווה"ר אין בידינו למחות בהם ולחטט אחריהם, ולכן כרגע אני מושך ידי מזה, "ובפרט שאני גיסו, ואין שבחה של מטרוניתא להקלס מקרוביה"...

וממשיך המנחת חינוך וכותב – ובאמת עב קטנה ככף איש, לא יאפיל זוהר השמש, וח"ו לא נפל דבר מכבוד גדולת וחסידות גיסי הגאון נ"י, ומי יחוש למוקצים כאלו גנבא במחתרתא רחמנא קרייה... ע"ש.

8 וע"ע בילקוט אגרות קודש (מכתב ע"ג) מכתב מכת"י הדברי חיים אל גיסו המנחת חינוך, וזלש"ק: ...אהובי גיסי נפשי עלי תשמח בוכרי בהיותינו יחד מלומדים ובתורת ה' יתלהב נפשינו בפלפולי וכו' ותצהל נפשינו מרוב גילה, עד כבודו חקוק (אולי צ"ל רקד) על הכותל מרוב שמחה כדרך שמחת ימי בחרות... עכלש"ק.

9 כן כתב הגאון המקובל ריא"ז מרגליות זצ"ל בדברי הקדמה למאמר שימוש חכמים (נתפרסם בקובץ אוצרות ירושלים חלק צ"ה עמ' תתשע"ט): ...ושמעתי ממו"ר הרב מברניב זצ"ל בעמח"ס חמרא טבא ששמע מרבו אדמו"ר הגהצ"ק בעל דברי חיים זצוק"ל מצאנז שסיפר אשר הוא היה גיסו של הרב הגאון על מנחת חינוך זצ"ל וקבעו להם יחדו בשיעורי תורה ללמוד, ועבר איזה זמן ללימודם והרגישו אשר למודם אינו עולה להם יפה כפי הראוי להם יחדו, וישבו יחדו לעיין ולפשפש בענין זה ולא מצאו שום דבר עכוב מצד עצמם, אלא זאת הוא העיכוב, ינן שדרך התורה שיצא ממשפיע למקבל ואז חמקבל מקבל כראוי ומשפיעין להם שניהם יחדו ממעיינות התורה, אבל הם ינן ששניהם שקוליו בשוה, לכן אינו עולה להם ללימודם, ובכן הסכימו שניהם יחדו שיום אחד יהיה אחד מהם המשפיע והשני המקבל, ולמחרתו להיפוך, ומאז עלה להם הלימוד בהצלחה רבה מאוד, וסיים הרבי מצאנז בזה"ל: ביום שאני הייתי הרבי, האט ער פון מיר גינאשט, עכ"ל.

ועיין בס' חמדה גנוזה שלמד אא"ז (הדברי חיים) אתו בחברותא, וסיפר אא"ז, שהוא היה אומר לגיסו ר' יוסעל'ע (המנחת חינוך) שאינו נכון שילמדו ביחד בתורת חברים, כי באופן זה יקרה לפעמים וויכוחים ביניהם, כי זה יאמר כך וזה יאמר כך, לזאת מוכרח אחד מהם לקבל את השני על עצמו לרבי, ועי"ז יעלה הלימוד כהוגן, וקיבל אא"ז את ר' יוסעל'ע לרבי עליו, והוא היה תלמידו, וההזיק אותו באמת כרבי, ולמד אז הרבה מאתו.

וע"ע בס' אור פני יהושע (אות י"א) שהרה"ק מצאנז אמר בסוף ימיו שבעת שלמד יחד עם גיסו הגאון הנ"ל והיו מזכירים מימורא של רבא או אביי, שמענו אותם בעצמם אומרים השמועה, עיי"ש.

אין תשובות דברי חיים און אין מנחת חינוך איז דא איין חידוש, דער זעלבע חידוש, דאם איז זיי נתחדש געווארן ווען זיי האבן צוזאמען געלערנט.

די סברא מיט אחשביה, די זעלבע סברא שטייט אין דברי חיים (שו"ת דברי חיים או"ח סי' כ"ה) און אין מנחת חינוך (מצוה רפ"א אות ז') ברענגט ער אראפ די סברא און ער שרייבט כמדומה האט ער עם געהערט מגדול אחד.[10] זאגט די וועלט אז ס'מיינט דעם דברי חיים (שמזכיר סברא זו בתשובתו כנ"ל, וע"ע בדברי חיים עה"ת בחידושים על הסדרות פר' וישלח).

דומ"ץ קרית יואל: אחשביה רש"י אין פסחים...

רבינו: אז מ'עסט אן איסור שלא כדרך, ווייל ס'איז אן אכילה וועגן דעם איז עס נחשב.

דומ"ץ קרית יואל: מכח מיגו, אזוי ווי מיגו דהוי דופן לגבי שבת הוי דופן לגבי סוכה (מס' סוכה).

רבינו: ביי גיד הנשה של נבילה, מ'איז לוקה שתים, כאטשיג איך האלט אין בגידין בנותן טעם, אבער ווייל ס'איז א אכילת איסור פון גיד הנשה איז עס שוין נחשב אלס אכילת איסור פון נבילה אויך.

די סברא שטייט אין דברי חיים, און ס'שטייט אויך אין מנחת חינוך.

א' הנוכחים: ער האט ארויס געגעבן נאר דעם איינעם ספר?

רבינו: ס'איז געווען נאך ספרים פונעם מנחת חינוך.[11]

דער מנחת חינוך האט אמאל געהאט צוטוהן מיט עפעס חסידים וועגן א דין תורה – אזוי איז ער נישט געווען א מתנגד פאר חסידים, אבער ער האט זיך פארטשעפעט אמאל מיט חסידים,[12] – זענען געווען אפאר בריונים וואס האבן אונטער געצינדן זיין הויז, ער האט געהאט אסאך חיבורים, און זיי זענען פארברענט געווארן, ער האט עס זייער גענומען צום הארצן, די כתבי ידות איז אים נאבד געווארן, ס'האט אים זייער וויי געטוהן, אז ער האט זיך גענעצט שבעה, עד כדי כך...

דער דברי חיים – ער איז געווען זיין שוואגער – איז אים געקומען באזוכן,[13] הכלל, פרעגט ער אים וואס איז געבליבן נאך די שריפה, זאגט ער ס'איז אים גארנישט געבליבן, פרעגט אים דער דברי חיים, 'דאך, עפעס איז יא געבליבן?, ביז ער האט אים געזאגט אז ס'איז אים געבליבן הגהות אויפן חינוך, פון די אלע חיבורים וואס ער האט מחבר געווען איז די איינע זאך אים געבליבן, האט דער דברי חיים געפרעגט צי ער קען עס זעהן, האט ער עס אים געברענגט, האט ער אריינגעקוקט, און רופט זיך אן 'דאס איז גארנישט?! זאלסט עס דרוקן, און ס'וועט זיין אין יעדע אידישע שטוב' דאס איז דער ספר מנחת חינוך, אבער ער האט געהאט אסאך חיבורים און ס'איז נאבד געווארן.[14]

---

10 עיי"ש במנחת חינוך שדן למה לא אמרינן בכל איסורין שבתורה שאוכל שלא כדרך אכילתן יתחייב מטעם אחשביה, דכיון שאוכל בדרך זו, הרי אכילה זו חשובה אצלו, אלא כתב לבאר דאחזוקי אינשי ברשיעי לא מחזקינן, ואילו היה נחשב אצלו לא היה אוכל, בכדי שלא לעשות איסור, ולכן מדאוכל ש"מ שאינו מחשיב אותו, אבל באוכל גיד הנשה של נבילה, אף שהיא בעין בעלמא, מ"מ מכיון שאוכלו הרי אחשביה, ולא שייך לומר דלא מחזקינן ליה רשע, דאפילו בלא אחשביה, הרי הוא רשע על אכילת הגיד, וכיון דבלא"ה הוי רשע, ע"כ חייב גם משום נבילה, ומסיים 'ודברים אלו הגדתי בימי חורפי לפני כמה גדולי ישראל וקלסוהו, ובעזה"י פלפלתי בזה בכמה ענינים ואין כאן מקומו, וכמדומה ששמעתי כן מגדול אחד', עכ"ל. והידוש זו נזכר בדברי חיים כנזכר למעלה.

11 ויש לציין שכמו כן כתב הגאון המנחת חינוך ספר 'מהדורא בתרא' על המנחת חינוך, בה הוא הרחיב לבאר בהרחבה ובעומק הרבה יסודות וחידושים שקיצר בספרו מנחת חינוך, וכפי שהוא מזכירו בחיבורו כמה פעמים (מצות תקנ"ד, שצ"ה, תי"א, תק"מ) וכותב: לא עייתי היטב בדבר ובסייעתא דשמיא במהדורא בתרא אברר הדבר וכעת באתי רק להזכיר...

12 עיין בס' אוהל אברהם שפעם אחת בא ראש בית דינו של בעל "מנחת חינוך" לפניו בקובלנא על החסידים ש"צבועים" הם, אמר לו המנחת חינוך: אולי כן הוא, אבל מה אעשה והצבע שלהם נראה יפה בעיני...

13 עיין בס' תולדות המנחת חינוך (הנ"ל עמ' ל"ג) שפע"א אמר הרה"ק מצאנז לגיסו הנ"ל למה אינו בא אף פעם לבקרו, אף שהוא בא כמה פעמים לבקר בהיכלו, והשיב לו המנחת חינוך, חיים אהובי, אם הייתי בא אצלך כבר לא הייתי חוזר לביתי, ע"ש.

14 וז"ל בהקדמתו לס' המנחת חינוך: ...ולא היה בלבי עדיין להוציאו לאור מחמת כמה טעמים, אך אוהבי ואהובי שיחיו המה הפצירו בי ונעתרתי לדבריהם, כי ראיתי שמן השמים הסכימו כי בימים האלה נגנב מאתי קובץ גדול חידושים על התורה ועל השו"ע, ועד הנה לא הוחזר לי, וע"כ נתרציתי ליתן הספר לביה"ד...

ועיין בס' אגרא דבי הילולא שעל מה שמציין המנחת חינוך בהקדמתו לספרו שהיה לו עוד רבות בכתובים אבל הכל נאבד מפני השריפה שאירעה לו, וסיפר מה היה השריפה, שבידוע ומפורסם המחלוקת שהיתה בין הרה"ק מצאנז לבני הרה"ק מריזשין ובאו החסידים אז לפני בעל המנחת חינוך זי"ע שידון ביניהם, והוא לא רצה להתערב בזה, כי ידע שלאיזה צד שיכריע הצד השני לא ינוח ולא ישקוט, ומפני הרוגז שלא רצה לקבלם שרפו לו הכת', והיה שבור מאד מכך, ונגע לנפשו הדבר עד שפשוט ישב ע"ז 'שבעה', פשוטו כמשמעו, ובישבו שבעה הגיע הרה"ק מצאנז שהיה גיסו, שאל אותו הרה"ק מצאנז אם נשאר לו איזה כת"י, ענהו המנח"ח כי חיבור קטן עמו בכתובים, אך לא חושב להדפיסו, ביקשו הרה"ק מצאנז שיראהו הכת"י, ואח"כ אמר תדפיסו ואני מבטיחך שלא יהי' בית יהודי שיחסר ספר זה והיה זה הס' מנחת חינוך שהמחבר נקרא על שמו.

וע"ע שם מה שכתוב שם על הגאון המהר"ם שיק ז"ל, וז"ל: אך מוכרח אני להודיע את אשר נודע רק לתלמידיו, כי זה רבות בשנים הי' בידו

רבינו: אין שו"ת ספר יהושע[15] איז דא תשובות צו אים פון זיין זייד.[16]

דומ"ץ קרית יואל: דער טארטיקובער רב איז געווען אן אייניקל.

רבינו: מיין מאמע"ס מאמע איז אויך געווען געווען אן אייניקל פונעם מחבר ספר יהושע.

דומ"ץ: יא, רבי שמואל באב"ד.[17]

חיבור גדול על תרי"ג מצוות נשלם בתכלית השלימות, וכאשר יצא בינתיים החיבור הגדול מנחת חינוך על תרי"ג מצוות אמר כי בחצי ספרו הקדימו המחבר בעל מנחת חינוך, ואז גמר בדעתו לשנותו ולקצרו, עיי"ש.

ועיין בס' נפלאים מעשיך (ה"ב) בשם הרה"ח רבי יעקב יוסף לעפקאוויטש ע"ה שרבו המהר"ם שיק ז"ל השתוקק מאוד להוציא ספר גדול על התרי"ג מצוות, ובו לבאר בהרחבה כל מצוה ומצוה בפני עצמה עם כל פרטיה ודקדוקיה והלכותה, אמנם אז יצא לאור עולם הספר מנחת חינוך, וראה שאין לו כבר על מה להוציאו כי כבר קדמו, וחלשה דעתו מזה.

וסיפר שכל פעם כשאמרו לו איזה מימרא מהספר מנחת חינוך היה שואל בפליאה: וואס? דאס ואגט ער אהך [אויך], דהיינו שראה שהרבה ממה שעלה בדעתו לחדש כבר חידש הגאון הנ', ולכן כשהוציא לאור את"כ תלמידו הגה"צ ממאדע ז"ל את ספרו של המהר"ם שיק על תרי"ג מצוות, השמיט ממנו הרבה מחידושיו הנפלאים כי כבר קדמו המנחת חינוך באלו החידושים, והדפיס רק ספר קטן בכמות על התרי"ג מצוות.

ויש שאומרים שגם הגאון רבי מנחם מענדל שטיינבערג ז"ל אבד"ק בראדי בעל המחזה אברהם חיבר ספר כעין המנחת חינוך, וכשיצא ספר מנחת חינוך לאור גנז את ספרו.

15 הלא הוא הגאון רבי יהושע העשיל באב"ד זצ"ל נולד בבראדי בשנת תקי"ד לאביו ר' יצחק, למד אצל ר' פיביש הורביץ מקרעמניץ זצ"ל בעל "משנת חכמים", כיהן ברבנות פודקאמין ואח"כ בבוזנוב, ובשנת תקס"א נבחר לטרנאפאל, ובשנת תקפ"ח נבחר באב"ד לובלין בה כיהנו אבותיו כמה דורות, ובעבור זמן קצר שב לטארנאפאל, וכשלחם עם ראש המשכילים הידוע יוסף פערל שר"י הוכרח לפרוש מהרבנות שם, ואז נבחר על מקומו הרב שלמה יודא לייב ראפאפארט (שי"ר), אך שי"ר הוכרח לעקור משם לפראג, והגאון הנז' נסתלק ביום י"ז אייר שנת תקצ"ח.

16 וכה כותב לו (סי' ל"ה): דבריך החמדים בעסק... בלתי, ומה נעים ונחמד עלי דברי תורתו וחכמתו, ובפרט כי ראיתי שתודה להי"ת כי רב תבואות בכח שור וחכם בני ישמח לבי גם אני, ומה דעביד מהנה את לומדיה ובפרט אותי כי ראיתי דבריך טובים ונכוחים, ושומע יש לך, ודילדה אמיה כוותיה תלד, ואשיבה חורפו דבר בעז"ה... ומעתיק את חידושי נכדו, ומסיים: עד כאן לשון נכדי הנ"ל וחורפיה מחלה ליה לשבח, וכמה מעליא הא שמעתתא בעיניי ובעיני הלומדים דק"ק טרניפאל... עיי"ש.

ויש לציין שזקינו הנ"ל כתב לו תוארים ושבחים אלו בהיותו כבן י"ז שנים בלבד.

17 רבי שמואל באב"ד ז"ל אב"ד סענדא ווישנא - חותן הגה"ק רבי אהרן טייטלבוים ז"ל אבד"ק וואלאווע - היה בנו של רבי חיים באב"ד ז"ל דער בעל ספר יהושע איז געווען פון די גרעסטע גדולים אין זיין דור, ווי דער חוות דעת איז ער געווען, דער ספר יהושע פון טארניפאל.

רבינו: דער מנחת חינוך איז געווען רב אין טארניפאל, און ער האט געזאגט אתה הראית שמחת תורה, אין ווייבער שוהל איז געווען עפעס א נגידות'טע און זי האט געקויפט אתה הראית, און זי האט מכבד געווען דעם רב דעם מנחת חינוך זאל זאגן אתה הראית, און עם האט איר זייער געפעלן ווי אזוי דער רב האט געזאגט אתה הראית, ווען ער האט געענדיגט האט זי מודיע געווען אריין אין ביהמ"ד, אז אויב דער רב זאגט נאכאמאל אתה הראית דאפעלט זי דעם סכום, די הכנסה איז געווען פאר די תלמוד תורה, האט ער נאכאמאל געזאגט אתה הראית... ס'איז דאך נישט קיין ברכה, האט ער נאכאמאל געזאגט אתה הראית...[18]

וכיבד את רבינו בברכת לחיים

ובירכו רבינו: לחיים, דער אויבערשטער זאל העלפן נחת מיט שמחה ביי די קינדער און אייניקלעך, עד מאה ועשרים שנים, ולהורות את דבר ה' מיט הרחבת הדעת און סייעתא דשמיא.

ואיחל רבינו להחתן: לחיים חתן, דער זיווג זאל עולה יפה זיין, א קשר של קיימא און א בנין עדי עד, מיט נחת ושמחה תמיד.

ואיחל רבינו לחיים לכל המחותנים ולכל העם הנאספים

ולאחמ"כ ברכו ברהמ"ז ונתכבד רבינו באמירת השבע ברכות

דומ"ץ קרית יואל: דער שו"ת הרד"ם זאגט עדות אז אין צאנז האט מען נישט געזאגט מערערע מענטשן קיין קדישים אזוי ווי ביי אונז,[19] ווען ס'איז געווען עטליכע אבלים און חיובים האט נאר איינער געזאגט קדיש.[20]

אבד"ק מיקולניץ, בן רבי משה באב"ד ז"ל אב"ד פשעווארסק, בן רבי יהושע העשיל באב"ד ז"ל אב"ד לובלין וטארנאפאל, בן רבי יצחק באב"ד ז"ל אב"ד בראד, בן רבי יעקב באב"ד ז"ל מבראד, בן רבי יצחק קראקאווער באב"ד ז"ל אב"ד בראד וברעזאן, בן רבי ישכר בעריש ז"ל פו"מ בקראקא, בן הגה"ק רבי אברהם יהושע העשיל ז"ל אבד"ק לובלין וקראקא.

18 כן מובא עובדא זו גם בס' אלף כתב (אות שפ"ט).

19 וכ"כ בדרכי חיים מנהגי בעל דברי חיים ז"ל בהנהגות אות ל"א וז"ל: רביה"ק זצ"ל היה מקפיד מאוד שלא יאמרו שני אנשים ביחד קדיש ואפילו היו עשרה חיובים בביהמ"ד לא היה אומר קדיש רק אחד שהיה מטיל גורל ביניהם, ומי שזכה זכה, ופע"א צעק רבנו למה הוצרכו לכתוב בשו"ע דין קדימה בחיובים לקדיש, עכ"ל.

20 דכפי הנראה בספרים בתקופת הפוסקים היה המנהג שרק אחד יאמר קדיש ולא שנים או יותר, וחלקו בגורל שכל אחר יאמר רק קדיש אחר במתינות ובשפה ברורה והקהל יקשיבו ויענו אמן.

רבינו עיין מש"כ בספר אמרי דוד (או"ח סי' נ"ה סק"ב)

רבינו: איך זעה דא, ער ברענגט אזוי פונעם ראזלער רב, און פון צאנזער רב, און פונעם עטרת צבי.[21]

דומ"ץ קרית יואל: הגאון הקדוש "הנורא" שרייבט ער אויפן עטרת צבי.

רבינו: ס'פלעגט קומען צו מחלוקת ביי די קדישים, ווייל נאר איינער האט געזאגט קדיש.[22]

דומ"ץ קרית יואל: פארוואס מ'האט אנגעהויבן מיט דעם, ווער איז קודם. אין שולחן ערוך איז דער מחבר דן ציי א בן ל'.

רבינו: ס'איז א מחלוקת, און די מחלוקת איז איבעראל געווען, וועגן דעם האט מען איינגעפירט אז יעדער זאל זאגן. דער חתם סופר (שו"ת או"ח סי' קנ"ט) שרייבט אזוי, ער איז משבח דער מנהג ס'זאל נישט זיין קיין מחלוקת און יעדער זאל זאגן, מ'האט זיך דאם טאקע איינגעשפארט.[23]

מ'זאל זיך פארשטעלן אין ביהמ"ד ביי אונז, אז נאר איינער זאל זאגן.

דומ"ץ קרית יואל: און ער דארף צו זיין א בן ל'...

רבינו: ס'ברענגט מחלוקת.

א' הנוכחים: ס'איז דא פלעצער וואו עם קומען זיך צוזאם

---

21 כ"ה בספרו "אמרי דוד" (או"ח סי' נ"ה סק"ב) וז"ל: ומהאי טעמא רע המעשה שהרבה יתומים אומרים קדיש יתום וא"א כלל לשמוע הקדיש כנראה בחוש, וכ"ה בגמ' ר"פ הקורא עומד (דף כ"א רע"ב וברש"י ד"ה ובלבד) דאפי' רק תרי קלי לא מישתמעי בקריאת התורה, וא"כ אין כאן עשרה שישמעו או שיאמרו התחלת הקדיש... ושמעתי מפ"ק הגה"ק וכו' מהרי"צ אבד"ק ראזלא שמיחה במנהג זה מכח כמה אחרונים (שבמג"א רס"י קל"ב סק"ב) שנתחבטו בדיני מי יאמר קדיש ומי ידחה, ואוסיף שהגה"ק הנורא וכו' מהר"צ מזידיטשויב הקפיד ג"כ שיאמר רק אחד קדיש, ואף שבית מדרשו הוא ארוך מאוד, וגם בביהמ"ד של הגה"ק וכו' מהר"ח ה"ש מצאנז שהוא גדול מאוד אמר רק אחד קדיש, עיי"ש.

22 כ"כ שו"ת דברי האגרת (להגאון רבי מענדל שניאורסון זי"ע ס" ז) וז"ל: ומה ששמעת עלינו לאמור שתקנינו במדינתינו שכל האבילים יאמרו כולם קדיש ביחד, הלא מצינו בספרי האחרונים דינים ודיני דינים מי ומי הקדום וזוכה באמירת קדיש, תשובה אמת שמצינו באחרונים דיעות שונות באמירת קדיש, ולפי התקנה שתקנינו בטלה המחלוקת ת"ל בדברים שאין להם מבוא בתלמוד בבלי וירושלמי והראשונים וכל דברי הקדיש פורחים באויר ואין להם על מה שיסמכו רק על גירסאות שונות במדרשים, ולכך כתב בעל מענה לשון המובא באחרונים כמה פעמים בענין אבילות האב יצוה לבניו להחזיק באיזה מצוה ואם בניו יקיימו נחשב לו יותר מקדיש. עוד כתב בשם החסיד בעל יש נוחלין זכיות שעושה הבן אחר מיתת אבותיו מועיל יותר מקדיש יתום שלא נתקן רק לקטנים עכ"ל, ומי לא תסמר שערת ראשו בראותו הריב ומצה בביהכ"נ אודות הקדישים, זה אומר כולה שלי וזה אומר נפיל גורל בתוכינו, עוד זה מדבר וזה בא נשאלה נא את פי המורה וכאשר יצא מפיו כן נעשה, וכמעט פתח המורה את פיו חוטף הקדיש לאומרה במרוצה מדאגה בדבר שמא יקדמנו אחר ואין קול ואין קשב, עד שאין רוב הציבור יודעים מתי יענו איש"ר אשר גדול כחו שכל העונה איש"ר וכו', וע"י תקנותינו בטלה מחלוקת וכל החששים האלה, ובלא"ה לא ידעתי מי עדיפא קדיש אשר ממש אין לו שורש ויסוד מברכת המזון דאורייתא שיוצאים השומעים בשמיעה מהמזמן, ואפ"ה מחשש דלמא לא יכוונו בבה"מ לקול המזמן ולא ישמעו לקולו מתחילה ועד סוף, תקנו שכל אחד יברך עם המזמן, ולא חששו משום ברכה שאינה צריכה, ומכ"ש בקדיש שהוא מנהג בעלמא, צא וראה ידידי מ"ש בתפילת עמודי שמים וז"ל: בחילוקי דינים של האשכנזים מי ומי הקודם באמירת קדיש לא אטפל, כיון דמילתא דמנהגא בעלמא הוא, ומה טוב וישר מנהג הספרדים שאם רבים המה האבילים כולם זוכים בו, ואומרים כאחד, ובטלה מחלוקת ודיני דינים בדבר שאין לו שורש בגמרא עכ"ל. עכ"פ מזה תראה שאף שהתקנה שתקנינו בזה היא תקנה גדולה אבל אינו חדשה כי כבר היה לעולמים עכ"ל.

23 וז"ל: עוד אני מדבר בכיוצא בהנ"ל מה שראיתי במהריעב"ץ שכשהגיע לסדר קדיש שאחר עלינו כתב שאינו רוצה להטריח את עצמו בדיני קדיש שחדשו האחרונים כי יותר נוח מנהג הספרדים שכולם אומרים אותו בפעם א', ולכאורה מנהג כשר הוא ורבים העושים מצוה עדיפי מיחידים, ותמיה על אבותינו אשר להם התורה בירושה מעולם כמ"ש הרא"ש בתשובה הביאו הרב"י בי"ד סס"י פ"ב ואיך נחשוד אותם שקלקלו ועוותו הדרך. גם לכאורה צל"ע על המנהג שהבן ז' דוחה לשלשים ושלשים דוחה ליא"צ ויא"צ דוחה לאבל תוך יב"ח וכדומה, וקשה וכי שותפים שנודמן להם סחורה יאמר פלוני אני צריך לה ביותר תנם לי לבד ואין לכם חלק בו, והלא הם יענו מה לנו בכך אם אתה צריך יותר להסחורה ההיא מ"מ כל השכר לאמצע, והכא נמי נהי דבעל השבעה צריך יותר להקדישים מהאחרים, מ"מ כיון דשותפים הם מדוע ימחלו האחרים על זה. ויש לדחות זה ולומר, אנן סהדי דאינהו גופייהו ניחא להו להקדים לבן ז' כדי שגם בניהם אחריהם יהיה להם קדימה זו, וכה"ג אמרינן בש"ס דב"מ י"ב ע"ב עניים גופייהו ניחא להו כי היכא דכי אגרא להו לדידהו נלקוט בנייהו בתרייהו וה"נ דכוותי', מ"מ קושיא ראשונה קשה.

ולפי הנ"ל י"ל דעיקור זכייה שמזכה אבותיו איננו באמירה דידיה, כי אם בכמה שהוא מזכה הציבור שעונים אחריו אמנים טובא ויהא שמיה רבא מברך דנפיש חילי' וברוך ה' המבורך, וע"י שנעשה הוא סרסור לצבור ע"י מזכה אבותיו, נמצא מנהגינו יפה כחו, כי אם יאמרו הרבה בבת אחת מ"מ אין הגורם אלא אחד מהם האומר קדיש ואידך נעשה מסייע ואין בו ממש וא"כ כל אחד יחטוף שיהי' הוא הראשון ושהציבור יענה אחריו ולא אחר חבירו.

וממילא אתי שפיר נמי דיני דדחייה הנ"ל, דבלי ספק גם להצבור יש שכר רב שגורם לזכות המתים החמה, והשתא מי שחברו נענש על ידו אין מכניסין אותו במחיצתו של הקב"ה [בשבת קמ"ט ע"ב], מכ"ש מי שחברו זוכה על ידו והרי מדה טובה מרובה, ממילא כל מה שהוא המת צריך לעניית הציבור יותר היינו בתוך ז' ושלושים וביום היאצ"ט, יותר יש שכר עי"ז להצבור העומדים לו, ממילא לא ניחא להצבור שיאמר קדיש אבל בתוך י"ב חודש ויפסידו הם זכותם הגדול, ואם יאמר בע"כ שלא בטובתינו, הרי אין עונים אחריו כמ"ש בש"ע א"ח סי' נ"ג סכ"ב [ע"ש במג"א סקכ"ד משמע דבקדיש לא אמר כן], ואם עברו וענו אחריו תלינן בכל מה דאמר רחמנא לא תעביד אי עביד מהני ומכל מקום אידך יש לו שכר קדיש ממש, שהרי נאנס ולא עשאו שזה גולו ומעלה עליו הכתוב כאילו עשאו. הארכנו הרבה ויצאנו מענין לענין באותו ענין והלכתא גבירתא איכא למשמע, עכ"ל.

די אבלים אויף איין פלאץ אין ביהמ"ד און מ'זאגט צוזאמען קדיש, מ'זאל נישט שטערן איינער דעם צוויטן.

רבינו: בקיצור, דאם איז געווען דער טעם, כאטשיג אין שולחן ערוך זעהט אויס אז מ'זאל יא זאגן נאר איינער, אבער מ'האט בוחר געווען אין דעם כדי ס'זאל נישט זיין קיין מחלוקת.[24]

ביי די אשכנזים האט טאקע געזאגט נאר איינער.

דארט איז יעדע זאך געווען אזוי מדוקדק. מ'האט אויסגערופן נישט יעדן מיט"ן טיטול א 'מורינו', דעם יא און דעם נישט.

אין בית יצחק (הו"מ סי' סט) איז דא א תשובה איבער דעם.[25]

דומ"ץ קרית יואל: ס'איז געווען ביי די זאכן אויך מחלוקת.

רבינו: אוודאי, ס'איז געווען גרויסע מחלוקת'ן געווען ביי די אלע זאכן.

ר"א הורוויץ: איך האב אמאל געהערט אויף רבי שלמה שטיינפעלד'ס זיידע, אז מ'האט אים אויסגערופן אמאל 'מורינו' האט ער נישט געוואלט גיין, איך בין א 'חבר', נישט קיין 'מורינו'...

רבינו: מ'זאגט אז דער שבט מיהודא דער סאטמאר רב רבי יהודה גרינוואלד אים האט מען אויפגערופן 'מורה מורינו', און אויך אויפן פאטער, האט ער זיך אויפגעהויבן און געזאגט, 'ניין, ער איז נישט קיין מורינו...'.

וויל ער האט אנדערע זאכן אויך נישט געזאגט קיין זאכן וואם איז נישט געווען קלאר אמת.

דומ"ץ קרית יואל: ער האט מדקדק געווען בלישני'.

רבינו: רבי יהודה גרינוואלד דער סאטמאר רב איז געווען באזוכן דעם ערוגת הבושם, ער איז נישט געזונט געווען, איז ער אים געווען באזוכן, מצות ביקור חולים, נאכדעם איז ער ארוים געגאנגען, האט דער ערוגת הבושם געזאגט פארן זוהן ער זאל אים צוריק רופן, האט מען אים צוריק געררופן, אז ער בעט ער זאל צוריק קומען איז ער געקומען, און ער זאגט אים א גוטע נאכט... האט ער געפרעגט פארוואם האט מען אים צוריק געררופן, ער האט אים גארנישט געזאגט, ער האט אים נאר געזאגט א גוטע נאכט. האט ער געענטפערט, כ'האב נאר נאכאמאל געוואלט זעהן די צורה פון אן ערליכער איד.[26]

דומ"ץ קרית יואל: ר' חיים הערש יאקאבאוויטש[27] – ר' יעקב'ס (מיטטעלמאן) שוועער – האט מיר פארציילט, ביי אונז איז דא תיקון אין ביהמ"ד ביים ערוגת הבושם'ס יארצייט, זאגט מיר ר' חיים הערש, איך האב נאך תהלים געזאגט פאר די אריכות ימים ושנים פונעם ערוגת הבושם, כ'בין געווען מיט מיין טאטן – האט ער געזאגט – מיר זענען געווען אין מונקאטש ביים דרכי תשובה, און דער טאטע איז געווען אין שטוב, און דער דרכי תשובה האט זיך אנגערופן

---

24 וכ"כ בס' דינים ומנהגים בית הכנסת חברת האחים ברעסלוי (י"ל בשנת תקצ"ג) עמוד ז' וז"ל: היות כי בעת שנבנית ביהכ"נ הישנה של חברת האחים בשנת תקנ"ו הסכימו יחד לנהוג בענין אמירת קדיש מנהג ספרדים שיאמרו כל האבלים והיא"צ ביחד לפני התיבה, ובעת הזאת הרב הגאון הגדול המפורסם מוהרי"ב זצ"ל היה אב"ד פה קהלתינו יע"א ולא מיחה בידם, ואחריו הגאונים הרבנים דפה אשר בארץ הקדושים ההמה גם הם לא מיחו בידם ולא ביטלו המנהג הזה, והרב מו' שלמה פפנהיים זצ"ל שהיה דיין מובהק פה קהלתינו התפלל בביהכ"נ הזאת ערב ובוקר ולא דבר מאומה נגד המנהג הזה.

וגם מצאו סעד לדבריהם בסידור עמודי שמים אשר נדפס בהסכמת הגאון המחבר ספר כנסת יחזקאל זצ"ל ושם נאמר שנכון הוא מנהג הספרדיים ומנהג הרבה קהלות מהאשכנזים אמירת הקדיש ביחד, לזאת הסכימו יחד בדעת בד"צ דפה בכללות בנין ביהכ"נ החדשה הגדולה לקיים עליהם המנהג הזה גם בביהכ"נ זו בענין אמירת הקדיש ביחד, ובפרט כי הרבה קהילות במדינת פולין תקנו המנהג הזה למעט מחלוקת וערעורים במקום קדוש אך בזאת יאות להם שלא ילכו האומרים קדיש כלם לפני התיבה כמו שהיה עד עתה בביהכ"נ הישנה רק כל אחד אומר הקדיש במקום שעומד שם על מקומו, וזה הסמוך יותר להתיבה הוא ילך לפני התיבה לומר שם קדיש, ע"ש.

25 עיין בשו"ת בית יצחק (הו"מ סי' סט) שאסור לקרות לתורה למי שאינו רב בשם 'מורה מורינו', וראה בשערי רחמים על שערי אפרים (שער א' אות כ"א) שהזהיר שאין לקרוא 'מורינו' למי שאינו מורה הוראה לאחרים.

עיין בס' תולדות וחידושי רבי מנחם כ"ץ מפרוסטיץ (עמ' רמ"ח) ...עוד מעשה באחד מילידי בעלעד שיצא לתרבות רעה ונעשה לרב רפורמי באחת הערים הגדולות והי' מפורסם ונודע בגוים למלומד גדול, פעם ביקר איש זה בבעלעד עיר מולדתו, וגבאי בית הכנסת רצו לכבדו בעליה לתורה רבינו הסכים לזה, אך התנה שלא לקראו בתאר "מורינו" שבו היו נוהגים אז לכבד רק ת"ח לומדים מובהקים, ואפילו לא בתואר "חבר" שבו היו קוראים לתורה בעלי בתים יראי ה' יודעי ספר, האיש הנ"ל נעלב מאד, והלשין על רבינו בערכאות על שהעליבו ברבים לקרוא למלומד גדול כמוהו כאחד מעמי הארץ, אך כאשר הסביר רבינו בטוב טעם ודעת לפני השופט שלא יתכן לכבד בפני התורה הקדושה איש שהוא פורק עול הדת, קיבל השופט הנכרי את דבריו והצדיק את הצדיק.

ועיין בשו"ת חת"ס (הו"מ סי' קס"ג) שמברר אודות מנהג התוארים 'מורינו' והתואר 'החבר', עי"ש.

26 בהקדמת הס' תהלים עם הפי' עוללות יהודה מובא עובדא בשם א' מתלמידי הערוגת הבושם, שבשעה שהגאון השבט מיהודא הגיע לבקר את הערוגת הבושם בעת חליו, ראו ממש שהחיה את נפשו בביקורו, ולאחר הברכת פרידה באהבה עזה, והשבט מיהודה אחז דרכו לנסוע בפיאקצר לביתו, קרא הערוגת הבושם לאחיו הרה"צ רבי יחזקי' זצ"ל ואמר לו בזה"ל: קרא נא לי בחזרה דעם סאטמארער רב, איך וויל נאך איינמאל זעהן זיין הייליגע צורה.

27 הרה"ח המרומם ר' חיים הערש יאקאבאוויטש ז"ל מפארי ונכבדי אנשי שלומינו וממקורבי מרן רביה"ק ז"ל, שזכה להסתופף בצל צדיקים בדור הקודם, והי' מקור ראשון ומוסמך לכמה סיפורים ועובדות.

פאר מיין טאטן, גיי מיר אין ביהמ"ד זאגן תהלים, דער הוסטער רב דארף א רפואה, זענען מיר געגאנגען אינאיינעם, און איך האב נאך תהלים געזאגט דעמאלטס פאר"ן אריכות ימים פונעם ערוגת הבושם.

אזוי האט ר' חיים הערש געזאגט ביים תיקון וועז דער עולם האט געטרינקען לחיים, 'נו איך האב דאך נאך תהלים געזאגט פאר זיין געזונט'.

רבינו: דער קדושת יו"ט איז געווען אויף אן אסיפת הרבנים אין פעסט, און רבי יהודה גרינוואלד איז ארויף געקומען צו אים אין די אכסניא, ס'איז געווען ראש חודש האט ער געמאכט ביי זיך אין שטוב, ביי די אכסניא, א סעודת ראש חודש, איז ארויף געקומען דער סאטמאר רב צו די סעודה, און דער גראסוואردיינ'ער רב רבי משה הערש פוקס, דער יד רמ"ה, איז אויך געווען, איז מען געזעצן ביי א סעודת ראש חודש, דער קדושת יו"ט האט טועם געווען, און נאכדעם האט ער אוועק גערוקט דעם טעלער, און רבי יהודה גרינוואלד – וואס איז געווען אן אשכנז"ישער רב – נעמט א גאפל, און ער האט גענומען שיריים, דער גראסוואדיינ'ער רב איז דאך אויך געווען אן אשכנז"ישער רב, זאגט ער אים, "סאטמאר רב, זענט איר א חסיד, דעמאלטס נעמט מען מיט די הענט, זענט איר נישט קיין חסיד, פארוואס נעמט איר שיריים?", אזוי האט ער אים געפרעגט, ממה נפשך אדער זענט איר א חסיד אדער נישט. האט דער זיידע דער קדושת יו"ט געזעגטפערט, "איך וועל אייך זאגן, פארוואס כאפט א חסיד שיריים מיט די הענט, זאל ער נעמען א גאפל און אזוי נעמען די שיריים, נאר ער האט מורא אז אויב ער וועט ווארטן ביז ער וועט ברענגען א גאפל, וועט דאך קומען א צווייטער חסיד און וועט אים אויסכאפן, דערפאר מוז ער כאפן מיט די הענט, זאגט ער, דער סאטמאר רב האט נישט מורא געהאט אז דער גראסוואדיינ'ער רב וועט אים אויסכאפן, במילא האט ער געקענט נעמען שיריים מיט א גאפל..."

וועז דער פעטער ז"ל האט זיך באזעצט אין סאטמאר אלץ יונגערמאן, איז ער געגאנגען שבת שובה צו די דרשה פונעם רב רבי יהודא גרינוואלד ז"ל, און וועז ער איז אריין געקומען האט דער רב געזאגט 'האזינו השמים ואדברה ותשמע הארץ אמרי פי', האזינו 'השמים' ואדברה, אז הימל אידן קומען הערן וואס איך זאג, איז דעמאלטס אוודאי אז ותשמע 'הארץ' אמרי פי.

וועז דער פעטער ז"ל איז זיך געקומען באזעצן אין סאטמאר, האט ער געשיקט איינעם א שליח צום רב אז ער וויל קומען זיך באזעצן אין שטאט און ער בעט ערלויבענש, האט ער זיך זייער צוקרעכצט דער רבי יהודה גרינוואלד, און האט געזאגט "אזויפיל פושעי ישראלים קומען דא אריין וואוינען קיינער בעט מיר נישט קיין רשות, דער סיגוטער רב'ס א קינד וויל קומען דא וואוינען ער בעט מיר רשות??"...[28]

כ'געדענק דער טאטע ז"ל האט געזאגט, אז ער האט געהאט א מלמד ר' נחום הערש,[29] וואס איז געווען א תלמיד פון רבי יהודה גרינוואלד, און ער איז געווען דער משמש ביי אים, האט ער אים פארציילט ווי אזוי דער רבי יהודה גרינוואלד האט געליינט קריאת שמע ביינאכט, האט ער געזאגט אז יעדע נאכט נאך קריאת שמע ליינען איז ער צו געגאנגען צו די מזוזה, געקישט די מזוזה און פלעגט מתפלל זיין אויף די שטאט, יעדע נאכט בדמעות שליש, די נאכט זאל אדורך גיין בשלום ס'זאל פאר קיינעם גארנישט פאסירן, פאר די גאנצע שטאט, בגשמיות וברוחניות, אזוי האט ער מתפלל געווען יעדע נאכט, אזוי האט ער יעדע נאכט מתפלל געווען פאר די גאנצע שטאט.[30]

א' הנוכחים: מיין שוועי פלעגט פארציילן, אז ער איז געווען א הויז בחור ביי רבי יהודה גרינוואלד, איז געווען אמאל אז ס'האט זייער שטארק געריגנט אין די נאם, און רבי יהודה גרינוואלד האט געזאגט תהלים מיט גרויסע בכיות,[31] האט ער זיך דערשראקן, און געפרעגט, פארוואס דער רבי וויינט אזוי, האט ער געזאגט אז ס'האט אים באירט, אידישע קינדער דארפן האבן פרנסה, און אז ס'רעגנט אזוי, זאל נשפע ווערן פרנסה פאר אלע אידן.

ויצא רבינו במחול לצדיקים לכבוד החתן ולכבוד המחותנים ונפרד רבינו מהם ברב ברכות ושובע שמחות

---

28 יש לציין שבהקדמת הס' עוללות יהודה על תהלים מביאים תלמידיו עובדא זו, ומסיימים, שהוא היה גם נאה דורש ונאה מקיים, ואין לשער את הקירבות והידידות והאהבה שהיתה ביניהם בכל עת מצוא, וגם רבים מן התלמידים באו לבית מדרשו ולהשולחנות של רבינו הק' זי"ע בשבתות ויו"ט, ואח"כ היו מראשי החסידים שנסעו לאורשיווא ולקראלי, וגם כשעלה על גפי מרומי קרת להיות אב"ד בעיר סאטמאר, היו תלמידי הגאון זצ"ל מראשי הבוחרים ביודעם שעושים בזה נייחא לרבם הקדוש שחיבבו תמיד בהוקרה יתירה.

29 ה"ה הגה"ח רבי נחום הערש כהנא ע"ה מעיר סיגעט שהיה' ממקורביו של מרן העצי חיים זי"ע וכן היה לומד עם בניו של העצ"ח.

30 יש לציין שמרן רבינו בעל הברך משה זי"ע ביקר אצל הגאון בעל השבט הלוי זצ"ל בשנת תשנ"ד והשיחה נסתובבה על הגאון רבי יהודה גרינוואלד זצ"ל, ורבינו סיפר לו עובדא זו ששמע מרבו, ובעל שבט הלוי אמר שהוא קיבל ממשפחתו שהגאון היה מוריד הדמעות והתפילות הנ"ל על מיטתו, והקרשים של מיטתו נאכלו מרוב הדמעות.

31 עיי' בס' הנהגות הצדיקים שמביא בשם קובץ הלכה ומעשה (שי"ל בשנת תרמ"ט) שמביא הנהגות מבעל השבט מיהודא זצ"ל, ובאות י"א כתב: להתאמץ להתפלל שמו"ע בדמעות, ולומר שיעור תהלים בדמעות.

לעילוי נשמת

האשה החשובה

מרת רחל לאה בראך ע"ה

בת הרה"ח ר' **שמואל חיים** ז"ל

נלב"ע א' כסלו

ת.נ.צ.ב.ה.

הונצח ע"י בנה

הרבני הנגיד הנכבד רודצו"ח

מוה"ר **שמואל חיים בראך** הי"ו

אב"י בבארא פארק יע"א

דברות קודש

מאת כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א

דברי הדרכה ללומדי כוללינו הק' בוויליאמסבורג יע"א

יום ג' פרשת לך תשפ"ב לפ"ק

אחרי שהאריך בדרך פלפול בסוגיא דעד אחד נאמן באיסורין

מיר לערנען די וואך, דער אויבערשטער האט געזאגט פאר אברהם אבינו, לך לך מארצך וממולדת ומבית אביך אל הארץ אשר אראך, ואעשך לגוי גדול ואברכך ואגדלה שמך. זאגט רש"י ואגדלה שמך, וואס הייסט ואגדלה שמך, הרינו מוסיף ה' על שמך, כ'וועל מוסיף זיין א ה' ביז יעצט האט ער געהייסן אברם, און יעצט וועט ער הייסן אברהם.

כ'האב געקלערט אזוי, אויף ואעשך לגוי גדול, זאגט דער מדרש (בראשית רבה לט, יא) ואעשך לגוי גדול, כ'וועל דיך מאכן פאר א גרויס פאלק, אברהם אבינו האט געפרעגט דעם אויבערשטן, ומנח לא העמדת ע' אומות, מ'קוקט אן די בני נח, מיליאנען מיליאנען גוים, וואס איז דער יחוס מיט זיי, וואס איז ואעשך לגוי גדול, האט דער אויבערשטער געזאגט פאר אברהם אבינו, ניין, אותו אומה שנאמר בה מי גוי גדול אשר לו חוקים ומשפטים צדיקים, דאס הייסט א גוי גדול. ס'איז דא צוויי פסוקים, מי גוי גדול אשר לו חוקים ומשפטים צדיקים, ומי גוי גדול אשר לו אלקים קרובים אליו. אזוי איז דא צוויי פסוקים אין פרשת ואתחנן.

כ'האב שוין אסאך מאל נאכגעזאגט דעם עבודת ישראל, ס'איז דא אן אינטערסאנטער עבודת ישראל, דער עבודת ישראל זאגט אויף רש"י די וואך, רש"י איז מסביר אברהם האט געהייסן אברהם, פארוואס האט ער געהייסן אברם, אבי ארם, האט מען אים א נאמען געגעבן אברהם, אב המון גוים. מער נישט אברם, מער נישט אב לארם, נאר אב המון גוים. זאגט רש"י, נו וואלט ער געדארפט הייסן אבהם, וואס איז דאס אברהם, פארוואס איז נאך געבליבן די ר', ענטפערט רש"י, די ר' איז לא זזה ממקומה, ווייל די י' פון שרי האט געהאט א טענה אז מ'האט איר אוועק געגנומען, פון שרי איז געווארן שרה, האט די י' געהאט טענות און איז געווען מלא תרעומות, האט מען שוין נישט געוואלט אוועק נעמען די ר' פון אברהם, אזוי זאגט רש"י.

פרעגט דער קאזניצער מגיד, נו, די י' האט געהאט טענות, איז וואס איז געשעהן, מ'האט גענומען די י' און מ'האט עס אוועק געגעבן פאר יהושע, און אזוי האט זיך די י' בארוהיגט, ווייל מ'האט מפיים געווען די י' און מ'האט עס געגעבן פאר יהושע, האט מען דאך געקענט אויך אוועק נעמען די ר' פון אברהם, איי, די ר' וועט האבן טענות, זאגט ער, מ'וועט שוין טרעפן איינעם וועו דאס אוועק צו געבן, וועט ער זיך בארוהיגן, פארוואס האט געמוזט בלייבן די ר' פון אברהם, אזוי פרעגט דער קאזניצער מגיד אין עבודת ישראל.

ענטפערט ער אן אינטערסאנטן תירוץ, שטייט פון אר"י הקדוש, די וואך אין די סדרה איז דאך געווען די מלחמה פון די פיר מלכים קעגן די פינעף מלכים, שטייט דארט, "ויקחו את לוט ואת רכושו בן אחי אברם", אזוי שטייט אין פסוק, האט דער אר"י הקדוש געפרעגט, ס'וואלט געדארפט וועו שטיין "ויקחו את לוט בן אחי אברם ואת רכושו", וועו דו רעדסט פונעם מענטש זאג וועו ער איז געווען, פארוואס שטייט "ויקחו את לוט ואת רכושו" אים מיט זיין פארמעגן, און "בן אחי אברם" אזוי פרעגט דער אר"י הקדוש.

זאגט דער אר"י הקדוש, די ראשי תיבות פון ר'כושו ב'ן א'חי, איז די אותיות "רבא", די נשמה פון רבא איז געווען געפאנגען אין סדום, און וועו אברהם אבינו איז געגאנגען מלחמה האלטן דארטן ביי די מלחמה, איז ער געגאנגען מציל זיין די הייליגע נשמה פון רבא וואס איז דארט געווען נשבה, איז "ויקחו" זיי האבן גענומען "את לוט ואת ר'כושו ב'ן א'חי" דאס איז די געפאנגענע נשמה פון רבא, און אברהם אבינו איז געגאנגען מציל זיין די נשמה פון רבא. אזוי שטייט פון אר"י הקדוש.

זאגט דער קאזניצער מגיד, וועגן דעם איז געבליבן דער ר' ביי אברהם, ווייל די ערשטע דריי אותיות פון אברהם איז א' ב' ר', וואס דאס איז די אותיות רבא, איז געבליבן די אות ר' ביי אברהם כדי צו ווייזן אז אברהם האט מציל געווען די

נשמה פון רבא, אזוי שטייט אין עבודת ישראל, זייער א אינטערסאנטער רמז.

וועו ס׳איז געקומען צו מתן תורה, האבן די מלאכים געטענ׳ט תנה הודך על השמים, מ׳זאל געבן די תורה פאר די מלאכים, שטייט אין מדרש, משה רבינו האט זיי געענטפערט, מה כתיב ביה, אנכי ה׳ אלקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים, האט ער זיי געפרעגט, כלום למצרים ירדתם, עטץ זענט׳ס געווען אין מצרים, איז וואס האט עטץ א שייכות מיט די תורה, אזוי שטייט אין מדרש. פרעגט מען א קשיא, ס׳איז דא א מדרש, ווי אזוי איז מען ארויס געגאנגען פון מצרים פאר די צייט, ס׳איז דאך געווען א גזירה פון פיר הונדערט יאר, ווי אזוי איז מען ארויס פון מצרים ביי צוויי הונדערט און צעהן, זאגט דער מדרש, אז די מלאכי השרת זענען אראפ געגאנגען קיין מצרים און מיטגעארבעט מיט כלל ישראל אין מצרים (כ״ה בזוה״ק שמות דף ד: ובילקוט ראובני פ׳ בא) און זיי זענען אויך ארויס געגאנגען, אזוי ווי ס׳שטייט ביי יציאת מצרים (שמות יב, מא) "ויהי בעצם היום הזה יצאו כל צבאות ה׳ מארץ מצרים", כל צבאות ה׳ מיינט מען די מלאכים אויך, אלע זענען ארויס פון מצרים. קומט דאך אויס אז די מלאכים זענען יא געווען אין מצרים, און אויב זענען די מלאכים יא געווען אין מצרים האבן זיי דאך א טענה, מ׳זאל זיי געבן די תורה.

ס׳איז מיר אויסגעקומען צו זיין דא אין מערערע זייטן אין שטאט, קיעה״ר וויליאמסבורג איז זיך צוואוואקסן לארכה ולרחבה, ס׳איז דא אין אלע געגענטער בתי מדרשים, אונזער׳ס א יונגערמאן, שבת צי אינדערוואכן, דארף דאוונען אין איינע פון די בתי מדרשים פון קהילתינו הק׳, די הסברים דארף מען נישט מסביר זיין, יעדער איינער פארשטייט, א יונגערמאן וואס זיצט אין כולל און ער לערנט גמרא מיט תוס׳ און ער פארשטייט א תוס׳, דער פארשטייט דאס אויך מ׳דארף אים דאס נישט מסביר זיין

אבער ס׳איז דא אן אנדערע תירוץ וואס שטייט פונעם חיד״א (בהגדת שמחת הרגל) און אין חתם סופר (תורת משה פ׳ וארא), אז ווי אזוי איז מען ארויס געגאנגען פון מצרים פאר די צייט, ווייל הקדש חמץ ושחרור מפקיע מידי שעבוד, הקדש איז מפקיע די שעבוד, במילא אז כלל ישראל איז הקדש איז נפקע געווארן דער שעבוד, וועגן דעם האבן די מלאכים נישט געדארפט זיין אין מצרים, זיי זענען טאקע נישט געווען אין מצרים, און אויב די מלאכים זענען נישט געווען אין מצרים, איז דאך משה רבינו געדעכט געווען אז ער האט געזאגט כלום למצרים ירדתם, אזוי האבן אידן באקומען די תורה.

אויב אזוי פארשטייט מען דעם פסוק, דער אויבערשטער האט געזאגט פאר אברהם אבינו, לך לך מארצך וממולדת ומבית אביך אל הארץ אשר אראך, ואעשך לגוי גדול, האט אברהם געהערט אז דער אויבערשטער האט געזאגט ואעשך לגוי גדול, ומנח לא העמדת ע׳ אומות, נח האט אויך געהאט ע׳ אומות, וואס איז דער גוי גדול, זאגט ער ניין, אותו אומה שנאמר בה מי גוי גדול אשר לו חוקים ומשפטים צדיקים, אז זיי וועלן באקומען די תורה, האט אברהם אבינו געהערט אז כלל ישראל וועט באקומען די תורה, די מלאכים וועלן דען צולאזן, די מלאכים וועלן דאך זאגן מ׳זאל זיי געבן תורה. ניין מ׳קען זיי נישט געבן די תורה, ווייל מ׳וועט זיי זאגן כלום למצרים ירדתם, איי די מלאכים וועלן ענטפערן יא אוודאי אונז זענען מיר געווען אין מצרים און עס קומט אונז די תורה. אויף דעם האט דער אויבערשטער אים געזאגט "ואגדלה שמך" הרינו מוסיף ה׳, כ׳בין נאר מוסיף א ה׳, איך נעם נישט אראפ די ר׳, פארוואס נעם איך נישט אראפ די ר׳, וועגן די נשמה פון רבא. און דער בעל המימרא הקדש חמץ ושחרור מפקיע מידי שעבוד איז רבא, אין גיטין דף מ״א, רבא איז דער בעל המימרא, רבא זאגט הקדש מפקיע מידי שעבוד, קומט אויס אידן זענען ארויס געגאנגען פון מצרים ווייל הקדש האט מפקיע געווען דעם שעבוד, נישט ווייל די מלאכים זענען געווען, נאר די מלאכים זענען נישט געווען, קומט דאך אויס אז מ׳וועט זיי יא קענען זאגן כלום למצרים ירדתם, וועט זיין ואעשך לגוי גדול, דאס האב איך געקלערט אזוי בדרך דרוש.

ואעשך לגוי גדול, זאגט דער מדרש, וואס הייסט לגוי גדול, מי גוי גדול אשר לו אלקים קרובים אליו, א איד איז נאנט צום באשעפער, אשר לו אלקים קרובים אליו, ווי דער תרגום זאגט, דאס מיינט מען אויף תפילה, ער טייטשט כה׳ אלקינו בכל קראינו אליו, וואס דער אויבערשטער איז מקבל די תפילות פון אידישע קינדער. קרובים אליו מיינט ווי עס שטייט אין די ספרים הקדושים, ויגש מצינו הגשה לתפילה, וואס הייסט מצינו הגשה לתפילה, תפילה דאס איז הגשה, ס׳איז דא הגשה א מענטש גייט צו צום צווייטן, דאס איז הגשה במעשה, אבער ס׳איז דא הגשה במוח, מ׳גייט צו מיטן מוח. מצינו הגשה לתפילה, דאס איז קרובים אליו, נאנט צום באשעפער, דאס איז בתפילה. וועו א איד דאוונט דאס איז הגשה לתפילה.

וען א איד קומט אין ביהמ"ד דאוועגען, און ער שאקלט זיך אפ פון אלע זאכן, איך שטיי יעצט פאר"ן הייליגן באשעפער און איך דאוונן, דאס איז ומי גוי גדול אשר לו אלקים קרובים אליו, און דאס איז ואעשך לגוי גדול, דאס איז א גוי גדול. אז מ'דאוועגט פאר"ן הייליגן באשעפער, מי גוי גדול אשר לו אלקים קרובים אליו כה' אלקינו בכל קראינו אליו.

איך ווייל זאגן דא אין כולל פאר די חשוב'ע יונגעלייט, אברכים יקרים, רובם ככולם יוצאי ישיבתינו הק', מ'וואוינט דא אין שטאט אין וויליאמסבורג, ס'איז א גרויסע שטאט, רבתי עם, ס'איז רבתי עם און ס'איז רבתי בדעות אויך, א יונגערמאן וואס האט געלערנט אין די ישיבה, ס'איז דא בתי מדרשים פון קהילתינו הק' אין אלע ווינקלעך פון שטאט, אין אלע זייטן, קיעה"ר כ'בין היינט ארום געפארן, ס'איז מיר אויסגעקומען צו זיין דא אין מערערע זייטן אין שטאט, קיעה"ר וויליאמסבורג איז זיך צואוואקסן לארכה ולרחבה, ס'איז דא אין אלע געגענטער בתי מדרשים, אונזער'ס א יונגערמאן, שבת צי אינדערוואכן, דארף דאוועגען אין איינע פון די בתי מדרשים פון קהילתינו הק', די הסברים דארף מען נישט מסביר זיין, יעדער איינער פארשטייט, א יונגערמאן וואס זיצט אין כולל און ער לערנט גמרא מיט תוס' און ער פארשטייט א תוס', דער פארשטייט דאס אויך מ'דארף אים דאס נישט מסביר זיין.

עס דארף צו זיין בכל קראינו אליו, דאס דאוועגען דארף צו זיין הגשה במעשה, מ'נעמט זיך אוועק פון אלע ענינים, מ'איז זיך מסלק די אלע מחשבות, אלע ענינים, איך שטיי יעצט און איך דאוונן פאר"ן הייליגן באשעפער ווי א חסידישער יונגערמאן, איך לויף נישט ביים דאוועגען, איך יאג מיך נישט ביים דאוועגען, איך דאוונן ווי א בן תורה דארף צו דאוועגען, במתינות בכוונה מיט אן איידלקייט, מ'זאל דערקענען אויף מיר וען איך דאוונן אז איך בין א בן תורה.

און א בן תורה מיינט אין אלע ענינים, פון אינדערפרי, א בן תורה מיינט מ'שטייט אויף אינדערפרי פארטאג'ס פאר"ן דאוועגען, און מ'האט א שיעור צום לערנען, יעדער יונגערמאן וואס איז א כולל יונגערמאן דער טאג דארף זיך אנהייבן פארטאג'ס, ס'איז ווינטער יעצט, מ'דארף אויפשטיין פארטאג'ס, מ'דארף מעורר זיין דעם שחר מיט תורה, קומען אין א בידמ"ד און לערנען פארטאג'ס, אזוי הייבט מען אן דעם טאג

אין א ביהמ"ד און לערנען פארטאג'ס, אזוי הייבט מען אן דעם טאג.

כי גוי גדול אשר לו אלקים קרובים אליו, אז א איד ווייל שפירן אשר לו אלקים קרובים אליו, איז דאס נאר אז מ'לערנט א חסידיש ספר, מ'לערנט א מוסר ספר, דעמאלטס ווייסט מען אשר לו אלקים קרובים אליו, שפירט מען א הרגש, אז ס'איז דא א באשעפער וואס איז קרוב אליו, אז נישט ווערט מען מגושם פונעם עולם הגשמי.

חסידישע יונגעלייט דארפן ליגן אין תורה, שטייגן און תורה, און לערנען מיט התמדת התורה, און יגיעת התורה, זוכה זיין צו הבנת התורה, און זוכה זיין צו ידיעת התורה. עטץ זאלטס זיצן און לערנען תורה מיט יראת שמים, ווי אן ערליכער געווייקטער חסידישער יונגערמאן, א חסידישער יונגערמאן ליגט ראשו ורובו אין תורה, און יראת ה' חופף עליו כל היום, יראת ה' טהורה, תורה מיט יראת שמים, א חסידישער יונגערמאן גייט אין מקוה יעדן טאג, ער דאוועגט מיט אן התלהבות, ער דאוועגט מיט א ברען, ער פילט זיך איידל מיט אן איידעלער התנהגות, א צניעות'דיגע התנהגות, אן ערליכע אפגעהיטענע שטוב, אפגעהיטן מכל פגע פון אלע דברים האסורים, האבן א הייליגע לעכטיגע שטוב. דער אויבערשטער זאל העלפן עטץ זאלטס קענען זיצן און עוסק זיין בתורה מיט הרחבת הדעת און סייעתא דשמיא שטייגן אין תורה. שטייגן אין די מקצועות התורה מחיל אל חיל, אויסוואקסן תלמידי חכמים חסידים ואנשי מעשה, עטץ זאלטס זיין לשם לתפארת ולתהילה.

ברוך ה' דער כולל, כ'וועל זאגן מקצת שבחו פון דער כולל דא, ס'איז פקיע שמיה אין די גאנצע שטאט פאר א שיינער מקום תורה, כ'וויל נישט זאגן דער שענסטער מקום תורה, מ'וועט נאך האבן אפשר טענות צו מיר, אבער פון די שענסטע מקומות התורה איז עס, אויף דעם איז לא פליג, פון די שענסטע מקומות התורה דא אין די שטאט, עס קומען אהער טייערע יונגעלייט חשוב'ע יונגעלייט און זענען עוסק בתורה, מיט אזא חשוב'ע הנהלה ברוחניות ובגשמיות, דער אויבערשטער זאל העלפן, אלע זאלן מצליח זיין און האבן סייעתא דשמיא, ביז דער אויבערשטער וועט העלפן, מיר אלע וועלן זוכה זיין מקבל צו זיין פני משיח צדקינו בב"א.

א בן תורה מיינט מ'שטייט אויף אינדערפרי פארטאג'ס פאר"ן דאוועגען, און מ'האט א שיעור צום לערנען, יעדער יונגערמאן וואס איז א כולל יונגערמאן דער טאג דארף זיך אנהייבן פארטאג'ס, ס'איז ווינטער יעצט, מ'דארף אויפשטיין פארטאג'ס, מ'דארף מעורר זיין דעם שחר מיט תורה, קומען אין א בידמ"ד און לערנען פארטאג'ס, אזוי הייבט מען אן דעם טאג

אין די קופענדיגע טעג וועלן די
חשובע עסקנים פון מפעל "קבעת"

אברכים

יעדן יחיד מבאי בית מדרשינו

צו איבערשמועסן
אויב מ'קען פוסיף זיין
נאך אַ חברותא צו
נאך א צייט אין טאָג

סיי וועלכע לימוד:
- יסודי התורה
- תורתך שעשועי
- שאר ליפודים

סיי וועלכע צייט:
- אינדערפרי
- ביינאכט
- ליל שישי
- ערב שב"ק
- ביום שב"ק
- זונטאג

וועלן דער עסקן רופט:

נעמט אים אויף בסבר פנים יפות!

ער איז דאָ פאַר אייך: אייך צו באַגלייקן!

אַ מינוט מיטן עסקן, באַדייט אַ טויש אין לעבן פאַר אייך!

קבעת
ציונים בתורה
חברותות – שיעורים
ברנים – יום ראשון

www.Artistic.org